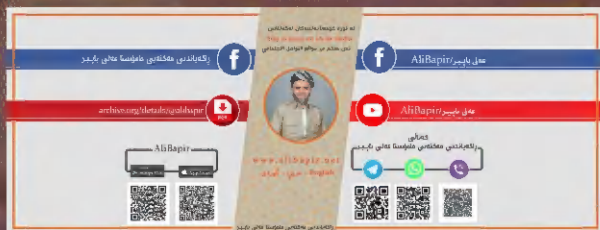

دوبہ ریک راچوئے

تسليم و تحکام

پاکستان

دہہ ریکٹ راجونے
ٹیسلا م وریجھکان

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

الحمد لله والصلوة والسلام على سيدنا محمد و آله

وآلہ وسلم علیہم السلام و علیٰ آله و آلہ و

سیدنا محمد و آلہ و سلم و علیہم السلام و علیٰ آله و آلہ و

سیدنا محمد و آلہ و سلم و علیہم السلام و علیٰ آله و آلہ و

سیدنا محمد و آلہ و سلم و علیہم السلام و علیٰ آله و آلہ و

سیدنا محمد و آلہ و سلم و علیہم السلام و علیٰ آله و آلہ و

سیدنا محمد و آلہ و سلم و علیہم السلام و علیٰ آله و آلہ و

ع
علیہ السلام

۱۱ ربیع الثانی ۱۳۷۵ھ

۱۹/۵/۲۰۰۵

محمد علی

دہ بہ ریکٹ راجوئے ٹیسلا م و ریجھکان

عسے باپیر

1427 ھ □ 2006 ز

الکلیسیہ

1427 ھ ولیئر 2006

**ماڻي له ڇاپدانه وهی بارڙاوه بڼه
نوسینگه ی تهفسیر**

ناوی په رتوک: د بهرېک راچوونی ئیسلام و ریچکان

ناوی نوسهر: علفی بابیر

بلاوکردنه وهی: نوسینگه ی تهفسیر / ههولیر

تاینتلی بهرگ: نهوزاد کوږی

نوره و سالی چاپ: 1427 ځ 2006ز

تیراژ: 3000 دانه

ژماره ی سپاردن 1350 له کتیبخانه ی گشتی ههولیری سالی 2006 دراوه تی

تهفسیر

بڼه بلاوکردنه وه و راگه یاندن
ههولیر- شهقامی دادگا - ژیر نوئیلی شیرین پالاص
ت: ۲۲۲۱۶۹۵ - ۲۲۳۰۹۰۸ - ۲۵۱۸۱۳۸
موبایل: ۰۷۷۰ ۱۳۸ ۷۲ ۹۱ - ۰۷۵۰ ۴۶۰ ۵۱ ۲۲
tafseeroffice@yahoo.com
tafseeroffice@maktoob.com
altafseer@hotmail.com

جہاں کوئی نہ دیکھ سکی کہ یہ نبی کی تصویر
 قلنا وہ ہے اللہ و سرِ مجاہد و روزگار و نوادہ .

وہ لکھتے ہیں کہ سلام ملے۔ یہ ہے کہ وہ لکھتے ہیں

وایلا وایلا خیر — ای که سایه ی به هرو بنو و درختی زیتری

خوف نہ ملا جا۔ جدت نہ سونہ کی خوبی نہ خسر

فہم کہ خود بندہ فی سیرہ و کار و فعل سہ

مغولہ کے لئے بحال کی جائے وہ کئی طرح سے

بیتین بنیہ سوا سیاہ کم .

عَلٰی باپیر

پیشکش بی

(1) بهو کہ سانی که ٹامانجیان بازی کردنی خواہند و، لادانی تہمی
پہچکان و، بہرپوہبردنی ٹیسلامہ و، میٹشکیان بہ ٹیسلام پاراوہ و
دلّیان بہ خواوہ بہ ستراوہو، لہ پئی خوادا مالّ و گیانیان لہ سہر بہری
دہست داناوہ.

(2) بهو کہ سانی که لہ دہمی وتووژدا پاناکہن و چاک گوی دہگرن، کہ
راستیشیان خرایہ بہرچاو، بی سی و دوو وہری دہگرن.

پیشہ کی

الحمد لله رب العالمين و صلى الله تعالى وسلم و بارك على سيد المرسلين و خاتم النبيين
محمد و آله أجمعين و التابعين لهم بإحسان الى يوم الدين .
خوینہری بہرِیز !

لہ پیشہ کی ٹیم چابی سیٹیہمی^(۱) کٹیبی (دہہریک راجوونی نیسلام و
ریچکان) دا کہ نووسینگہی تہفسیر پیہی ہلڈہستی، بہ پیویستی دہزانم
ٹہم چہند خالہ بنوسم :

یہ کہم : ٹہم کٹیہ ٹہم چاپہی دا کت و مت و ہک خوی ہیلراوہتہوہ پیجگہ لہ :
1- زیادکردنی چہند بہراویزیکی گریگ .

2- وردہ دہستکاریہ کی چہند رستہ و تہعبیریک .

3- راستکردنہوہی چہند ہلڈہیہ کی چاپی کہ لہ چاپہکانی پیشوودا
ہہبوون .

دوہم : کاتی خوی کہ ٹہم کٹیہ بؤ جاری یہ کہم چاپ کرا^(۲) . رہوتی
مارکسیزم و چہپگہرایی لہ کوردستانی عیراق و ہشہکانی دیکہی
کوردستانیہ دا لہ گہرمہی گہشہو کاریگہریی و دہوری خو قہلہبالغ
کردنی دا بوو . ہمر بؤیہش ہاوکات لہ گہل ٹہوہی کہ کمسانیکی زور بہ
تایبہت چینی گہنج و لاوی خویندہوار پیہی دلخوش بوون و تہفاعولیکی
ٹیجابی یا نہیان لہ گہل دا کرد و پیہی لہ تہلہو داوی ریچگہی مارکسیزم و

---

(1) چونکہ ٹہم کٹیہ جاری یہ کہم لہ سالی (1985) لہ ہدغدا و جاری دووہمیش لہ (سہقزی
کوردستانی ئیران چاپ کراوہ و ٹہم چاپہش ہی سیٹیہمہ .

(2) چابی یہ کہم پینج ہزار (5000) دانہ و چابی دووہم سن ہزار (3000) دانہبوو .

کۆمۆنیزم دەرپاز بوون⁽¹⁾. کهسانیکیش له پێڕۆ لایه نه سیاسیه کاتی
ئەوسادا هەبوون که زۆری پێقه‌ئس و ناره‌حه‌ت بوون و ته‌نانه‌ت له
هه‌ندیک شوێن ژماره‌یه‌کیشیان لێ کرپبوو سووتاندبوویان له داخ و
خه‌فه‌تان و بۆ ئه‌وه‌ش که‌مه‌تر بگاته ده‌ستی خوێنه‌ران !

سێیه‌م :- هه‌رچه‌نده‌ وتووێژه‌کانی نیو ئهم کتێبه‌ بیست و پینج سال
له‌مه‌وبه‌ر روویانداوه و ئهو کاته‌شه‌وه هه‌تا ئیستا واقعی دنیا به
گشتی و عێراق و کوردستانیش به‌ تایبه‌ت زۆر گۆراوه، به‌لام له‌کاتی
چاوپێداخشانده‌وه‌یانم دا هه‌ستم کرد که ئهو بابه‌تانه‌ی وتووێژه‌کانیان له
ده‌وری ده‌سوپین ئهو بابه‌تانه‌ن که ئیستاش بازاریان هه‌ر گه‌رمه‌ و قسه‌و
باس له‌ باره‌یانه‌وه هه‌ر به‌رده‌وامه‌. بۆیه‌ دووباره‌ چاپکردنه‌وه‌ی ئهم کتێبه‌م
به‌ پێویست زانی به‌ تایبه‌تیش که ژماره‌یه‌کی زۆر له‌ خوێنه‌ران به‌ دوا‌ی
دا عه‌وداڵ بوون و چنگیان نه‌ده‌که‌وت .

چواره‌م :- کاتی خۆی □ واته‌ سه‌رده‌تای هه‌شتایه‌کان که وتووێژه‌کانی ئهم
کتێبه‌ی تیدا بوو و □ بازاری مارکسیزم و کۆمۆنیزم و باس و خواسی
سۆشیالیزی علمی و ماتریالیزی میژوویی و ماده‌ی و دیاله‌کتیکی
... زۆر گه‌رم بوو و ده‌توام بێم، ئیستاکه‌ بازاری دیموکراسی و
عه‌وله‌مه‌ و زاراوه‌ی عه‌لمانیه‌ت زۆر گه‌رمه‌ ئهو شتانه‌ی ئاماژه‌م پێدان
هینده‌ و بگه‌ر گه‌رم‌تریش بوو. جا جێی سه‌رنج ئه‌وه‌یه‌ که :

---

(1) ئهو کاته‌ ته‌نها له‌ شاری سلیمانی و له‌ ماوه‌ی یه‌ك دوو هه‌فته‌دا دوو هه‌زار و پینج سه‌د

(2500) دانده‌ی لێ‌فرۆشرا !

ئەو كاتە كە بەندە مشت و مړو وتووېژم له گهڼ هەندىك ئەو برادەرانه دا
دەبوو كە خۆيان بە تاكە سواری مەيدانى كوردایه تی و عیلم و فەلسەفە و ...
هتد دەزانی و پېم دەگوتن □ وەك له دەقی وتووېژه كانیښ دا هاتووە :-

باشە كاكە گیان دیارە ماركسیزم و سۆشیالیزم شتی باشیان تێدایە
بەلام بێگومان لە هەژە و پەژە و كەم و کووړیش خالی نین چونكە هەرچۆن بێ
زادە و بەرهەمی بیروژهینی مړۆڤن. هەرودەها كاپتالیزم (الرأسمالية) یش
هەرچەندە خراپە و بەدی زۆری تێدایە بەلام هەرچۆن بێ هەندىك لایەنى
چاكەشی هەر تێدان و نە سۆشیالیزمی رۆژەهلات بەفری بێ پەژەیه و نە
سەرمایه داریتی یەكەى رۆژئاواش پەلاسی رەش و برپشە !

بەلێ كاتێك وام پێدەگوتن رقیان هەژدەستا و دەمارى لاملیان رەپ
دەبوو و پێیان وابوو قەسەیه كى یەكجار هەژە و بێوێژدانەكراوە، چونكە ئەوان
ئەو سەردەمی قەناعەتیان وابوو كە رۆژئاوا بە گشتى و ئەمریکا بە تایبەت
هەرچى خێرە بە نێو چەوانیانەوه نیه و، هەر كەسێك ناویشیان بە چاكە بێنێ
كۆنەپەرست و نۆكەرى بێگانە و ئیمپریالیستە !

كەچى ئێستا گەلێك ئەو برادەرانه دەبینم هەیهوو هەیهوو سەد و
هەشتا پلە بايان داوەتەوه و ویردى زمانیان بۆتە باس و خواس و مەدح و
پێهەلاگوتنى ئەوروپا و ئەمریکا و رۆژئاوا و وەك چۆن ئەو كاتە لە بابایەكى
وەك بەندەیان نەدەسەلماند كە بلۆكى رۆژەهلات بە گشتى و یەكیتی سۆڤیەت
بە تایبەت هیچ هەژە و پەژەیهك ئەو بیروباوەر و سیاسەت و بەرنامەیان دا
هەبێ و ، رۆژئاوا بە گشتى و ئەمریکا بە تایبەت هیچ جۆرە خێرىكیان پێوه
بێ ! ئێستا راست بەراوەژوووە پێیان وایە رۆژئاوا بە گشتى و ئەمریکا بە

تایبہ تہ ہرچی ہلہ و کہ موکوپی یہ دورہ و سہرتاپا خیر و بہرہ کہت و
نورہ !

هه‌لبه‌ته ئه هه‌لوێسته سه‌یر و نامه‌تی‌قی‌یه‌ی ئه‌و جو‌ره که‌سانه‌ش له سو‌نگه‌ی ئه‌وه‌وه‌یه که‌ خاوه‌نی زه‌مینه‌یه‌کی فیکری‌ پته‌وی وا نین که‌ له‌سه‌ری بوه‌ستن و له‌و هه‌موو هه‌لداو پێداو به‌ره‌و راست و چه‌پ چوون و تیپه‌پ‌اندن و به‌زایه‌دان (افراط و تفریط) بی‌پارێژی و، دُنیا دُنیا‌شم که‌ پوژیک‌ دێ - زوویان دره‌نگ □ له‌م هه‌لوێسته‌ی ئێ‌ستاشیان په‌شی‌مان ده‌بنه‌وه و له‌و حاڵه‌ی ئێ‌ستاشیان پاشگه‌ز ده‌بنه‌وه، به‌لام جاری نازانم ئه‌جاره به‌ره‌و کوێ ده‌چن و بۆ کام لا وه‌رده‌سوورین و با‌ده‌ده‌نه‌و !!

[illegible]

(1) تا ئىستا ئەمىرىكا سىرپىچى و لامبىسى كىردۈۋ لىك پايەندىلى بە چەندىن رېككەوتىن نامەى نېۋ دەۋلەتى يەۋە كە سىر جەم ۋاقتان و دەۋلەتەنى دىيا لىك سەريان پېكەتاتون، بۆ ۋىتە : دروست نە كىردنى مېن (لېغىم)، ۋە كەمكىردنەۋى كىركىرنى ئەۋ كارگەنەى دوۋكەل و گازەكەيان ھەۋا پىس دەكەت و چىنىنى ئۆزۈن (طبقة اوزون) تەنك دەكەت و ..... ھتە .

بگره هی وایان ههیه به جوړیک رڼه فتار دهکات که له شمیریکاش
شمیریکاتر دیتته بهرچاو وپهندي : (کاسه له چیشته گهرمتره) ی به سهردا
دهچسپي !

بو نمونه :-

شمیریکا بې پهردهو به پاشکايی و به رسمي راگه یاندوه که هاتوه
عیراقي داگیر کردوه و ناوی له خوۍ ناوه : (داگیر کهر) کهچی لهو جوړه
برادرانه ههیه که له زای رانیات. بو تمنها جاري کیش لهو ناوهی که شمیریکا
بې نهوهی شهرم بکات له خویناوه، لیي ههئدات⁽¹⁾ !

پینجهم :- شایانی باسه که بهنده جگه لهم کتیبه له چند کتیب و
به رههمیکی دیکه شم دا ههلساوم به بهرپرچدانوه و پوچه لگردننهوهی
تومت و قسمو قالی کهسانیک که خوینان به بی پروا و ناحهزی نیسلام
پیشانداده، جا به پیویستی دهزام بو بهرچاو روونی نهو گنج و لاو و
خویندهوارانهی به دواي نهو جوړه باس و بابه تانده ده گهرین
ناماژیه کیان بی بکهم :

1- سۆزی نه ته وایه تی که نالقی چواره می زنجیره و توویژی نیسلام و ریچکان ه.

---

(1) ده گهر نهوه رڼوژیک (درویش) یکی زور دهمارگیر (متعصب) بو شیخه که ی نیددیعای نهوه دهکات که
شیخی دیوه به عاسمانی دا فریوه ! جا کاتیک له شیخ دهرسن و نهویش نیکاری نهوه دهکات که
فری یی و دهچنده لای درویش و دهلین : شیخ وای فرمونه ! دهلین : شیخ سههوی کرد، چوڼ
نه فریوه !! جا ههلویتستی نهو جوړه که سانه شم له گهل دهولته تی جیهانخوری شمیریکادا وهک هی
درویش که له بهرانبهر شیخه که ی دا دپسه بهرچاو !

2- خواناسی ، ئاین ، ئیمان : راستیه‌کانی ئیسلام ده‌دره‌وشینه‌وه و
ئه‌فسانه‌کانی پێکچان ده‌پوچینه‌وه.

3- مسوولمانی کامل ، بهشی یه‌که‌م : بیروباوه‌ری مسوولمان .

4- چه‌ند مه‌سه‌له‌یه‌کی باوی سه‌رده‌م : تیرۆر ، مافی مرۆف ،
سیکۆلاریسم ، جیهانگیری ، دیموکراسی .

5- ئافره‌ت و خێران له‌ سایه‌ی شه‌ریعه‌ت دا .

که‌ له‌ یه‌که‌میان دا هه‌ول‌دراوه‌ هه‌ل‌وێستی راست و دروستی ئیسلام
به‌رانبه‌ر به‌ بابه‌تی نه‌ته‌وایه‌تی و نیشتیمانپه‌روه‌ری بخێته‌ پروو و سه‌رجه‌م
ئهو تۆمه‌تانه‌ی که‌ له‌و باره‌وه‌ ئاراسته‌ی ئیسلام ده‌کری‌ن به‌رپه‌رچ به‌درینه‌وه‌.

دوه‌میشیان زۆر بابه‌ت و مه‌سه‌له‌ی تیدا خراونه‌ پروو، به‌ تایبه‌ت
مه‌سه‌له‌ و باسه‌کانی په‌یوه‌ست به‌ پروا به‌ خوابوون و (ئاین) ی تیدا
تویژراونه‌وه‌ و وێرایی به‌لگه‌ هێنانه‌وه‌ی ژیریانه‌ و زانیاریانه‌ له‌سه‌ر
به‌دییه‌نرایه‌تی خوا (سبحانه‌ و تعالی)، به‌رپه‌رچی هه‌موو ئهو بیردۆزه‌ و
بۆچوونه‌ بی‌پروایانه‌ش دراوه‌ته‌وه‌ که‌ باسی هۆکار و چۆنیه‌تی په‌یدا‌بوون و
سه‌ره‌ڵدانی (ئاین) یان کردوه‌.

له‌ سییه‌میشیان وێرایی به‌لگه‌ هێنانه‌وه‌ له‌سه‌ر په‌روه‌ردگاریتی خوا (جلّ
شأنه‌) . باسی رۆژی دوا‌یی و پیغه‌مبه‌ران علیهم الص‌لاة والسلام و قه‌زا و
قه‌ده‌ریش کراوه‌ و هه‌ول‌دراوه‌ کۆمه‌ڵیک تۆمه‌ت و ئیشکال که‌ له‌ باره‌ی هه‌ر کام
له‌و پایه‌ و بنه‌ره‌تانه‌ی عه‌قیده‌ی ئیسلامیه‌وه‌ ده‌خێنه‌ پروو به‌رپه‌رچ و وه‌لام
به‌درینه‌وه‌.

له چواره میشیان دا هر توانیومانه کام لهو پینج مهسه لهیهی که ناوونیشانه کانپان باسکراون له پروانگهی عقل و (نقل) وه بتویژینه وه و ههق و ناههق و پاک و پیس له یه کتری جیا بکهینه وه له پینجه میشیان⁽¹⁾ دا زۆربهی ئهو بابته و مهسه لانه توژراونه وه که ناحهز و نهیارانی شه ریعه تی پر له داد و بی هه لهی خوی پاک و بی په له سبحانه و تعالی له بوازی ئافرهت و خیزان دا دهیانور و ژین و به خه یالی خویان مایه ی تۆمه تبارکردانی ئیسلامن . ئنجا خوا پشتیوان بی ئیستاکهش کتیبیکم له بهردهسته و خه ریکی ئاماده کردم بۆ چاپ ، له بوازی حوکم و سیاست و بنیاتنانی ده ولتهت و قهواره ی سیاسی له پروانگهی شه ریعه ته وه، که پیم وایه ده بیته مایه ی کردنه وه ی گه لیک گری کویران و په واندنه وه ی ته می زۆر گومان و ئیشکالان له دل و میشکی کهسانیک دا که عه ودالی ههق و راستین .

ئومیدیشم وایه و له خوی به خشه ریش (جل و علا) ده پاریمه و» که ئهو به رهه مانه و سه رجه م به رهه مه کان دیکهش به ره کهت و هیز و پیژی ئه وه یان هه بی که ببنه مایه ی به رچاو پرونبونه وه ری ری راست دۆزینه وه ی گه نج و لاوه کامان که به داخه وه و سه د حه یف و محابن له زۆر لاوه کاری جیددی ده کری و هه ولتی شیلگی رانه ده دری که له خسته به رین و له خواو پیغه مبه ره که ی ﷺ دور ده خرین !

بی خه بهر ئه وه که دینداریی راسته قینه بناغه ی دنیاداریی سه ر راستانه یه و (دین) هه وینی (ژین) وه (ئیمان) یش رووح و هه ناوی (ئینسان) ه .

---

(1) بهرگی یه که می تا ئیستا دوو جار له لایه ن نووسینگهی قه فیره وه چاپ کراوه و ، خوا یاریی بهرگی دوه میس هه ر ده رفهت بی ئاماده ی چاپ ده کری .

وهك خوى زاناو په نهانبين فهرموويه تى :

﴿ وَكَذَلِكَ أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ رُوحًا مِنْ أَمْرِنَا مَا كُنْتَ تَدْرِي مَا الْكِتَابُ وَلَا
الْإِيمَانُ وَلَكِنْ جَعَلْنَاهُ نُورًا نَهْدِي بِهِ مَنْ نَشَاءُ مِنْ عِبَادِنَا وَإِنَّكَ لَتَهْدِي إِلَى
صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ ۝ صِرَاطِ اللَّهِ الَّذِي لَهُ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ أَلَا
إِلَى اللَّهِ تُصِيرُ الْأُمُورُ ﴾ (الشورى 52 - 53)

واته : ناوا بهو شيويه (تهى موحه ممد !) روحيكمان له ثانيى خومان بو تو
نارد . كه پيشتر تو نه تده زانى نه كتيب چى به نه ثيمان . به لام تياحه
قورثانان گيرپاوه به رووناكويه كه هر كه سيك بانه وى له به نده كانان
پى رينمايى ده كمين . وه بيگومان تو □ خه لكى □ به ره و را سته رى
ريرونيى ده كى . رى خوايه كه هر چى له ناسمانه كان و زوى هيه
هى ويه . ناگداريش بن ! كاروباره كان تيكرا به ره و لای خوا ده چنه وه .

نوميده شم وايه كه هوشيارى و بيدارى گنج و تازه پيگه شتووه كانان
به هيتتر بى له پيلان و نه خسه پيلانگيراني دنه خوش و ناشكراشه كه
هر كه سيك به راستى روو له خوا بكات و پشتى پى به سته خوى به به زه يى و
ميهره بان ده سته ده گرى و له فرياي دى و زايه يى ناكات . وهك فهرموويه تى :

﴿ اللَّهُ وَلِيُّ الَّذِينَ آمَنُوا يُخْرِجُهُم مِّنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ وَالَّذِينَ كَفَرُوا
أُولَئِكَ الظُّلُمَاتُ يُخْرِجُهُم مِّنَ النُّورِ إِلَى الظُّلُمَاتِ أُولَئِكَ أَصْحَابُ النَّارِ
هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ ﴾ (البقرة 257)

واته : خوا دؤست و پشتيوانى ته وانه يه كه برويان هيناوه ، له تاريخايى يان
ده ريان دينى به ره و رووناكى □ ده يانه ينى - ، به لام ته وانه يى بى پروان دؤست

و پشتیوانیان طاغوت ته کانن که له پروناکی یه وه بهر وه تاریکایی یه کانیان
ده بن ، نه وانه هاوه لانی ناگر- ی دۆزه خ- ن به هه مه شهیی تییدا
ده مینته وه .

خوایه به لو طف و به خشش و چاکه ی بی وینته و بی سنووری خۆت له و
که سانه مان بگێری که شایسته یی نه و هیان ههیه بو خۆت سه ره رشتی یان
بکه ی و مشووریان بخۆی و دۆست و پشتیوانیان بی .

23 صفر 1427

2006 / 3 / 23

هه ولیر

چه ند تیبینیه کی گرنګ

یه کهم: یه کهم چار شم زنجیره یه م ناو نا : (پروبه پرو بونه وهی ئیسلام و
پېچکان)، دوايي شو ناوهم گوړی و کردم: (له راستیکړاهاتنی ئیسلام و
پېچکان)، ئینجا شو ناوهم شم گوړی و کردم: (مل ملانی هی هق و ناهق)
له کوټایی دا نهویشم گوړی و ناو م نا: (دبه بریک پاچوونی ئیسلام و
پېچکان) وه مبه سیشم له (هق) بهرنامه و په پړه وی خودایه و، به وشه
(ناهق) یش هم مو شو بیرو بچوون و پېچکانهم مبه ستن که زاده ی بیرو
زهینی ئینسانن.

دوهم: به مبه سستی پېه لآبردنې ئاستی زمانی نه ده بی یه کگرتوی کوردیمان،
هولم داوه به پی (توانا) گه لیک وشه و زاراهوی وا به کار بیتم که له
یه کیک یان زیاتر له ناوچه کانی کوردستانی بهرین دا به کار دین. جا
خوینهری سه نگیتم نه گهر هاتو پرک وشه و زاراهوی گران و ناموت هاتنه
به رچاو، نیگه ران مبه و سه رنجیکی فره نگیله ی شم کتیه بده خوا یار
بی ناو میدت ناکات، خو نه گهر بشتوانی بهر له خویندنه وهی وتوویره کان
سی چوار جا به وردی فره نگیله که بخوینیه وه، تیگیشتنی وتوویره کانت
بو سینا تر ده بی.

سی یه م: له ههر جی یه ک زانییم مبه سه له یه که له نیو ده قی وتوویره کان دا به چاکی
نه تویره راوه ته وه، له په راویژدا به پی توانا و بو لوان قسمه دهر باره کردوه،
که واته نه وهی له په راویژه کان دا نووسراوه، له ده قی وتوویره کان دا
نه بووه و، دوايي زیاد کراوه، هه لته به یه ش شو باسه زیاد کراوانهم

خستنه په پړاويزه كانه وه، چونكه ههركام له ئالقه كاني هم زنجيره يه نه گهر
سه رله به ريشي پرووداوو واقيعي نه بې به شي هره زوري واقيعي يه و،
نه مويست به هوې دهسكاري كړدنه وه تام و چيژي واقيعي وتوويژه كان
پروات.

چواړه: به رله وه ي دهست به نوو سيني هم زنجيره يه بكم دهمزاني كه هه نديك
له براياني موسلمان به په سندي نازانن مروقي موسلمان دهرباره ي همو
جوړه بپروچكانه بنووسي بو همو ي سهرنجي خه لكيان بولا پانه كي شري و
هر به مه لوتكميي شهو ي گوي پي نه دان و به كم سهر كړدن بيانباته وه،
به لام بويه پاي و اتم به راست نه زاني چونكه همو بپردوزه و پيچكانه همو
قوناغه هه لبردوون كه هر مه لوتكه بن و به گوي پي نه دان و خو لي
وه خه بهر نه هينان له نيو بچن، به لكو هم من پيم وايه همو كه سه ي وا ده زاني
همو بپردوزه و پيچكه دهسكردانه بهس به خو لي كه كړدن و گوي پي نه دان
ده پوويكه نه وه و قه واريان لي ده بري، وهك حوشترمه ل بير ده كاته وه، كه
ده لين له ده مي ديتني راوچي دا سه ري خوي له لمي دا قم ده كات و پي ي
وايه نه گهر هم راوچي نه دي، همويش هم نابيني !!

به لي له راستي دا همو پيچكه پووجه دهسكردانه وهك بژاريكي
فراژوبوو و پنج گرتوو وان، كه نه هيشتنې هوجي ي هه لكيشانه به
بژاربريكي برنده و تيژ، كهواته با به بژاربري ژيري و زانياري له هه لكيشان
و ريشه كيش كړدن پيچكه و بپردوزه پووجه زيانبه خشه كان وه خو بكموين
و زهوي بيرو هوش و دل و دهر ووني فريودراوو له خسته براوه كامانيان لي
پاك بكمينه وه.

پېشه‌ګۍ چا پي يه‌ګه‌م

به ناوې خواي به به‌زه‌يي به‌خشنده

له‌وه‌تي خوا دنياي داناو و مروقي له‌سهر زه‌وي به جې نشيني خوي پړناوه،
ګيره و کيشه و مل به مله، له نيوان هق و ناهق دا هاتوته ګورې و ميژوي
مروقياه‌تي نه‌وه‌نده ره‌نگي نه‌و مل به مله‌ي ګرتو و شه‌قلي وي ليډراوه،
ده‌توانين بلين: سه‌رانسه‌ري بريتيه له کيشه‌ي نيوان هق و ناهق.

جا له‌به‌ر نه‌وه‌ي هه‌نديک مروق نه‌وه‌نده‌ي بويان کرابي به نه‌رکي
جې‌نشينايه‌تي هه‌ستاون و له چه‌مکه‌کي ګه‌يشتون و تامي هق ويستي يان
چيشته، که ديتوشيانه خرم و کهس و هاوزمانيان له تام و چيوي هق و هق
خوازي بي به‌شن و ميشکيان به بيروباوه‌ري پوچ به‌نج کراوه و به راستي
ده‌زان، چاويان به‌رينايي نه‌داوه، نه‌و هه‌شاماته سه‌ري لي تيکچي و لاري
بي..له‌به‌ر نه‌وه‌ قپوسييان له خوشي ژيان کردوه و ده‌ستيان کردوه به خسته
پروي هق و راستي به ګوتار و کردار، هه‌لته‌ته نه‌وه‌شيان ګران له‌سهر
وه‌ستاه، چونکه پرون کرانه‌وه‌ي هق و ده‌کار خاني له نيو خه‌لکدا، ده‌بيته
له‌مپه‌ر له ريي به‌رزه‌وه‌ندي نه‌و که‌سانه‌دا، که بناغي لرف ليدان و
شاتوشوتيان له‌سهر بي ناگايي خه‌لک دامه‌زراوه..جا له‌به‌ر نه‌و هه‌خپه‌رسته
مروق خورانه نه‌وه‌نده‌ي پييان کرابي له به‌ربه‌ره‌ګاني کردني هق دا دريغي يان
نه‌کردوه و خويان نه‌ګنخاندوه.. هه‌لډانه‌وه‌ي پوپه‌ره‌ګاني ميژوي کون و نوي
راستي ي نه‌و مه‌سه‌له‌يه‌مان به پروني ده‌خاته پيش چاوان...

وهره با لويچيک له خهرواری ميژووی مروځايه تي بدهين، بزانيڼ چ باسه:
موسا پاسپيرراوی خواجه و پهيامی نازادی و بهختياریی بۇ خهلكی میسر
پيښه و، دهيوئ له زهلكاوی بت پهرستی دهریان بيښی و بیان گمیه نيته ناسمانی
خواپهرستی ، کهچی ناهق و خرابه له سته مکارتيکی وهك فيرعمون دا خپ
دهبيتموه و دهبيته پهرچی سهر پيښی موسا، ههلبهته شو ههلویتسدهی
فيرعونهش شتيکی ناسایی و چاوه پروان کراوه، چونکه ماقوول نيه فيرعمونيك
که خوی به گموره ترين پهره ردگاری گهله کهی دهزانی، پازی بی شوانیکی
چموساوهی، لی راست بیتموه و پیښی بلن : توش مروځيکی وهك شو خهلكی و
هیچت لهوان زیاتر نيه، ههر بویهش که زانی خهريکه کار له کار بترازی،
ویستی بهری شو پووناکی یه بگری که کهوتبوه سهر زهوی میسر و ههرچی
جادوگری ههیبون لی کؤکردهوه، تا به پرویا گندهی درؤ دلی خهلكی لی
کرمی بکات و باوه پی نه کهن.. بهلام له نهجم دا ههر پوو زهردی بۇ
مایموه و له دهبرپاچوونی هق دا پشتی وهمرزی کهوتوو بوو به بهردی بن
گومی.

بهلی ههر لمر کاتموه پیداوهره تا نیستا، دهیینی ههمووی دهبریک
پاچوونی هق و ناهقه و، ناهق که تنگی پی ههله چنری و نیچکی لی ویک
دیتموه، له هیچ جوړه درؤ و بوختان ههلبهستنیک ناپرینگیتموه بۇ له که دار
کردنی هق و راستی..شوه تا ههموو زله زلهی قورپیشیان خپ دهبنهوه تا
شتيکی وا وهیبن محمد ﷺ پی بهد ناوو تاوانبار بکهن و جاريک پیښی دهلین:
شاعیريکی شپته و جاريک پیښی دهلین: کاهینه و جاريک جادوگر... ئینجا

كە ئەو تېرەشيان نىشانەى نەپىكا، رەشەباى قىن و دلرەشى پالى پىۋەنان دوا
چەكى خۇپانى لى بىخەنە كار : زەبر و زەنگ و چاۋ لى سۈرۈر كىرەنەۋە و تۇقاندن.
بەلام ئاخىرى ئەۋەش دادى نەدان و ھەق ھەروەك پىشكۆى بن خۇلەمىش بە
شەمالى ھەق پەرسەت و مەۋقە دۇستان گەشاىەۋە و ناھەقىش باروبارگەى خۇى
بەرەۋ سەر گۆپلىكى مەۋۋو و تارىكايى رقى خەلك و خۋاى مەزن پىچاىەۋە.

بەلى ، جا ئەۋە دەستۈرى خۋاىە كە بۇ سۈرۈش و ژيانى مەۋقى دانۋە و
دەستۈرى خۋاش ھەموو رۇژى لى گۆپى دايە و، دووبارە دەبىتەۋە و ھەرگىز
تەپ و تۈزى گۆپانى لى ئانىشى، ئىستاش كە سەدەى بىستەمە، ئەۋ دەستۈرە
ھەر لەكار دايە و دەبىنن شۈپىك لىم دىنا پان و پۇردا نىە كە نەبۈبىتە
مەيدانى پىك ھەپىژىنى ھەق و ناھەق و دەبەرىك راجۋونىان.

لە كوردستانەكەى مەش دا ھەر ھەمان تاس و ھەمامە و، ھەق و ناھەق
مىليان دەبەر مىلى يەكدى ناۋە و ھەرىەكەيان لەۋى دى دەخەفتى، ھەق و
ناھەقىش ئىستا لە ولاتى مە، لە ئىسلام و پىچكە مەۋقە كىرەكان دا خۇ
دەنۈپن.

ئەۋ پىچكانەى ئىستا لە كوردستان پەيدا بوۋە و، ھەرىەكەيان خۇى بە
دەمپاست و مشۈر خۇرى گەلى كوردمان دەزانى و بە حىسبى خۇى تىلەكەى
خەۋن و خەمى كوردانى لە پىشتى ناۋە بەرەۋ ھەۋارى ئازادى و بەختىارى !!

بەلام ئەۋەى لىرەدا جى تىۋەرامان و وردبۈنەۋەىە، ئەۋەىە كە سەرەپاى
بى سەرە و بەرەبى و خۇخۇرى ئەۋ پىچكانە و نەگونجانيان لەگەل ئىسلامەتى و
سۈرۈشتى گەلى كورددا، بە فراۋانى پەرەيان ستاندۋە، بەلام حەتمەن (ئەۋ ماستە

بئ موو نيه) و چەند ھۆيەك ھەن برەويان بە وان رېتچكان داوھ، كە ئەم سە
يەميان زۆر بەرچاون:

- 1- چەوساويي و بئ سەرەوبەرەيي ژياني نەتەوھەكەمان.
- 2- دواكەوتوويي نەتەوھەكەمان و ھەژاري فەرھەنگي لە كوردستان دا.
- 3- پانەنواندني ئيسلام لە كوردستان دا بە شتوھەكي پاست و كورت
ھەلھەتتاني لە نيتو جوغزي دروشەكان و ھەنديك كوردەوھي چاك دا،
بەوھش مەيدان بۆ رېتچكان چۆل بوو، چونكە "ئەگەر پياو لە
گۆرئ دا نەمان بە كەتەبابي دەلئن ميرقاسم!"

كەواتە ئەي كوردی ھاوزمان و و خۆشەويستم !

با پەردەي بێدەنگي و خاموشي زيوال زيوال كەين و، با بگەرێنەو سەر
بەرنامەيەك كە زاتيەك دايناوھ زانياريەكەي سنووري نيه و پابردوو و ئیستا و
داهاتووي لەبەرچاوھ و، لە ھەموو كەس چاكتەر دەزانی چ لە مەژۆ دەوھەشیتەوھ
و دەيگەيەنیتە نامانج.

بەرنامەيەك كە بەر لە لایەنگرانی ناھەزانی وە بالئ بۆ دەكیشن كە
ھەوینئ پرزگاری يە و پەوینەرەوھي تەم و مژئ ژیر دەستەيي و خاكەساری يە.

جا بۆھي پتر لێوھشاويي ئيسلام و دەستەوستاني ئەو بێردۆزە و
رېتچكانەت بۆ دەرکەوئ بە وردی ئەم كتيبەي ئیستا بە دەستی تۆوھيە و ناوي
خۆي بە خۆوھيە بێخوینتەوھ، كە وەبازنم تاقە كتيبێكە لە بواری خۆي دا تا
ئیستا بە زمانی شیرني كوردی نووسرايیت و بە پاست و پووني بەرنامەي
ئيسلام لە بەرانبەر رېتچكە و كویرە رێيەكان پانۆيتئ و بيسەلميتئ كە ئەوھي
دەبەر ئيسلام پراچیت و نيازئ بەرانبەري خراپ بئ، سەري خۆي لەبەردی دەدا و

و دەرهزى دەكهوى و دەبىتە پەند..جا لە ھەمووشى خۆشتر ئەوھىە كە كىتەبە كە بەشى زۆرى وتووێژەكانى واقىعەى و لىرە و ئەوى كوردستان دا لە نىوان مامۆستاي نووسەر و چەند كەسىكى سەر بە پىچكە و كۆپرە پىيان پويان داوہ و نووسەرىش بە كوردى يەكى زۆر پەسەن و پاراوو پەوان بۆى تۆمار كردووين.

ئەم كىتەبە سى ئەلقەىە لە زنجىرە وتووێژىك كە ھەتا ئىستا شەشيان پاك نووس كراون، ھەر ئالقەىەك لەو ئالقانە لە مەسەلەىەكى زۆر گرنگ دەدوى و بە پوونى پاى ئىسلامى لە بارەوہ دەرخواوہ و گومانە خراپەكانى پىچكانىشى تىدا يەك بە دواى يەكدا، وەك بلىقى سەر ئاوى بە بەلگەى بەھىز و پتەو تەقىنراون و، شوپىنەون كراون و لە ھەمويان دا تىشكى بەھىزى ئىسلام تارمايى پىچكانى پەواندۆتەوہ و بەتەنى لە مەيدانى ماوہتەوہ، ھەرچەندە زۆر جارن كاىراى دەمراستى پىچكان وىستووئەتى فىسقان بكا تەوہ و خۆى دەخواوہ بايان بگري و وەك خۆشتر مەل سەرى خۆى دەلى ھەيتوو ھووتى يارى كردن بە وشان راكات، بەلام سەرەنجام ھەر سەتھى و سەرسام بووہ و زارى بۆتە تەلەى تەقىو..

پيشىنامان گوتوويناىە: "بىستەن وەك دىتنى نىە."، ئەمىش ھەتا بەم كىتەبە بە نرخ و نايابەى ھەلابلېم لىى نايەوہ و ئىوہش تامەزرۆيىتان ناشكى، بۆيە ھەوالەى كىتەبەكەتان دەكەم و ھىوادارم بە دوور و دىزى ئەو راستى يانەتان بۆ وەدەرگەون.

له كۆتایی دا :

هيوادارم كه مامۆستای نووسەر خوا دهست به عومريهوه بگرێ و بیری ههروا مووقهئیش و ، قهلهمی ههروا تیژ پاگرێ، بۆ نهوهی بهردهوام چاوی مسوولمانان به تیشکی وشهێ کوردی درهوشاوه به پووناکی نیسلام ، پوون بکاتهوه و برۆایان زیاد کات و، نارامی و تۆخۆنیان بخته ههناوان و لهسهر پیشکesh کردنی بهرهمی وا به کهلک، ههر بهردهوام بێ و دیوهزمهی بێ تاقهتی و ماندوویهتی [ههك بهزانده] ههر ببهزیتێ، نامیژی وشهێ پاراوی کوردی له بهژنی کهلهگهتی نیسلام وهزیتێ و گرچووی نهوانه بتهزیتێ، که به ههویان وشهێ کوردی به زههکاوێ پهشی شهرمهزاریدا بهرنه خوارێ و بیکهنه خزمهتکار و دهلالی ماله میرانی پۆژههلات و پۆژتاوا و به چهکوچ و داس ملی ههلبێن و سهری بهزی به نیازی دانهواندن بکوتن ! وه به ههموو کهسی بهسلیتێ که وشهێ زاری سهلاحهددین و نهوپهسی ههر پهروانهی دهوری چرای نیسلام دهبێ.

رێبوار کویتسانی

MediaAmeerOffice

AliBapir / علی بابیر

AliBapir

archive.org/details/@alibapir

www.alibapir.net

AliBapir / علی بابیر

QR codes and social media icons are also present.

ئەلقەى يەكەم

وتووئىژى يەكەم: سەئاننى ھەبوونى خۇاى مەزن

كات : 1982 / 4 / 5 ز

شويئ: شارى (سەردەشت) چاخانى (ھىكمەت)

..دووم كەرەتم بوو بچمە شارى (سەردەشت) لە چاخانى (ھىكمەت)دا بە
 مەراقەو دانىشتبوم، سەرغەم دا لە لای راستمەو كورە جەيتىكى كورد
 دانىشتو و كتيبيكى بە دەستەو، سەرگەرمى مۇتالا كوردىتى، لىى
 ورد بوومەو لەسەر بەرگەكەى نوسرا بوو (جەھان يىنى مادی)، واتە:
 بوونەوەر لە پوانگەى ماترياليزمەو، دواى سەلام عەلىك و چاك و چۆنى
 بەم جۆرەى كە بۆتان دەگىرپمەو دەستمان كرد بە وتووئو:
 + دادەى ئەگەر زەھمەت نەبى با سەيرىكى ئەو كتيبە بكەم، ئەو دەريارەى چ
 دەدوئ؟! دەبى بىش بەخشى؛ ئەرى خۆ باباى ئاشقە كتيبە ھەز دەكا ھەر
 كتيبيكى ديتى يىناسى.

□ ئەم كتيبە سەبارەت بە چۆنەتى دروست بوونى بوونەوەر و ژيان و مەو
 دەدوئ لە پوانگەى ماترياليزمەو.

+ بە برۆاى تۆچ ئاست (مستوى) يكى ھەيە ؟!
 □ كتيبيكى زۆر عىلميانە و بەسوودە و بە شىوازىكى عىلميانە مەسەلەكان
 دەتويئەو بە بى پەنا بۆدە بەر غەيب و مەيب.

+ وا ديارە جەنابت برۆات بەو نە كە خۇاى مەزن بوونەوەر خولقاندوہ؟!

□ (به زه زده خه نه وه) نه خیر.

+ باشه ئاماده بیت ههیه که لهو باره وه بدوین تا بزاین شو بیروباوه ری تو تا چ رادهیه که راسته و له گهل ژیری و زانیاری دا دانوی ده کوئن ؟
□ به ئی ، فهرموو :

(وه که سه یرم کرد خه لکی ده ورپشتمان گوئ قولاغ بوون و ههستیان راگرتوه، تا بزائن ئهم مشت و مری مه سه ری به کوئ ده گات، له بهر شو به په سئندم نه زانی لهویدا دریژه به وتووێژه که مان بدهین، چونکه :
یه که م: زور نیزی که بوو دانیش تووان به شداری یان تیدا کردبایه و بووبا به گه پ
لاوژه.

دوه م: ئه گه ر به ئوئ یه کی که ئیقناع بکه ی و له که ری شهیتانی به ئینه خواری، پیویسته به ته ئی له گهل دا بدوئ، چونکه هه ر مرؤقی که بیگری بیروبوو چوونی خوئ پی راسته و، هیچ که سیش نیه که له دئی گران نه یه ت له بهر چاوی خه لکی به دؤراوو به زیو بیتته ده ر، هه رچه نه ده وازه ئنان له ری چه وت و هه له ش دؤراندن و به زین نیه، به لکو برده نه وه و سه رکه وتنه، ئه م ما که م که س هه ن هینده بغامن، بۆیه پی م گوئ:)

+ ئیره کانه به گونجاو نازام به لام ئه گه ر بتوانی له کات و شوئینی کی دیکه دا یه کدی ده بینینه وه.

□ زور چاکه.

(هه ر ئه ئوئ رۆژئ له کاتی دیاری کراودا له گهل (م) پیک گه شتین، ئه و هه ر وه ژوور که وت و ده ستی پی کرد نیزی که ی نیوداته سه عات زمانی له گو نه که وت، واش داگیرسابوو تۆره ی نه ده دامی، منیش هه رچه نه ده قسه کانی شی سه ره پای ئه وه ی که له تی که ل و پیکه لئ و بی سه ره و به ره یی دا چیشتی

مجيوريان دهينامهوه ياد، لاوهکي و دووره پهريزيش بوون و کهم و زور له گهل نهو باسه دا که گفتمان دابوو بوي دانيشتهين پهيوهندييان نهبوو، له گهل نهو هوش دا لتي گهرام و قسه کانم پي نهبرين، نهو هک دلي بريندار بي و دوايي به هيچ کلوجنيک قسه کانم لي وهر نه گري، نه گهر هه زار به لگه شي بو بينمهوه، نه ما کاتيک به شيويه کي چاوه روان نه کراو گوتي: (

نيسلامه تي که زور کهس پي وايه خوايهک ناردويه تي و مايه ي حسانه وه و سهر فرازي هه ردوک دنيای مړوقه، گه وره ترين و پر مه ترسيترين چه کي دهستي سهرمايه دار و سته مکارانه بو چه وساندنه وه ي نه داران و مړيني خوئينان بو وینه: وا له گوئي هه زار و دهسکورته کان ده چکينن که ژياني دنيايه هيچ نيه و، هه که سيک خوي پيوه خهريک کات نه فام و گيژه و ئينسان نهو ئينسانيه به زگيک تير و به دوان برسي بي و بو رابواردن و ژياني به هه شتي خوي هه لگري، جا له وي خوري و کانیاوو باغ و چومي شيري و هي ههنگويني و هي شهرايي و.... هتد يان دهدهني، بهم جوړه بههوي ثابين و خواپه رستي يه وه رهش و پروته کان له خشته دهبن و به سه هو بيان دهبن، بو خاتري وه ي پاروي چهورو شيرن و جي ي گهرم و نهرم و ناز و نيعمه ته کاني دنيا به تهني بو وان وه مينن و کورد گوته ني: کلکي تيډا راوه شين ه).

به لي ليړه دا چيدي خوم پي مه رزم نه کراو گوتم:

---

(1) بينگومان ليړه دا نارنکي يه که له قسه کاني (م) دا ده بينري، چونکه گهل هيچ کاتيک به هوي ا نهوي نه بو ثابين و خواناسي له بابايه کي سته مکار و سهرمايه داره و فتر بي، جا مه گهر مه به ستي نهو بيت که پيشه واياني ثابين يارمه تي زالم و سته مکاران داوه، نهو هوش درويه بيتجگه له چهند حاله پکي کهم.

+ برا⁽¹⁾ گیان پیشینان گوتوویانه: قسه بیج دهسه لاته هه موو کس پیی دهویرئ، هه قسه یه کیش که ده کرئ راست و درو یان هه ل ده گرئ، جیاوازی نیوان راست و درو یانیش، هه بوونی به لگه یه بۆ یه که میانی و نه بوونی بۆ دووه میان، جا نه گه ره کته نهو قسانه ی تۆ وه بهر دهسته ی دروهم نه که ون و مؤری (درو) یه تی یان پیوه نه نرئ پیویسته به لگه یان بۆ بیئیه وه، ئایا چ به لگان شک ده به ی بۆ وه راست گیرانی قسه کانت؟! □ به لئ .

+ کوا، به لگه کانت چن؟! □

به لگه قسه ی رابه ر و پیشه وایانی ئایینه .

+ نالیم رابه ر و پیشه وایانی ئاین هه موویان چاکن و خراپان تیدا نیه چونکه ئه وانیش وه ک خه لکی ئینسانن و فریشته نین، کوردیش گوتوویه تی: چه م بی چه قه ل نابی، به لام ئایا ده گونجی قسه ی هه ل و له گه ل ئیسلام دا دژی هه ندیک شیخ و مه لا و ده رویشی نه زان و نه فام یان دین فروش و بی تام، بکریته به لگه ی خراپی و ناته وای ئیسلامه تی ! ئایا ئیوه ی شوین

---

(1) دیاره برابه تی (أخوة) ی راسته قبه ته نها له سه ر بناغه ی ئیمان و مسولمانه تی دروست ده ی، وه ک خوای زاناو تونا فه رموویه تی : ﴿إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ إِخْوَةٌ﴾ الخجرات -11- ، به لام دروسته وشه ی (برا) له گه ل بابای بی پرواش دا به کار بێت چونکه وه ک چۆن برابه تی ئیمانی هه یه، برابه تی نه ته ووی و نه ژادیش هه یه، هه ر بۆده ش خوای کار به جی پیغه مبه رانی پایه به رزی خوی (عليهم الصلاة والسلام) به برای گه ل و نه ته وه کانپان داناوه له حالیک دا که کافر و بی پرواش بو و ن، وه ک فه رموویه تی

﴿وَالِیْ غَادِ أَخَاهُمْ هُوَذَا قَالَ یَا قَوْمِ اعْبُدُوا اللَّهَ مَا لَکُمْ مِنْ إِلَهِ غَیْرُهُ أَفَلَا تَتَّقُونَ﴾ الاعراف -65-

﴿وَالِیْ تُمُوذَ أَخَاهُمْ صَالِحًا ..... وَالِیْ مَدَیْنِ أَخَاهُمْ شُعَیْبًا....﴾ الاعراف -73 و 85-

كەوتۇرى كۆمۈنيزم (شېوعىيەت) رېئ بە بابايەكى مۇسلمان دەدەن كە
هەلە و ناتەواۋىيەكانى : ترۆتسكى و ستالېن و لېنىن و مائۇتسى تۇنغ و
گارۇدى و مېلۇقان دۇگىلاس بىكەتە بەلگەى ناتەواۋى ى رېچكەكەتان ؟!
□ نەخېر.

+ بۇچى ؟!
□ ....(بى دەنگى).

+ كاكە بۇچى دانى پېدانايەنى، ئىعتىراف كردنت بە هەلە دەقات چاكتە لەۋەى
بەردەوام بى لەسەرى، دان پېدا نەھىنانىشت هېچ لە مەسەلەكە ناگۇرې ،
ئەم ھەلۇيىستەشتەم وەك ھەلۇيىستى حوشتەمەل دېتە پېش چاۋان، كە دەلېن:
كاتىك دەبىنې راپۇچى پارىزى بۇ دەبات سەر و چاۋى خۇى لە لمى دا قم
دەكات، پىى واىە ئەگەر ئەم راپۇچى نەدى ئەۋىش ئەم نابىنې ، بەللام ديارە
خراپ ھالى بوۋە.

كەۋاتە بەلگەى يەكەمت ھەر بۇ خۇت ناوت لى نابوۋ بەلگە، دەنا
(بەلەم)ىش تەۋاۋ نەبوۋ، ئەمما وا ديارە جەنابت پېت واىە ھەموۋ ھەۋران
بارانىان پېۋەيە، بەللام وا نىيە و ھەۋرى مەتوربە نەكرائو نەزۇكىش ھەن.
كە ھالۋابى ئىستاش مۇرى ناراستى و ھەلەيى بە قسەكاتتەۋ ھەر
بىرقەى دى و بەلگەى پېشۋوت بايى ئەۋەى نەكرد قولېنچىكىكى ئەۋ
مۇرەش پېروشىنې، كەۋاتە ئەگەر ھەز دەكەى قسەكانت وەرەست گەپېن،
بگەپى بە دواى بەلگەىك دا، بەللام لە دەقەكانى خودى ئىسلام بى ھېنەۋە
با وەك كەپەتى ھەۋەلې توۋشى چۆرتى نەبى.

□ بەھەر ھالۋەن ئەۋ مەسەلەيە بە زادەى ئىسلام دەزام.

+ کام مەسەلە؟!

□ ئەو ھەلەت : ۋاز لە ژيانى دنيا بىنن و خۆتان بۆ ژيانى بەھەشتى
ھەلگرن، ئە زۆر ئايەتى قورئانىش دا دوپات کراوەتەو.

+ ئەمەن ئاليم زۆر ئايەت ، بەلکو دەلیم ھەر تاقە ئايەتیکم بۆ بىنەو تا بۆت
بەسەلیم.

□ چ ئايەتم ئەبەر نین، چونکە بە زمانى عەرەبى بەلەد نیم بەلام چەمک و
مەبەستى ئەو ئايەتانەم ئەبەرە کە ئەو مەسەلەيە دەدوین.

+ جا مادام عەرەبى نازانى و ئە قورئانى حالى نابى چۆن بۆت ھەيە ۋا ئە
راشکاۋى بوختانى بۆ ھەلەبەستى، ناشلیم ڕەخەى لى بگرى ؟!

□ جا بۆ خۆ مەرج نىە ھەر کەسێک بىەوئ ئە قورئانى بگات شارەزای زمانى
عەرەبى بى، ئەمەن تەرجەمەى ئەوان ئايەتانم بە فارسى مۆتالا کردو.

+ ئەھا، ئى ئى ئىستا زانيم مەسەلەکە چۆن چۆنيە، تۆ ئەو کتیب و
نوسراوانەدا کە باباى مارکسى نووسیونی خویندووتەو کە شتى ۋا ئە
قورئانىدا ھەيە، بەلام ھەيى ئەم بەلگەيەشت ۋەك گۆرینەکەى پيشوو
چرووکى کرد و نيشانەى نەپیکا، چونکە قەت قەت قەسەى دوژمن لەسەر
دوژمنى بە بەلگە ناشى، کوردیش گوتوويەتى: (ئەگەر کەسێک کەسێکى
دزا خەونى خراپى پتوہ دەبينى). توخوا برائە ھەر بىخە بەر وپژدانى
خۆت، بە چ ڕۆيەك دروستە کە قەسەى موددەعى بکريتە بەلگە و شايەدى
دەعواکەى؟!

ۋەئلا راست ئە حالیکى ئاوا دابوہ کە کوردان گوتوويانە: (ئە
پتوىيان پرسی کيت شايەدە؟ گوتى: کلکم !!) .

برای نازیز خو نه زانین عهیب نیه، ده بوو هر له سه ره تاوه پرسى بات: ئه رى
كاكه شتى وا له ئيسلامه تى دا ههيه يان نا، نهك شهلم كوێرم ناپارێزم تفهنگى
به تاريكه وه بنى.

ئىستاش نهختىك دان به خو ت دابگره و به چاوى دل تىفكره تاكو به
كورتى چۆنیه تى ئه و مهسه لهیه ت بو روون بكه مه وه، با چیدى له گوماوى
خهیالاتى خو ت دا په له كوته نهكه ی:

له روانگه ی ئيسلامه وه شانۆى بوونه وه به مه بهستى تیدا ژيان و تاقى
كرانه وه ی ئينسان ساز كراوه، وه ژيانى دنيا قوناغىكه له قوناغه كانى سه فه ر و
گه شتى ژيانى ئينسان و خواى كاربه جى و زانا ويستى وابوو كه پيدا ره ت
بى، هه لبه ته مادام خواى مه زن له سه ر مرۆفیش پيوست كات كه به م قوناغه
[ژيانى دنيا] دا گوزه ر بكا، گومانى تیدا نيه كه هه موو ئه و پيداويستيانه ی
ئينسان له م ژيانه ی دا هه وجى يان ده بى، بۆ داين كردون.

بۆيه ده بين پهره ردگار هه ر له ده مى خو لقاندى يه كه مين مرۆقه و [په يتا
په يتا به چه ند مرۆفكى شايسته و له باران دا هه بو وه كه پىغه مبه ران
(عليهم الصلاة والسلام) به رنامه و په يره وى ژيانى بو به ره ی ئاده ميزاد ره وانه
كردوه كه بريتى يه له "ئاين" (1).

---

(1) (ئاين) به چه مك و وا تا عورفیه كه ی نه گه رنا وشه ی (دين) له قورئانى [كه (ئاين) ته رجعه
كوردیه كه په تى] به چه ند واته كه به كارها تو [كه په كهان به رنامه (منهج) به جا چ له خوا و
ها تى و راست ي ت و ه چ له غه يرى خوا و سه رچا وه ی گرتى ئه و مه سه له يه ش به تى و
ته سه لى له كتبى: (خواناسى، ئاين، ئيمان) دا تو ژرا وه ته وه، پروانه چا يى په كه مى
نوسنگه ی ته فسیر، لا په ره (165) تا (244) ئاين چى يه؟! كه به ندی په كه مه له به شى
دوو وه.

جا هەرچهنده ئەو بەرنامەییە بۆ هەر گەل و تیرەییەك ئە قالد و شیوازیکی تایبەتی دا نیراوه □ واتە بە شیوەییەك كە ئەگەل ئاستی فیکری و ژیاانی ئەو کۆمەڵەدا بگوجی □ بەلام ئە کاکل و مەبەست دا هەموو شیوە بە دیمەن جوێ جوێیەکانی ئایین یەکن و بە شیوەییەکی گشتی رێنموونی ئینسان دەکەن بۆ نواندنی هەلۆیستیکی فیکری و کرداریی راست ئە ئاقار خودا و خەلک و ژیاان دا. جا ئەو هەلۆیستە چ ئە بواری کەسیی دا پەیوەندی بە ژیاانی مەوقەوه هەبێ چ ئە بواری خێزان دا چ ئە بواری کۆمەڵگادا وە چ ئە بواری دەولەت دا (1)

روون و ئاشکراشە کە بەرنامەییەکی ئاوا هەمە لایەنە پیویستە هەموو ئەو یاسا و دەستورانی تییدا بن، کە پیویستن بۆ هیتانە دی و بەرپۆهبردنی ژیاانیکی ئادەمیانی رێک و پێک، کەواتە پشت گوێ خستن و وازهێنان ئە ژیاان ئەهەر لایەنیکی دا بەهیچ کلۆجیک ئەگەل ئایین و بەرنامەیی خودا دانووی ناکولن، بۆیەش پیغەمبەری پێشەوامان ﷺ فەرموویەتی: (ان الرهبانية لم تکتب علینا) رواه الامام احمد فی مسنده.

(1) کەواتە ئەم شیوە خالی بوونی زۆریە میلەتی مە ئە رێزای ئیسلام، شتیکی دوورە ئە واقع و نۆهپۆکی ئایین و بەرنامەیی خودا، بەلێ ئەو جوغزە گچکەیی کە ئیستا چەمکی ئایینی تێ خزیراوه و تێی دا کورت هەلاتۆه □ کە برییە ئە لایەنی رەوشت و خوو و بەجێ هێنایی برێک ئە درووشمەکان □ لایەنیکە ئە لایەنەکانی ئیسلام ئەک سەرئای ئیسلام، بەلام ئەگەر بوستز ئیسلام هەمووی بەرپۆه بری □ دیار بەرپۆه بردنیشی فەرزه ئەسەر هەر موسڵمانیک □ پیویستە مەوقە چ ئە بواری شەخسی و چ خێزانی و چ کۆمەڵگایی و چ دەولەتی، ئە هەموو لایەنەکانی : مەدەوی و سیاسی و کۆمەڵایەتی و ئابووری و سوپایی و پەرورده و فێر کردن و هتەدا تەنبا پرس بە رێزای و بەرنامەیی خوا بکا و، حەرامە ئە هیچ کاروباریکی ژیاانی دا پابەند و بەندەیی غەیری خوا بی، بەلێ پیویستە موسڵمان زۆر چاک بزانی کە فەرمانبەری کردنی بۆ غەیری خودا، ئەهەر شتیك دا بە هاوتا پەرسقی (شرك) ئە قەلەم دەدری، چونکە بەرنامەدانان هەر ئە خوا دەوشتەوه.

واته: واز له دنيا هينان و گوشه نشینی له سهر ئيمه نه نووسراوه و له ئيسلام دا نيه.

قورئانی به پيژيش ده فەرموئ:

﴿ قُلْ مَنْ حَرَّمَ زِينَةَ اللَّهِ الَّتِي أَخْرَجَ لِعِبَادِهِ وَالطَّيِّبَاتِ مِنَ الرِّزْقِ ﴾

الأعراف - 32.

واته: بلي كئ شو شته جوان و پوژي يه به له زه تانه قه دهغه كردوون كه خوا له بهر خاتري بهنده كانی په خساندوونی؟ له جی به کی دیکه دا ده فەرموئ:

﴿ وَسَخَّرَ لَكُمْ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ جَمِيعًا مِنْهُ ﴾

الحجۃ - 13

واته: هه رچی له ئاسمانه کان و زهوی دا هه یه خوا بو ئیوهی مه یسه ر کردوه. جا نازانم له کاتیک دا په روه ردگار بلی: ئه ی خه لکینه بوونه وهر و هه رچی تئ ی دا بوهم هینا و ته دی و بهرده ستم کردوه، کو مه لیک ژیا نی دنیا و نیعمه ته کانی وه لاتی و سه ریچی له فەرمانی خوا بکه ن، ده بی بوچی ئه م په فتاره چه وت و هه له یه ی شو کو مه له بکری ته به لگه و شایه دی چه وتی و هه له یی تاین !!

ئوه سه باره ت بهر قسه یه ت که ده لی: ئیسلام خه لک هه لده نی بو واز هینان له ژیا نی دنیا و خو هه لگرتن به هه ویا به هه شتی (1).

(1) ئیره دا راستیه ک هه یه پیوسته نمازهی بو بکه ین:

وه ک پشتر گوتمان و سه لماندیشمان ئیسلام فەرمان ناکت به واز له دنيا هينان و گوشه نشینی، به لām ویرای ئه وهش ئیسلام رازی نه به روچوون و زیاده روهی له رابواردنی ژیا نی دنیا دا و بهنده کان هه لده نی بو به که م سهیر کردنی دنیا و بزیان دوویات ده کاته و که دنیا جی تاقی کردنه وه یه نه ک رابوردن، وه ژیا نی دوا یی رابوردن و سانه وه ی راسته قیه ی تیدا یه، دیار ئه مهش

سهبارته بهو قسميهش كه دهلي: نيسلامهتي چهكي دهستي بورژوا و سهرمايهدار و ستمكارانه بۆ چهوساندنموه و مژيني خوييني چيني رهش و پروت، دهليين: له هيچ كام له دهقهكاني نيسلام دا وهبرچاو نايهت، كه به باباي پروت و چهوساوه و بهشخوراو بلي: واز له ژياني دنيا بيتنه و مل بۆ پۆژگار كهچ بكه و دهست له كاري خوا موده و به بهش و قسمهتي خودا پازي به !!

جا چۆن نيسلام قسمي وا دهكات له گهل نموهش دا كه خوي به بهزهبي و دادگر هيچ كاتيگ قاييل نيه ههنديگ له بندهكاني پر و ههنديگيش قري بن !!
براله نهتۆش و ههر كهسيكي ديكهش كه به بهرنامه و حوكمي خوا ناشنا نين زۆر چاك بزائن: كه نهم بارودۆخه ناقولايهي نييمه تي دا دهژين، كه دهبينين نازو نيعمهتهكاني دنيا له چهنگ چهند كهسيكي ستمكار و سهرمايهداردا كۆيۆتموه و زۆريهي خهلكيش به زگيك تيره و به دووان برسي (1) ■

بهلي زۆر چاك بزائن كه نهم باروزرووفه دزيوو پر ستمه نه نيسلام هينايويهته كايهوه و نه به مانهوهشي پازي يه، نيسلام نه ييناوهته كايه چونكه نيسلام خوي شوپشيكه دژي چينايهتي و ناغا و مسكييني و لههر

له گهل قسمهكاني پيشوودا دژايهتي نه، چونكه مرۆ دهتواني له گهل گرنگي دانهييدا به ژياني دنيا خوي تندا قم نهكات و پارۆزي لي بكات..

(1) دياره نهو دياردههي بهست سال له مهوهر باسم كردوه له كوردستان و غهيري كوردستانهش دا نيسعا (2006/3/21) له سايهي دهستلالت و حوكمي رژيمه عدالتيهكان دا و له سايهي سهقامگيريون و پهرهساندني سيمهسي سهرمايهداري (كاپيتاليزم) دا به تاييهت پاش رووخان و ههرهسي سيمهسي سۆسپاليستي، پهكجار لهو كاته زهقر بۆتموه و به جارليگ خهلك و جهماهري رهش و رهوتي سهغلەت و بيزار كردوه و كوردستانهكهي خۆشمان پشكي گهوهري لهو دياره دژوهدا ههيه، سهدجار حهيف و محابن !!

چاخیکیش دا به راستی به پړتوبه برابریږه گ و پښه ی ستم و زور و چینیایه تی و چه وساندنه وه و بی دادی له بن دهریناوه.

نایا بی ویردانی و بوختان چیه تی نیه که ږښمی ناغا و مسکینی و چینیایه تی بخریته نه ستوی ئیسلامیک که ده لیت "کلکم من آدم و آدم من تراب" (1).

واته: گشتان له ناده من و ناده میش له گله.

وه ده لیت: ﴿كَيْ لَا يَكُونَ دُولَةٌ بَيْنَ الْأَغْنِيَاءِ مِنْكُمْ﴾ حشر - 7

واته: با مال و دارایی بهس له نیو ده وله مهنده کان دا په زمهنده نه بی.

وه ده لیت: ﴿وَنَزَّلْ لِكُلِّ هُمَزَةٍ لُّمَزَةٌ﴾ الَّذِي جَمَعَ مَالًا وَعَدَّدَهُ ۖ يَحْسَبُ أَنَّ مَالَهُ أَخْلَدَهُ، كَلَّا لَيُنْبَذَنَّ فِي الْحُطَمَةِ ﴿ همره 2، 3، 4.﴾

واته: سزایه کی توند هیه بړ هه که سی که ږوبه ږوو پاشه مله غه ییه تی خه لکی ده کات، نه وهی هه خه ریکی مال خړ کردنه وه و ژماردنیه تی، پی وایه سامانه که ی ده بیته هوی هیشتنه وهی له دنیا دا نه ۲ با واز له و رفته ربه بی نی ۳ فری ده دریته نیو دوزه خی وردوخاش که ره وه.

وه ئیسلام به مانه وهی نه و باروزروفه ش قایل نیه و ده لیت پیویسته بگوړی و ژیراو ژورور بکړی (2).

(1) هم فهرمایشته له نه لقه ی سی یم دا (تخریج) کړاوه.

(2) لېره دا وای به چا که دوازم تم و مړیک که به رجاوی گه لیکانی لیل کرده به نه سپایی نو کی

خامه ی بړ به رین و بی په وینه وه:

زور که سی ساده بیر کاتیک زاراوه ی "تیکوشان له ری خوادا" له پرواداران ده به ی بی سن و دوو کردن موری نایدیالېستېان پیوه ده ین و ده لیت: ئیسلام به هیچ رهنګیک نالوی بکړیته بنچینه ی شورشیک که که لکه له ی گورانی سیاسی و نابوری و کوملا یه تی له سهری دایه، چونکه نامانج و مده به ستی ئیسلامه تی شتیکی مدعنه وی و میسالیانه یه و، له گهل نامانجه کانی شورشیک نه ته وایه تی دا تیک ناکه نه و ۳ و پیک ناکه نه و ۴!، به لام یی هیچ شک و

له هیچ دهقیکی ئیسلامیش دا به بابای بهشخوراو و شهکهژۆ و چهوساوه و ماندوو مجرۆ نه گوتراوه سهبری بگره و قهناعهتت ههبع خوا ههر هیندهی به قابیل زانیوی و لهوهی پتری پێ دهوا نه دیوی، نا، به لکو پێی دهلی:

﴿هُوَ الَّذِي خَلَقَ لَكُمْ مَا فِي الْأَرْضِ جَمِيعًا﴾ بقره-29

واته: خوا ئهوهی که له زهوی دایه بۆ ههمووانی خولقاندوه، کهواته پهروهردگار له پهردهدا به ههژار و نه دار و بهشخوراوان دهلی: ئهوه زهوی و زار و کۆشک و تهلار و باغ و باغاتهی ئاغا و میر و بهگ⁽¹⁾ و سهرمایه دارهکان شهپ و گوپی تیدا لی دهدهن و تیدا راده بوین، ئهسهر حیسابی ئیهی ههژار و نه دار بۆیان پیکهوه نراوه، بهلام ئهوهی خو به پێی فهرمانی خوا، ئهسهرتان پیویسته ئهسهر مافی دهوا و بهشی خوراو رهنجی براو گهنجی دزراوتان و دههنگ

دوو دلیكه ههر كهسێك ئاوا له ئیسلامهتی یهوه² رامپێن زهینی خلیسکهی پێ بردوه، چونکه وهدهست هینانی رهزامهندی خوا که بنده به جی یهجن کردنی دهستور و یاساکانی یهوه مهحال و ئهستهمه به پێ گۆڕین و ژێراو ژوور کردنی کۆمهلگا به ههموو لایهنه مهعنهوی و ئابووری و سیاسی و کۆمهلایهتییهکانیهوه، ئاخهر ههتا ههموو لایهنهکانی کۆمهلگایهك نه گۆڕی چون ده گونجی که یاساکانی ئیسلامی تیدا بچهسپێ؟

ئهوه یاسا و دهستورانهی که ههموو لایهنهکانی ژپانی کۆمهلگا وهبهر خو دهدهن و ههچێ لی نایه ئهوه.

تیبینی : له کتیی "رێبازی تیکۆشان" دا له بهشی "ئامانجی تیکۆشان" دا تیرۆر لهم باسه دواوین، بهلام حهیفی جاری جایی به چاوان نه دیوه.

تیبینی : دواپی ئهوه کتیهم لێ ون بوو و نازانم کهوته لای کێ و چی لێهات لهو ههموو بارهبار و دهر به دهیری یهی که تووشمان هات .

(1) بهلام ئیستا (2006) بهرپرسه حیزبی و ئیدارییهکانی کوردستانمان به تایهت هی ههر دوو ک حیزبه خاوهن دوو ئیداره که. به چندان فهرسهخ پێش دهر بهگ و میر و ئاغاکانی ئهوسا کهوتونهوه له بواری زهوی وزار و کۆشک و تهلار و شهپ و گوپ لێدان و رابواردن به پاره یی ئهژمار !!

بین و نهیه لڼ کهس خوتان لی بکاته وه فیرعه ون و به به لاش و حه لاش خوتان له سر بکاته نو و نیو.

رپیازی نیسلام گه وره ترین ثامانج و مه بهستی دوی - به خه لک ناساندنی، چه سپاندنی دادگهری کومه لایه تی (العدالة الاجتماعية) په⁽¹⁾ وه خوی بالا دهست و زانا فهرموویه تی :

﴿ لَقَدْ أَرْسَلْنَا رُسُلَنَا بِالْبَيِّنَاتِ وَأَلْزَمْنَا مَعَهُمُ الْكِتَابَ وَالْمِيزَانَ لِيَقُومَ النَّاسُ بِالْقِسْطِ .. ﴾ الحديد 25.

واته: نیمه پیغه مبراهمان ﷺ په وانه کرده به به لگه و نیشانه گه لی ناشکراوه و کتیب و ترازو شمان پیدا ناردون، تا کو خه لکی دهنو خویان دا دادگهری به رپوه بهرن.

نهمه سه بارهت به دهقه کانی ثابین، خو نه گهر له ده لاقه ی واقعی میژووه وه سه رنجی نهم مه سه له یه بدهین نهو چاکتر له مه سه له که حالی ده بین: یه که مین پیغه مبره ی خوا "نوح" ﷺ قورثان ناوی باس ده کات:

﴿ وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا نُوحًا إِلَىٰ قَوْمِهِ إِلَىٰ لَكُمْ لَذِيْرٌ مُّبِيْنٌ . أَن لَّا تَعْبُدُوا إِلَّا اللَّهَ إِلَّيْ أَخَافُ عَلَيْكُمْ عَذَابَ يَوْمِ إِلْيَمٍ ، فَقَالَ الْمَلَأُ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ قَوْمِهِ مَا تَرَاكَ إِلَّا بَشَرًا مِثْلَنَا وَمَا تَرَاكَ الْبَعَثَ إِلَّا الَّذِينَ هُمْ أَرَادْنَا بِآدِي الرَّأْيِ... ﴾ هود 25، 26، 27.

(1) له ثالثه ی ژماره (5) ی نهم زخیره ده دا (دادگهری کومه لایه تی) تویراوه ته وه.

تپینی : هدا تپستاش نهو ثالثه یه هدر ده ستووسه و دهر فته تی چاو پیدا گپړانه وه و چاپ کردنیمان بو ندره خساو (2006).

واته: وه ئيمه نووجمان نارده كن نهته وهكهى گوتى من بو ئيوه ئاگادار
كه ره وهيه كى ئاشكرام، كه جگه له خوا كهس نه په رستن، به راستى من
مه ترسى سزاي پوژيكي به ئازارتان لى ده كه م. زله زله بى بپواكانى
گه له كهى گوتيان: نه توش هه مرؤقيكي وهك مهى، ناشيين بيجگه له
ده سكورت و نه داره كان [ ] كه نه فام و گيژن [ ] كهسى ديكهت وه دوا كهوتبى.
ليړه دا وهك مانگى چوارده دهيينرئ كه يه كه مين هه لگري مه شخه لى
پيى خواناسى و يه كه مين نيرواوى خواوهند بو مرؤقايه تى هه ژار و رهش و
پووت و ژير دهسته كان بوونه پشت و په نا و سه ربازى و سه رمايه دار و
زله زله كانيش دژايه تى يان كردوه و بپويان پى نه هيناوه و له پيى دابوونه
په رچ. دوايين پيغه مبه ريش "محمد" ﷺ بو هه موان پوونه كه هه ژار و نه دار
و كويله و ستم ديدكه كانى وهك : بيلال و سوهيب و عه مار و ياسر و
سومه ييه باب و دايكى و سه عدى كوپى نه بى وه ققاس و زهيدى كوپى
حاريسه و عه بدوللاى كوپى مه سعود و عه بدوللاى كوپى مه كتوم و .. هتد
بوونه لايه نگر و پشت و په ناى و، سه رمايه دار و نه شرافه ناشه ريفه كانى
وهك : وه ليدى كوپى موغه يره و نه بووجهل و نه بووسوفيان و ئومه ييه
كوپى خه لاف و نه بو له هه ب و عه بدوللاى كوپى ئوبه ييه و عوتبه و
شه ييه كوپانى ره بيه و نه زپى كوپى حاريس و كه عى كوپى نه شرف و
حويه كوپى نه خته ب و .. هتديش كهوتنه به ربه ره كانى و به ريينگ پى
گرتن و دژايه تى كردنى.

هه لبه ته پيچ و په ناش له وه دا نيه كه پشتگيري كرانى به رنامهى خوا
له لايه ن هه ژار و نه دار و ره نج كيشانه وه و دژايه تى له گه ل دا كرانى له

لایەن سەرمایەدار و ستەمکارانەوه بەلگەییەکی ڕوون و درەوشاویە لەسەر ئەوێ کە نەدار و زەحمەت کێشەکان، لەسەر کرانەوه و وەدەنگ هاتن و دیکتاتۆرەکانیش پەتی پێی لە سێدارەدران و تیغی دەست پێی بێڕانیان تێدا بەدی کردووە و زانیویانە هەر کاتێک ئیسلام دەستی وێیان رابگات دەستی تەماع کارییان دەبڕێ و تەخت و تاجی زۆرداری یان ژێرەوژوور دەکات.

دە ئیستا ئەمن هیچ حوکمێک بەسەر قسەکانت دا نادەم، بەلام هەر بۆ خۆت و یۆدانت بکە دادگەر و بزانه ئەگەر لە قسەکانت ژێوان وەبی و دان بەوهدا بێنی کە ئیسلام بە بەپرشت ترین تیغی دەستی هەژار و نەداران دادەنرێ دژی ستم و زۆری زۆردار و پارە پەرست و خوێن مژان، پتر پەیرهوی شیوازی عیلمیانهت نەکردووە و بەلگەیی مەنتیقی و زانیاری نابنە پالێشتی قسەکانت؟!

لێرهدا (م) مات بوو ژوورەکەمان دەتگوت زیرووخی تێدا نیە و کورد گوتهنی: وەك ناشی ئاو لێ بپاوی لێ هات، هەستم کرد کە قسەکانم وەك پاچیکێ نووک تیژ و بڕندە لە زەمینی بێردۆزی ئەفسانەیی (م)دا کەندریکی بێ رەزایان هەلقەندووە، ئەمما لە سۆنگەیی ئەوهوه کە ئەو هەر بەرلەوهی دە قسان راجین [وەك عادەتی هەمیشەیی ئەو جۆرە کەسانە] نیەتی هێناوە کە هیچم لێ نەسەلمێنێ مادام ئەو لێ سەلماندنە بێتە هۆی واز هێنانی لە بەشێک لە پروپالانتەیی بێرۆچکەکەیی، هەستم کرد دەیهوێ هەر چۆنیکێ بێ [خوای دەکرد بە چنگەرنەش دەبوو] نەختیک خشپ و خالی نیو زەوی بێردۆزەکەیی خێر کاتەوه و ناوی لێ بنی "بەلگە" و قولتی بێ رەزای بێردۆزە پووچەکەیی پێ پرۆهکات، ئەمما کوردان گوتوویانە: (نە

پهشكه پينه دهكړئ) و (نه بهري رڼوژي به بيژينگي ده گيرئ) و (نه نهوي له سووريش تڼي دږاند له لالباي بڼي تڼ هه لډيتموه)، به هر حال به دهنگيكي توپه و پهنگيكي هه لږپكاوو ناوماڼ پهش داگه پارهوه گوتي:

□ به راستي عاجباتيم دئ كه له سه دهی بيستم دا يه كيكي وهك تڼ ده بينم به جيددي و گرنكي پيدانهوه، ههولئ نهوه يه تي بهري نه فسانه يي ثابتن بخته قالبكي ژيرانه و زانستيانهوه و نهو پهفتاره ي تڼم وهك پهفتاري نهو كهسه ديتنه بهر نيگا كه دهيوئ بههوي گډچانيكي رزيوهوه كه له شيكي مردوي بي گيان قيت كاتوه و ديمهني مروقيكي زيندوو و به دهوي پي بهه خشي، بهلام ههيهوو ههيهوو پيشينان گوتنه: (له بليندان دهواني و دهنويان دهكهوي!).

+ برا گيان واي به پهسند دهزانم وتووږه كه مان به شيوازيكي ژيرانه و عيلمiane به پړوه بچي و شتاقمان پهنا نه بهينه بهر شيوازيكي عاتيفي و شاعيرانه، چونكه كه په نامان برده بهر شيعر گوتن و گوتاري عاتيفي نهو كهسه مان دهی باتهوه كه پتر قسان دهكا و زمان لووس تره نهك نهو كهسه كه ريباز و فيكره كه ي تهواوو راسته، نهوي راستيش بي نه من يه كه بارئ خڼم كه له گهل تڼدا وه بهر قسان نيستم مه بهستم نهوه بوو راستي و تهواويي نيسلامت تڼ بگه يه من، نهك زمان لووسي و شاعيرانه ييم، ئيدي نازانم تڼش نيازت چ بووه !.

□ بريا زانيبام مه بهست له وتووږي زانستiane چيه !!

+ مه بهستم نهوه يه هر كاميكمان ويستي په خنه له بيرو باوهري نهوي ديكه دا بگري خالنيك دياري بكهين و لي ي بدويين، نهك من ليكدا ليكدا بلينم

ماركسىزم ئەفسانەيە و تۆش بە ھەمان شىۋە سەرلەبەرى ئىسلام بەدەيە بەر نشتەرى تىر و توانج بى ئەۋەى دەرى خەى چەۋتى و نارېكىيەكە چىە و لە كۆى داىە.

□ قسەكائتم بە دلە، بەلام دەزانى بۆچى من ھەموو ئىسلامم بە ئەفسانە
حسېپ كرد ؟!

+ بۆچى ؟!!

□ چونكە بىج و بناۋانى ئىسلام برىتى يە لە خواناسى و پروا بە خوا بوون، پروا بە خوا بوونىش تاقە بەلگەيەكى زانىارىي نىە پشتىۋانى بى، بۆ خۆشت دەزانى كە بناغەى ديوار لابرا ئەو ديۋارەش كە لەسەرى بەندە ھەرەس دىنى.

+ بەر لەۋەى ۋەلامى ئەو قسەيەت بەدەمەۋە كە گۈايە پروا بە خوابوون بەلگەى زانىارى لەسەر نىە، رەزامەندى خۆم دەردەپرېم بەرامبەر بەۋەى كە مەسەلەى پروا بە خوا بوونت ھىنايە پېش، چونكە ئەگەر تا سالىكى رەبەق سەرگەرمى ئەم جۆرە پرىسار و ۋەلامانە بىن ناگەينە ئەنجام، چونكە دەتۋانى لە كۆتايى دا دۋاى ئەۋەى سەلماندت و دانت پىداھىنا كە ئىسلام بەرنامەيەكى زۆر تەۋاوو تەكۈزە، بلىى : باۋەرم بە تەۋاۋىي ئىسلام ھەيە بەس نالېم خوا ناردوويەتى بەلكو دەلېم: موحەممەد كابرەيەكى بلىمەت بوۋە و ئىسلامى لە شىۋەى ئاينىكى خۋايى دا خستۆتە بەرچاۋى خەلك.

كە حال ۋايە با بىيەنە سەر مەبەستى بىچىنەيى و توۋىژەكەمان، زەھمەت نەبى پېم بلى مەبەستت چىە كە دەللى ھەبوۋى خوا ھىچ بەلگەيەكى زانىارى لەسەر نىە ؟!

— مه بهستم ئهوه به که زانایان و شاره زایانی زانیاری به سروشتیه کان دواى گه ران و سووران و وردبوونه وه به کی دريژخایه ن توانیان هه زاره ها جوړه کانزا و پروهک و گیاندار له زهوى دا و هه زاره ها ئه ستیره و که هکه شان له ناسمان دا وه بینن به لām تا ئیستا به کیک نهى گوت خوام له فلانه شوین دا هاته بهر نیگا، له گهل ئه وهش دا که ئیوه ده لئین: خوا له هه موو جی بهک ئاماده به.

دواى ئهم قسانه ی (م) زه رده خه نه به کم په پیه سه ر لیوان له ساده یی و بی سه ر و پی یی قسه کانی.

+ ئایا ده زانی که ئهم چهند دیره ی ئیستا به سه ر زارت دا هاتن دوو جارن لاملیت له و زانیاری به کرد که پیت وایه پییه و پابه ندی و به موو لئى لاناده ی!!

□ (به سه رسامی به وه) کوا چۆن؟!

+ به که م: که پیناسه ی خوی به خشنده ت کرد به گویره ی بیر کردنه وه و ئیکدانه وه ی خو ت⁽¹⁾، به لām ئه گهر راسته ئه ستوت بو فرمانی زانیاری

(1) ئهم خه سه له ته ی شوین که ووتوانی مارکسیزم □ واته بئ ناگای له بیروبوچوونی خه لکی دیکه و هه ر له هه مبه انه ی خو دا گوێز ژماردن □ بو ته خه سه له تیکى به نه ره ی به ان و وهک پنوکی سبی به ئیو چاوانی گایه کی ره شه و □ لیان بووه به نیشانه و درووشیکى نایبه تی و پییه وه ده ناسرین، هه له به ته ئه و خه سه له ته ش له شوین که ووتوانی هه ر بیروباوه ریک دا هه ی، ده لاله ت له سه ر ته رانه دپتووی کا برا ده کات سه باره ت به بیروباوه رکه ی، چونکه که سه لک له بیروباوه رکه ی دلتیا بئ و قه ناعه تی ته وای به راستی به تی هه ی، بئ باکانه ده چیه ئیو ده رای بیرو ری بازه کانی دیکه و هه ولئى ناسه بیان ده دات، به لئى خاوه ن بیروباوه ری راست وهک نه ره شپه ده چیه ئیو دارستان و جهنگه لئى پر جهنگالئى بیردۆزه کان ، بئ ئه وه ی له هه یج شتیک بسله مبه وه، چونکه وهک نه ره شپه که توانا و هیره ی خو ی هه لکبشی ناسیو □ و ده زانی هه تا کوئ پر ده کا.

که چه، ده بویه پرست بهوان که سان کردبا که ده لین خوا ده ناسین، تو که
ئینسانینکی خوانه ناسی و بوخوت دانی پیدادیننی که پروات پیی نیه به
هیچ رهنګیک بۆت نیه هر له خوړه پیناسمه یه کی تاییه تی بو دابننی و
شپوه و چوئیه تی بو بریار بدهی، کاتیک پرست به خواناس و پروادارانیش
کردبایه که هه بوونی خوا چوئنه و به چ شپوه یه که، تی یان ده گه یاندی که
خوای مه زن زاتیک پی وینه و هاوتایه و له ماده پیک نه هاتوه و نهو
کاتیش به هه بویا وهی نه ده بووی که له نیو دیارده کانی جیهانی به رههستی
ماددی دا بیته بهرچاوانت، هر نهو ده میشت ده ترانی که مه بهستی
پرواداران له ناماده بوونی خوا له گشت شوینیک دا ناماده بوونیک
جهسته پی و ههست پی کراو نیه و مه بهست شتیک دیکه یه.

دووه م: که گوته له پیی زانیاری یه وه خوا نه دیتراوه و هر شتیکیش له پیی
زانیاری یه وه نه یینری مانای وایه نیه، چونکه وه گوتمان نه وانه ی پروایان
به خوا هه یه و دیناسن، ده لین: خوا پی وینه و هاوتایه و زاتیک
تاییه تی یه و له هیچ شتیک دا له دروست کراوه کانی ناچی.

ناشکرشه که نهو مه و دایه ی زانیاری و نه زمون (تجربه) ی به سهرا ده گات
چوارچیوهی ته سکی سروشت و پوالتیه ماددی یه کانس، چونکه زانیاری
بریتی یه له وینه و تی پینی یانه ی که ژیری ی به هو پینج ههسته کانه وه
وه دهستی هیناون دیاره ههسته کانش ته نیا له بازنه ی ماده و پوالتیه کانی
دا دهستیان ده روا و لهو و وه لای کهو هار پی له بری ناکه نه وه.

کهواته خوای زانا و بالا دهست ناکه ویتته نیو مه و دای که مه بهری
زانیاری یه وه، مادام واشبی زانیاری به هیچ کلوجیک بوی نیه رای خو
ده به بهری نهو مه سه له یه ده بری نه به چاک نه به خراب.

که دهشلیپین خوای مهزن بازنه‌ی گچکه‌ی زانیاری نای گریته نیو خوی و نابج له‌ویدا بۆی بگه‌رپین⁽¹⁾، کهس بۆی نیه خوی گیف کاته‌وه و بلج مادام

---

(1) لێره‌دا په‌وانده‌وه‌ی ته‌می گومانیک پی‌ریسته که په‌نگه به‌رچاوی گه‌لپه‌کان لێل کات و له‌ دیتی ساف و بێ گه‌رد بێ به‌شپان کات:

نیمه که ده‌لپین په‌روه‌ردگار ناکه‌وتیه نیو مه‌ودای ده‌سه‌لاتی زانیاری‌یه‌وه مه‌به‌ستمان نه‌و زانیاری‌یه‌یه که له‌ رێی هه‌سته‌کانه‌وه ده‌سگیر ده‌بی [واته زانیاری‌یه سروشتی‌یه‌کان] هه‌لبه‌ته نه‌دیترانی خواش له‌ رێی زانیاری‌یه‌وه، نه‌و ناکه‌یه‌نی که زانیاری پشتگیری فیکره‌ی خواناسی ناکات، چونکه برواداران برنده‌ترین و کاربگه‌رت‌ترین چه‌کی ده‌شپان بۆ رامالینی بیرۆچکه‌ی بێ بروایی، له‌ زانیاری دروست ده‌که‌ن، بۆ زیاتر ئاوه‌لا بونه‌وه‌ی مه‌به‌ست و ته‌یه‌یه‌ک ده‌خه‌ینه به‌رچاوان:

ئایا گوێ له‌ مانا و چه‌مکی نه‌و وشه و پیت و برگانه‌ حالی ده‌بی که له‌ کاتی قسه‌ کردن دا ده‌یان بیهستی؟ بێ گومان نه‌، به‌لام ئایا مافووله‌ بلپین گوێ هیچ رۆلێک ناگه‌ڕێ له‌ دروست بوونی دیارده‌ی (له‌ قسه‌ حالی بوون) دا! دیاره نه‌، چونکه هه‌رچه‌نده گوێ [واته کوته‌ندامی بیهستن] بۆ خوی توانای له‌ قسه‌ حالی بوونی نه‌، به‌لام له‌و باره‌وه ده‌ورێکی یه‌کجار مه‌زن ده‌بین، چونکه هه‌له‌ده‌ستی به‌ گه‌یاندنی شه‌پۆله‌ ده‌نگیه‌کان (الموجات الصوتیه) به‌ ده‌زگا جۆراوجۆره‌کانی مێشک، نه‌ویش هه‌له‌ده‌ستی به‌ لیکۆلینه‌وه و توێژینه‌وه سه‌بارهت به‌و پیت و برگه و وشانه‌ی که له‌ نیو هه‌ناوانیان دا مانا و چه‌مکه‌کانیان هه‌لگرتوون. زانیاری‌یه سروشتی‌یه‌کانیش که به‌ هۆی شه‌داوی پێنج هه‌سته‌کانه‌وه ده‌سگیر ده‌بن هه‌رچه‌نده راسته‌وخۆ نالوێ بکریته به‌لگه‌ی هه‌بوونی په‌روه‌ردگار نه‌ما ده‌به‌ سازده‌ری زه‌مه‌ینه‌یه‌کی ره‌ق و پته‌و بۆ ژیری، واته: زانیاری رێک و پتکی ورده‌کاری له‌ بوونه‌وه‌ردا به‌دی ده‌کا و ده‌ی گه‌یه‌نی به‌ ژیری، نه‌ویش وه‌ک مێشه‌نگه‌یه‌یه‌کی چووست و ورپا له‌و شپله‌یه‌ی که پوور هه‌نگی هه‌سته‌کان له‌ شا گوته‌کانی باغی رازاوه‌ی بوونه‌وه‌ردا چه‌نیانه و مژپیانه و په‌زمنده‌یان کردوه، هه‌نگه‌یه‌تکی به‌له‌زه‌تی لێ دروست ده‌کات، هه‌نگه‌یه‌تکی که شیفای سه‌دان ده‌ردی کوشنده‌ی بێ دێ و مرۆف له‌ نه‌ساعی بێ بروایی قوتار ده‌کا و گه‌وره‌ترین راستی بێ ئاشنا ده‌کات.

وابې نيه، چونكه ټينكاري كردن له هه‌بوونی خوای به‌خشنده له‌به‌ر به‌ره‌ست نه‌بوونی وه‌ك ټينكاري كړدنه له هه‌بوونی هېږی موگناتېسی و ته‌زووی كاره‌بایی و هېږی ړاكېشان و سۆز و عاتېفه و شه‌پوله تېشكېه‌كاني ژور و نه‌وشه‌یی و ژېړ سور له‌به‌ر به‌ره‌ست (محسوس) نه‌بوونیان⁽¹⁾ .

ثایا راسته هر شتيك نه‌كه‌ويته به‌ر قه‌له‌مړه‌وی هسته‌كان نيه؟
بې گومان نه‌ء، چونكه وه‌ك ژور جاري ديكه‌ش گوتوومانه، زانياری نه‌بوون سه‌بارت به شتيك به‌لگه نيه له‌سهر نه‌بوونی نه‌و شته، يان به ته‌عبېری پسرپورانی ژيريږی: (عدم العلم لا يستلزم علم العدم) .

نیستا بؤ زیاتر ناوه‌لا بوونی مه‌به‌ست وینه‌یه‌ك دینینه‌وه:
كابرایه‌کی ماسی گر كاتيك تۆرپکی گچكه داوینته نیو ناوی و نه‌ه‌نگ و ماسی یه هووله‌كاني پیوه نابن، بؤی نيه لاموجیمی له هه‌بوونی نه‌و نه‌ه‌نگ و ماسی یه زلانه‌دا بكات هر له‌به‌رته‌وه‌ی به تۆر^{ك‌ه‌یه‌و} نه‌بوون.

پینج هسته‌كانیش كه ریگه‌ی دروست بوونی زانیارین له ری‌ی كۆكردنه‌وه‌ی وینه و ده‌نگ و تاقی كړدنه‌وه‌ی تی‌بینی یه‌كانه‌وه، وه‌ك تۆره

---

(1) له راستی دا پروا به خوا بوون فراوانی و كراوه‌یه‌ی‌كه‌ی ته‌واوی ناسوی بیروه‌وشی گهر^{ك‌ه‌و} كه و كه‌سپك نه‌توانی عاده‌نی تاق مندالی و ساوایی تهرك كات كه بؤ هر شتيك ناماده‌بروینکی جه‌سته‌یی ده‌وت، ناتوانی پروا به خوا پین، پروا به خوا بوون له بیرو هوشپك دا كه به دیواری ماده ده‌وره دراوه و جگه له ده‌وره‌به‌ری نیزیکي خوی هېچی دی نابین، جی‌ی ناپته‌وه و ناحه‌جی، به‌لگو پیوسته ټنسان ناسوی بیرو زه‌ینی به‌رین و به به‌ره‌وه بو ی و ته‌نیا له‌سهر جبهانی به‌ره‌ست چاوی چر دانه‌گری. وه پروا به خوا هېنان راسته و راست وه‌ك دان هېنانه به بوونی هېږی كېشده و هېږی موگناتېسی و تېشكی سینی و ئه‌لكترو و پروتون دا، پروا نه‌كړدیش به هه‌بوونی خوا كت و مت وه‌ك پروا نه‌كړدنه به هه‌بوونی هم دیاردانه.

گچکه که ی کابرای راوچی تهنیا به شیک لهو شتانه یان دیتته ژیر رکیفهو که له بوونه وهردا ههن، که بریتین لهو شتانه ی ده که ونه نیو جوغزی دیوه ههست پی کراوه که ی بوونه وهره، ههر که سیکیش ئینکاری بکات له دان هیتان به هه بوونی لهو شتانه دا که به قولایی ههسته کان نه گیراون راست وه ک کابرای راوچی لی ده قهومی.

ئیستا له نیو هه زاره ها دیارده ی ههست پی نه کراوی بوونه وهردا تهنیا یه کیکیان به نمونه دینینه بهر چاوان:

(شادی) دیارده یه کی دهروونی ئینسانه و هیچ کهس نکوولی له هه بوونی ناکات له گهل شهوش دا بهر ههست نیه، باشه به کام له پینج ههسته کان ههستی پی ده کری؟!

ئایا رهنگی ههیه تا به شه داوی چاو بگیری؟

ئایا دهنگی ههیه تا به قولایی گوئ مهبسه ر کری؟

یان تامی ههیه تا به زار و زمانان بچیژری؟

یان بونی ههیه تا به شه ندامی لووت بون کری؟

یان قهباره ی ههیه تا دهستی لی بکوتری؟

کهواته چومان زانی که ههیه و له چ پییه که وه په ی مان پی برد؟!

له وه لام دا ده لئین: ههروه ک چون شه گهر له حالته ی دهسته وسان مانی توره گچکه که دا له ئاقار گرتنی نه ههنگ و ماسییه زله کان دا ماسی گره که هانای بردبایه بهر ئامرازیکه تهواوتری وه: توریکه گهوره، یان نارنجوکیک، یان گازیکه کوشنده، زور به سینایی ده ی توانی شه نه ههنگ و ماسییه زلانه مهبسه ر کات، ههر بهو پی و دانهش له کاتیک دا ههسته کان له په ی بردن به هه بوونی دیارده مهنهوی و غهیبی یه کان دا به

دهستی به تال و حه تال ده گه پینه وه □ چونكه وهك توره چو كه له كه ته نیا له مه و دایه كی كه م بهردا دهستیان ده روات □ شه گهر هانا وه بهر ژیری بهرین، بی شه وهی ئاره قی بكا و حوی شلوی كا مه خسو دمان حاصل ده كا⁽¹⁾ . بو

(1) لیره دا قرله نه زیله یه كم هاتهو □ یاد گهر انه وهی بی سوود نیه:

ده گهر نه وه (لینین) نوینه ریکی حوی ره وانه ی ناوچه ی سه مه ره قه ند ده كات، كه دانپشتروانی موسلمان، بو خاتری وهی وتووێژیان له گه ل بكا و ئایینیان له بهرچاو بخت و له بهر دلیان بی بێژینی و بۆیان روون كاتهو □ كه خوا نیه و ئاین تریاکی گه له وهك ماركسی ماموستای فیری كردوه !

به لێ نوینه ره كه ده گاته جی و كاتێك مه بهستی هاته كه شی به دانپشتروانی سه مه ره قه ند راده گه به نی، بی ده لێن : ئیبه كه دوی ئهم رێبازی خوا به كه وتووین بی هو نیه و دپاره راستی ئهم بهرنامه به مان بو دهر كه وتوه، توش كه نیازی را گه پاندنی شتیکی وات هه به، ده توانی له گه ل یه كێك له زانا پاخان دا بدویی.

دوی دپاری كردنی كات و جی یه كی تایبه تی و خپ بوونه وهی ئاپور □ و حه شاماتیکی زور، به م جوړه ی خواری پێكه و □ دده وین.

زانای ئاین: بلی بزام به لگه ت چه به بو سەلماندنی نه بوونی خوا؟

نوینه ره كه : ههر شتیك هه بی به یه كێك له پێنج ههسته كان بوونی ده زانی، به لām نه وهی ئیوه بی ده لێن "خوا" تا ئیستا به هېچ كام له وه ههستانه بوونی نه زانراوه، كه واته: نیه.

زانا: ده ها بزام چون ده توانی به وهی پێنج ههسته كانه و □ كه ده لێی توانای ناسینی هه موو شتیکیان هه به □ بزانی نه و دوو تۆپه كێه یان گرانزه ؟ (یه كێك له تۆپه كان ئاسنه و نه و ی دیکه شپان ته خته به به لām له رهنگ و قه باره دا وهك یه كن).

نویندر: (ده ست ده كا به به كار هێنای هه موو ههسته كانی به لām هېچی بو هه ل ناكړی ئی و دوش داده مێن).

زانا: ها ئیستا ده لێی جی ؟

نویندر: ههر له سه ر رای هه وه ئیم: (ئهمه ده لێ و وهك كه سیك كه پوره ههنگی له دار ی دا ده بیینیته و □ خو شیک ده ست ده داته تۆپه كان و دوی هه لسه نگان دنیان ئامازه ی تۆپه ئاسینه كه ده كات و ده لێ ئهمه یان گرانزه).

زیاتر پروون بوونه‌وی مه‌به‌ستم وای به چاک ده‌زانم قسه‌یه‌کی زۆر گرنگی
فه‌خره‌ددینی رازی باس بکهم :

بیون (الوجود) سه‌باره‌ت به چۆنیه‌تی ناسین و په‌ی پی بردنی ده‌کری به دوو
به‌شه‌وه :

یه‌که‌میان مرۆف راسته‌وخۆ ده‌توانی په‌ی پی به‌ری، وه‌ک به‌شیکی زۆری
رواله‌ته‌ سروشتیه‌کان.

دووه‌میان راسته‌وخۆ په‌ی پی نابری و ناچارین له‌ ری شۆینه‌واره‌کانیه‌وه
بی ناسن⁽¹⁾ ، بۆ نمونه : شادی، په‌ژاره، دیاره‌ هه‌ر کام لهم دوو دیاره‌

زانا: زۆر پروونه‌ که هه‌سه‌نگاندن به‌ هیچ کام له‌ هه‌سته‌کان نه‌نجام ندری: یتیم بلی چ شتێک
پالی پیوه‌نای که تۆپه‌کان هه‌سه‌نگه‌تی؟!
نوینه‌ر: چۆن، ژیری پالی پیوه‌ نام.
زانا: که‌واته‌ به‌ هۆی ژیری‌ه‌وه‌ توانیت په‌ی به‌ گرانی و سووکی تۆپه‌کان به‌ری نه‌ک به‌هۆی
هه‌سته‌کانه‌وه‌.

مادام واشین خۆشت و نه‌و که‌سه‌شت وه‌درۆ خسته‌وه‌ که‌ ده‌لی:
هه‌رچی هه‌یه‌ هه‌سته‌کان په‌ی به‌ هه‌بوونی ده‌بن.
به‌م ته‌هرزه‌ نوینه‌ری (لینین) نه‌ستۆی دۆزاندن و به‌زین شۆر ده‌کا و له‌ ری‌به‌ هه‌وه‌لی را
ده‌گه‌رێته‌وه‌ و لهم سه‌رکه‌وتنه‌ فله‌سه‌فی و عیلمی په‌ بایه‌خ داره‌ بۆ ریش سه‌پی په‌که‌ی به‌ دیاری
ده‌باته‌وه‌.

له‌وانه‌یه‌ په‌کتێک پرسیار بکات:
باشه‌ نه‌و نوینه‌ر چۆن دوا‌ی نه‌و دۆزاندن و تی شکانه‌ فیکری په‌ پاشگه‌ز نه‌بۆته‌وه‌ و برۆای به
که‌وره‌ترین راستی نه‌هه‌یناوه‌؟
له‌ وه‌لام دا ده‌لێن: جا چۆن شتی وا ده‌یه‌ خۆ ئه‌جازه‌ی شه‌خه‌که‌ی پی نه‌بوو، لهم به‌سه‌ره‌اته‌م
له‌ کتیی (التکامل فی الاسلام)ی احمد امین وه‌رگرتوه‌.

(1) نه‌وه‌ی نه‌وان دوو که‌وانه‌کان ده‌قی قسه‌ی رازی په‌ له‌ ته‌فسیری (مفاتیح الغیب) دا .

نه فسيانه شتيكي مه عنه وي و ههست پي نه كراوه و راسته وخو زه فهر به ناسيني نابيهين، بزيه به ناچاري تاوړ وه لاي نه شوينه واره ده ديهين كه ههر يه كيكيان له سهر روپه پرې جهسته ي ئينسان تو ماريان ده كات، بهم پي يه له تاكامي ديتني گه شيبې دهم و چاوو خه نده ي سهر ليوان دا ده توانين ههست به وه بكهين كه فلان كهس به كهيف و شاده، وه له تاكامي ديتني ترش و تالي و نيو چاووان گرزي دا پهي به وه ده بهين كه فيساره كهس په ژاره دار و غه مگينه.

ههروه ها كاتيک شوينه واري (قه لاي دمدم) ده بينين ده توانين پهي به هه بووني ميريكې كوردې وهك (ميرخاني له پ زيرين) بهرين، واته هه رچه نده ميرې له پ زيرين ئيسك و پروسكيشي نه ماون، به لام به هوې نه شوينه واره يوه كه له پاش خوې به جي ي هيشته ده توانين نه وه بزائين كه نه و ميره كورده له سهر ده ميك دا هه بووه.

ههر بهو پي و داننهش په ورو درگاري بالا دهست هه رچه نده له پي پينج ههسته كانه وه ههستي پي ناكري، به لام ده توانين ههروهك چوڼ له ديمهني دوو دهم و چاوې گه شاوله و دهم به خه نده و ترش و تال و نيو چاووان گرژدا توانيمان پهي به دوو ديارده ي غه يبي و نه بينراوي وهك شادي و غه مگيني بهرين، له نيو جي هاني پيک و پيک و پازاوه و پر ورده كاري يش دا پهي به هه بووني خوايه كي مه زن و بالا دهست و به به زه يي و كاري به جي بهرين، ديسان ههروهك چوڼ نه گهر له ده مي ديتراي دوو ديمهني روو گه شيبې و نيو چاووان گرزي دا په نا نه بهينه بهر بروا هيئان به هه بووني دوو ديارده ي مه عنه وي ههست پي نه كراو، له ناقار ليكدانه وه ي چوڼيه تي پهيدا بووني دوو ديمهني ليك جودا □ روو گه شي و روو گرزي □ له دوو شويني

یەكسان و وەك یەك دا مەحتەل و دەستەوسان دەبین، بەهەمان شیوە ئە دەمی دیتنی جیهانیکی پر دیمەنی لێواوێو ئە وردەکاریی دا بە بێ پەنا بردنە بەر خواوەکی نادیار و هەست پێ نەکراو بە گەزی ماددە نەپتوراو، ئە ئاقار لێکدانەوی چۆنیەتی هاتنە دی ئەم جیهانەدا سەغەت دەبین و دۆش دادەمێنین، قسەم ئەوەی نیە کە لەرچەیی ژیری تەڵاسا دەبێ و ئە قسەیی زانیاری تەوێلا دەبێ.

هەتا ئەم قسانەم کردن (م) بە جاریکی ئارامی ی لێ برا بوو دەتگوت ئەسەر ئاوو ئاورانە، بۆیە هەر ئەگەڵ قسەکانم تەواو بوون، زۆر بە تالووکە بەرپۆ قسە هەلڕشتن و ڕستە دارشتن، یان ڕاست تر بڵێم: دەستی کرد بە دەرھاوێتن و ڕیز کردنی ڕستە پاکەتی و سپات بوووەو زۆر جار دووبات کراوەکان، چونکە ئەو وەك عادیاتی هاورێیەکانی کاتیك ئەگەڵ کەسیکی دیکەدا دەکەونە قسە کردن، بێر ئە راستیی و هەڵەیی قسەکانیان ناکەنەو، واتە ئە بیری ئەوەدا نین چ ڕاست و بەجێیە قبوولی بکەن و چیش هەڵەییە و بێ جێیە بەسەر خاوەنی دا بدەنەو، بەلکو ئەوان هەر ئە بەراییی دا ئە بیری ئەوەدانە چ قسەیک سازکەن هەر چۆنیک بێ بەرپەرچی قسەکانی پێ بدەنەو. بەهەر حال، ڕستە پەستە بێ ڕستە، پێك هاتوو ئە وشە وەك پووشە بەخشە خەشەکانی (م) زۆریان خایاند، چونکە ئەو بەستەزمانە هەر ئەسەر ئەو باوەرە بوو کە کێ پتر قسان بکا و زیاتر زاراوەی قەبە قەبە و وشەیی هۆقە هۆقەیی بەسەر زاری دا بین ئەو دەبیاتەو !!

سەرتان نەیه شیئەم ئەوێ ڕۆژی خۆر گەییە سەرسووی و ئاواش بوو زەردەش پەرپە سەران ئەو هەر دەیگوت، ئینجا تاریکی شووگار بوو بە

پەردەيەك و ليكي جوي كوردینهوه، گفتمان وابوو وهسبهيني را دهمی
نیواری پێك بگهینهوه.

وه سبهيني را ديسان تا پوژ گهيه سهرسوي سهرگه رمی قسه و باسان
بووين، نهما چ فايدي نهبوو، بهلام بهرلهوهی بو دواين جار ليك بترازين
پيم گوت:

+ باشه براله وا دياره جهنابت بهلگه زور پتهوو زانستيانته به دهستهويه
لهسه نهبوونی خوی بهخشنده، بويه بهو هه موو بهلگانهی بوم هينايهوه
ئيقناع نهبووی و دلت ناوی نهخواردوه⁽¹⁾، دهبلێ بزائم تو که هينده
سووری لهسه بیری بی پروایی گهورهترین بهلگهت چيه؟!

□ پتهوترين بهلگه نهويه که تا ئیستا به هيج کام له پينج ههستهکام
ههستم به بوونی خوا نهکردوه.

+ بهلام ئيمه پيشتر کوتاييمان بهم مهسهلهيه هينا و ، خستمانه پروو که
نهيينران و بهرهمهست نهبوونی خوا له روانگهی زانیاری و ژیریيهوه به
بهلگه دانانی لهسه نهبوونی خوا، چونکه زور شتی دیکهش ههيه و
زانیاری دان به ههبوونی دا دینی لهگهلهوهش دا ناکهوتته بهر قهلهمهروی
ههستهکانهوه.

□ بههر حال شتيك که نهتوانم به پينج ههستهکام ههستی پی بکهم پروای پی
نايهئم.

---

(1) لهم وتووێژهدا □ کاتی خۆی □ زور بهلگه باسکران بهلام دهرفهتم نهبوو هههوان تۆمار بکهم
له دهمی نووسينهوهی دا.

+ یانی پرواشت به هیژی راکیشان و هیژی موگناتیسسی و تیشکی ژیر سور و ژور و نه و شهیی و خو شه ویستی و شادی و په ژاره و.. هتدیش نیه؟! □
با .

+ به لām خو به هیچ کام له پینج هسته کانیشست هست پی نه کردن !
_ نه خیر .

+ دهی بچی پروا به وان دینی و پروا به خوا نایه نی؟! □
ناخر ئەوان شوینه واریان هیه و له ری شوینه واره کانیا نه وه دهناسرین .

+ مه گهر خوا وهندی بالا دهست و زانا شوینه واری نیه؟! □
نه .

+ ئەدی ئەم بوونه وهره په نگین و پر ورده کاری به شوینه واری کی به؟! □
شوینه واری ههرچی بی، ئەوهندهی ده زانم ئی خویهک نیه .

+ به لām مه سه له که ههر به وهنده چار ناکرئ، که ئینکاری هه بوونی خوا بکهین،
به لکو پیوسته هویهک ههر بریار به دین که بشی دروست کرانی بوونه وهری
پالدهینه لا .

_ (بی دهنگی و کش و ماتی) .

+ دهی کاکه چت گوت، له باتی خوا چیت بریار داوه که بتوانی په خساندنی
بوونه وهری پالدهیه لا؟! .

_ ئەمن ده لیم ئەم بوونه وهر به ریکهوت خو لقانده .

+ ئەدی ناشلیی سروشت خو لقاندوویه تی !

_ ههر کامیکیان بی گرنگ نیه، گرنگ ئەوهیه خوا نهی خو لقاندبی .

+ به راستی سهیره براله وا دیاره ئیوه دوژمنایه تیتان له گهل خوادا هیه، بویه
لاتان گرنگ نیه داخوا ریکهوت یان شتیکی دیکه بوونه وهری خو لقانده ،

گرنگ ئەوێه شتە کە پال نەدریته لای خواوەندی مەزن، بەلام بەهەر حال،
دەبێ رینگەم بەدە سەبارەت بەو رینگەوت و سروشتە پرسیارت لێ بکەم.
□ فەرموو.

+ زەحمەت نەبێ ئەو رینگەوت و سروشتە □ کە پیت وایە هۆی پەیدا بوونی
بوونەوەرن □ چین؟!
□ نازا مەبەستت چیه؟

+ مەبەستم ئەوێه کە تۆ بۆیە ئەبەر بپوا بە خوا بوون رات کرد، چونکە خوا
بەرەست نەبوو و نەتەوانی بە هەستەکانت پەڕی پێ بەری، بەلام ئایا ئەو
رینگەوت و سروشتە کە ئەباتی خوا دایان دەنێی هەستت پێ کردوون و
دەیان ناسی، ئەگەر هەستت پێ کردوون تکایە هەواڵم پێ بدە رەنگ و
دەنگ و بۆن و تام و قەبارەیان چۆنە؟!
□ نەخێر هەستم پێ نەکردوون.

+ ئەدی لەسەر چ بنچینەیهک بپوات پێ هیئاون، مەگەر تۆ نالێی تاقە پێی
پەڕی بەشتت بردن هەست کردنە □ واتە: دیتن و بیستن و بۆن کردن و
تام کردن و دەست لێ کوتان □، خۆ ئێشەللا ئە بریاری پیشووت پاشگەز
نەبویەو! □

□ جا مادام وای لێ هات منیش بۆم هەیه هەمان پرسیار سەبارەت بە خوا
ئاراستە ی تۆ بکەم.

+ بەلێ بۆت هەیه فەرموو:
□ ئایا ئەو خواپەڕی بە بەدی هیئەر و خواوەنی جیهانی دەزانی هەستت پێ
کردووە؟! □

+ ئە سبحان الله.

□ ئەدى چۆن و بۆچى بىرۈت پىي ھەيە؟

+ بىرلە ئەتۈ ئە راست پىرسيارەكەي مەن دا زارت بوو بە ئەلەي تەقيو وات زانى ئەگەر يىت و ھەمان پىرسياريش ئەمەن بەكەي مەنیش بەمەرەدى تۆ دەچم، ئەمما بە دەردى كوردە گوتى: قىياسى (كەشك) يىت ئەسەر (مەشك) ئى كوردە و خراب ھالى بووى، ئەمەن وەلامم ھەيە.

□ وەلامت چيە ؟!

+ وەلامم ئەوھەيە كە مەن ئە پروانگەي ئىسلامەوہ ئە دنيايە پادەمىنم و ئەوانە نىم كە پىيان وايە تاقە رىي پەي بەشت بىردن ھەست كىرنە، بەلكو دەللىم ئە رىي ھەست كىرنەوہ پەي بە شتە ماددىيەكان و دياردە بەرھەستەكان دەبەين، بەلام شتە مەعنەوى و دياردە ھەست پىي نەكراوہكان بە تۆر و قولپى ھەستەكان ناگىرپىن و ناچارين بۆ وان ھانا وەبەر ژىرىي بەرين.

جا مەن ئەسەر بىنچىنەي ژىرى بىروام بە خوا ھەيە.

□ باشە ئەو خويە چۆنە و چۆن نيە ؟!

+ خوا زاتىكى پاك و بىي گەردە و ئە ھەموو ئەكە و ناتەواوىيەك بەرىيە و خاوەنى ھەموو سىفەتلىكى چاكە.

□ ئەمەت چۆن زانى سەبارەت بە خوا ؟!

+ ئەمەم ئە رىي قسەي خوا و قسەي پىغەمبەرانى خواوہ زانى.

□ چۆن ؟!

+ چونكە خوا ئە كىتەبەكانى دا و ئەسەر زمانى پىغەمبەرانى (عليهم السلام) باسى خۆي بۆمە كوردە و خۆي پىي ناساندوين.

□ جا چۆنت زانى كە ئەو كىتەبانە ئى خوان و ئەو پىغەمبەرەنەش خوا رەوانەي

كردون؟

+ لئووه ده زانم كه ئهو پيغه مبه رانه (عليهم السلام) خوا ناردوونی چونكه ههر کاميكيان كش گير (معجزة) يكي دراوه تي، داواي بهرام بهر كي (تهدی) ي پي كردو. له ههر كه سينك كه بر وای پي نايه ني، به لام كهس نهی توانیوه وه لاميان داته وه و ده گزيان راجي، بو وینه: گزچانی چه زه تي موسا و مردوو زیندوو کردنه وهی عیسا و قورئانی موحه مده. (عليهم الصلاة والسلام)

ئینجا له بهر ئه وهی پيغه مبه ر پيشوه كان ههر کاميكيان بو چاخ و سه رده ميكي تاييه تي و قوناغيكي دیاری کراوو بو تیره و هوژ و نه ته وهیه کی تاييه تي نیراون كش گير کانشيان تاييه ت بوون به چاخ و سه رده می خوینه وه و به له دنیا ده رچوونیان کوتایی یان پي هاته، به لام پيغه مبه ری مه كه قورئان كش گير كه یه تي، ههر ماوه و ههر ده شینی، چونكه دواين پيغه مبه ره و بو سه رله به ری مرؤقايه تي نیراوه هه تا دنیا دنيايه، كه واته ئیمه (معجزة) ي پيغه مبه رانی پيشوو ناکه یه به لگه، به لام قورئانی قسه له جي ده كه یه به لگه ی پيغه مبه رایه تي (محمد) و پيغه مبه رانی دیکه ش، (عليهم الصلاة والسلام) ئیستاش كي ده ئی (محمد) پيغه مبه ر نیه و قورئانی له خواوه بو نه هاته، خو مهیدان مشكان نه کیلاوه و ئه وه عهرز و ئه وه گهز، نه گه ر پاست ده کا با وه لامی بانگه وازی قورئان بداته وه و تافه سووره تیکی وه قورئان دروست کات، دهنه چاری ههر ئه وه یه مات بئی.

ئیره دا هه لوه سته یه کم کرد تا بزائم براده ره کم چ ده ئی، به لام وا دیار بوو ههستی به وه ده کرد هه تا وتووێژه كه زیاتر درێژه بکیشی پتر قریوکی

بیرۆچکه‌که‌ی و ته‌واویه‌تی ئیسلام و خواناسی ئاشکرا ده‌بێ، بۆیه ک‌رکاتی
له‌ خۆی بری بوو خوا خ‌وای بوو ر‌زگاری بێ، به‌لام پیم گ‌وت:

+ ها براده‌ر بۆ هیچ ناڵی؟!

□ چ بلیم؟!

+ چۆن چ بلیم؟ من داوام له‌ تو کرد که بۆم باسی ر‌یکه‌وت و سروشتان بکه‌ی
به‌لام نه‌ت توانی و پرسیاریشم لی کردی ئایا هه‌ستت پی کردون به‌و پینچ
هه‌ستانه‌ی که ده‌لی‌ی هه‌ر شتیک له‌ ر‌یی وانه‌وه‌ پهی پی نه‌به‌م بر‌وای پی
ناکه‌م و نیه؟!

□ (بی ده‌نگی).

+ ده‌زانی چۆن له‌م گ‌یژاوه‌ قوتار ده‌بی!

_ چۆن؟!

+ ته‌نیا تاقه‌ ر‌ی یه‌که‌ هه‌یه‌ که بتوانی خ‌وی پی ر‌زگارکه‌ی، ئه‌ویش ئه‌وه‌یه‌ که
بلی‌ی ر‌یکه‌وت و سروشت دوو دیارده‌ی مه‌عه‌ه‌وی و غه‌یبین و له‌ ر‌یی
هه‌سته‌کانه‌وه‌ ناسرین. به‌لام ئه‌وه‌نده‌ش بزانه‌ ئه‌و کاته‌ دووچارێ گ‌یژاویکی
عاسی تر ده‌بی.

_ چۆن؟

+ ئه‌و کاته‌ ئیمه‌ی بر‌وادر ده‌پرسین باشه‌ ئه‌وه‌ ئیمه‌ ده‌لین خوا: له‌ ر‌یی
پیغه‌مبه‌ران و کتیبه‌کانی یه‌وه‌ خ‌وی به‌ ئیمه‌ ناساندوه‌، به‌لام ئه‌و ر‌یکه‌وت
و سروشته‌ی ئیوه‌ له‌ چ ر‌ی یه‌که‌وه‌ خ‌ویان پی ناساندون؟ ئایا چ کتیبیان و
چ پیغه‌مبه‌ریان ره‌وانه‌ کردوون؟!

_ (ماتی و سه‌رسامی).

+ برا گيان گوی بگره ! به ذات و سيفه تی خوا هه تا زیاتر وتووێژه که مان خوی
لێک بکیشیتتهوه دهه بۆ ده مئی تووشی سه رسامی و گێژاوی بی ره زاتر ده بی
و ته نیا به یه ک شت رزگارت ده بی.

— به چی؟!

+ که برۆا به پهروه ردگار بیئی و سه ری به ندایه تی بۆ دانه ویتئی.

— کاکه خو به تۆبی نامکه یه موسلمان ، برۆا به خوا نایه نم !!

به ریزان لیڤه دا له گه ل (م) بۆ دوا یین جار لێک جوئی بووینه وه ، چونکه
زانیم که وتووێژ کردنم له گه ل بابایه ک دا که به قفل و کللیکی پۆلایی و
مه حکم ده رگای له سه ر میشکی هه لآخنه راوی به ئه فسانه کانی بیردۆزی
مارکسیزم داخستوه و ده قه ره ق و ته قه وشک و قالب به ستووه کانی
لێ بوونه لغاوو مه ودای ناده ن هیچ بلێ ، بیجگه له کات به فیڕۆ چوونی بی
هووده هیچی دیکه ی لێ هه ئناوه ری ، به هه ئو یستی ئه و براده ره
مارکسیسته ش قو له نه زیله کم هاته وه یاد بۆتان نه گێر مه وه دلم له به رتان
نایسته وه و ناتوانم هه تا له وتووێژی دووه م دا پیتان ده گه مه وه □ لیتان
جوئی وه بم:

ده گێر نه وه قاچاغ چی یه ک باریکی بارووت پی ده بی و پۆلیس و مۆلیس
پێی پی ده گرن و ده لێن: ها کو ره باره که ت چی تیدایه ؟ ئه ویش ده لێ
قوربان هه مووی تۆ چایه .

به لام کاتێک باره که ی ده پشکنن ، ده بینن هه مووی بارووته و بارووتیش
قاچاغه ، پێی ده لێن: چای چی! ساخته چی هه مووی بارووته !
ده لێ: نه خیر هه مووی تۆ و چایه و بۆ ده رمانیش بارووتی تیدا نیه .

پئی دهلین: کورپه باوکم چای چی ، چا رېشه و باره کهي تو رېنگي
خوله ميښي يه !! نه خير نای سېليني و دهلي: ئيوه به ههله داچوون.

يه کيکيان دهلي: يو نهوهي چاکتر حالي بي، وهرن نهختيک بارووتي له بهر
چاوآن بسووتين.

نهختيک له بارووته کهي له بهر چاوآن دهسووتين و دهلين: چاوت لي يه چوآن
گر ده گري !

نهویش هيچ و سه رخوي نايه ني و دهلي: بهلي بهلي چاوتان لي يه، ئيوه
هه ر نايه سېليني، نه من هه ر له سه ره تاوه پيم گوتن چايه، خو نه مجار هيچ
قسه تان نه ما !! (1)

(1) خوښه ري بهر پز و نازيم !

له بهر نهوهي بيجه که له رېکهوت و سروشت يې باوه رېکان بيتکي ديکه شيان هه يه که له
بري خوا ده پيرستن ، هه ر چنده له دهلي و توو پزه که دا باسي نه کراو به لام وام به باش زاني
له م په راو پزه دا نشته ري ژيري و ژيري ژي (منطق) ي لي و کار خه يې و پورگي هه له مساوي پر له
بيري نه فسانه يي يې پز و قتيې و به م هه ري دوو هاوه له کهي بهرين:

□ "به رکوليک ده رياري هه ريوي تيبي ماده" □

به لگي ژيري و زانباري له سه ر پوچ کر دنه وهي فیکه ري هه ريوي تيبي (ازليه) ماده هه ن و
زوريش هه ن، نه ما له سونگي نهوه وه که ئيره شوي تي ته رخا ن کراوي نهو باسه نه ته ليا به
ناراسته کر دي چهنه د پير سيارک پز نه وانه ي پروايان به و پير و چکه هه يه واز ديتن:

يه که م: چوآن زانرا که ماده نهزه لي يه و کهس نه ي هېناو ته دي، خو کهس ناتواني بلې ناگام
له حال و بالي ماده هه بووه بهر له دروست بووني بوونه ور، واته بهر له ده بليوآن سال
(10.000.000.000.000) سه يري کتيي (از کهکشان تا انسان) بکه ، لاپه ره (11) □
مادام که سېکيش ناگاداري بارودخي نهو ساي ماده نه، پيم نالي به چ کلو جېک ده گرنجي
قسه ي لي بکا و حوکمي به سه ردا بدات ! مه گه ر نهو جو ره ر هفتاره بيجه که له گومان په رستي و
تفنگ به تاريخکي يه و نان ناويکي دي هه لده گري !!

دووه م: نه گه ر راسته ماده نهزه لي يه و کهس نه ي خو لقانده، چما نه م بوونه ور به رنگين و پر
ورده کاري يدي بهر له ده بليوآن سال نه ده خو لقانده !!

واته چ شیتک وای له ماده کرد که دروست کردنی بوونهوهری یخ دواخت و یوچی
هر له نهزه لهوه بوونهوهری دروست نه ده کرد؟! خو ژیری و تی گهیشتی نیه تاکر بلتی
وای به باش زانی !!

سپیدم: یی باوه رانیس وهک مهی پروادار ده لپن نهم بوونهوهره نهزه لی نیه و سدرده مپک بوو که
ناوی له کووله که ی تدریش دا نه بووه، که واته بومان هدی نهم پرسپاره له ماده پهرستان
بکهین:

باشه چ شیتک پالی به ماده وه نا، که چه دی له حالته ی ماده ی ساکارا نه مپیتوهه خو ی
له شیوه ی بوونهوهردا رپک خات! خو ئیوه بو خوتان دانی پیتا دپن که ماده خاوه ی
ویست (ئیراده) نیه !!؟

چوارم: نهم بوونهوهردا ئهویه ری رپک و پینکی و یاسا و ورده کاری ده پیری و مه حالپشه
ماده دهک که ماده پهرسته کان بو خویان ده لپن: نه خاوه ژیری یه نه بهزه یی نه ئیراده نه
هیچ سیفه پینکی دیکه ی پیویست بو زاتینکی به دی هپنر، چون توانی بوونهوهرینکی و
بخولقین !!؟

تایا نهو! وهک نهو! نیه بلتی: کابرایه کی که ر و کرپر و نزان و نه خوینده وار کتیبکی
داناو! هزاران بیردۆزه ی گیانهوهرزانی و فیزیایی و کیمیایی پیتا ده !!

پینچم: ئهسان خاوه ی گیان و ژیری و ئیراده و بهزه یی و قسه کردن و بیسق و .. هتده، باشه
[ ] هدی ماده پهرسته بیر تهسکه کان [ ] چون ماده دهک که هیچ کام نهو خهسله تانه ی پیتا
نیه، ده توانی ئهسانیک بخولقین و هه موو نهو خهسله تانه شی بهش بدات که بو خوی لپیان
یی بهشه !! مگه ر نهو جوهره بیر کردنه وه و نهو تهزه قسه کردنه، ناماقولانه تر و
ساویلکانه تر نیه له قسه ی کابرایه ک که هیچ جوهره میوه دهک شک نابات به لام ده لپن: هو
خه لکینه کی سپو هه غیر و هه نار و تر و پرتقال و هه رمی و قه یسی و .. هتدی گه ره که
با پیته لام، هه ر جوهره میوه ده کی بیهوی یی ده به خشم !!؟

شه شه م: ئیمه مادام هه ر ناچارین په نا بهرینه بهر شیتکی نهزه لی تاوه کر دروست کرانی نهم
بوونهوهری پالنده یه لا، تایا و ماقول تر و وئ چووتر نیه له با یی ماده دهکی یی گیانی که ری
یی ئیراده یی عه قلی کویری لالی ناتوانا، بروا به پهروه ر دگایکی خاوه ژیان و ئیراده و زانا و
به دهسه لات و بیسه ر و بیبا و گو ی و کار به جی و به بهزه یی پیتن !!؟

واته تایا کامبان [ ] له خوا و له ماده [ ] ئیوه شاره ترن بو به دی هپنرایه یی و پهروه ر [ ] گاراپتی !!؟
نهو! بهر کوینک بوو سه بهاره ت به بیردۆزه ی نهزه لیه یی ماده، که پیم وایه هه ر که سینک
لویتچیک ژیری و لیکنده وه ی هه ی و لغاوی به دی بیردۆزه و میردۆزانی له زاری توند نه بوو یی و

ئالقهی دووم

وتووژی دووم: ئیسلام ئیسلامه نه ئایدیالیزمه نه ماتریالیزم

كات: مانگی دووی سالی 1982ز

شوین: دیی (ز)

.. زستان بوو ، په‌روه‌دگاری بالا ده‌ست به په‌نجه‌ی نیگارکی‌شی خوی شاخ و داخی کوردستانی وه‌ک کچۆله‌ی تازه بووک به تارای زیوینی له به‌فر چنراو رازاندبۆوه و به‌فر و شلت و شو هه‌موو جی و ماوای وه‌به‌رخۆ دابوون و به‌پێ‌دا رۆیشتن هه‌تا بلێ‌ی سه‌ده‌مه‌و ناهه‌موار و پ‌ر ئیش و ژان بوو، به‌لام له سۆنگه‌ی نه‌وه‌وه که چوار مانگ ده‌بوو له مائێ وه‌ده‌ر که‌وتبووم و چ سه‌رو سۆراغیشم نه‌بوون، سه‌باره‌ت به مائێ به پ‌تیستی یه‌کی ئیسلامیم زانی سه‌رێکی لی هه‌لێتم و حال و باڵیان بزاتم (1) .

هاتم گه‌یشتمه دیی (ز) که پ‌یری (ی) لی بوو، ویستم ب‌رێک وه‌حه‌سیم و له ژیان و گوزه‌رانیشیان ئاگادار ب‌م، که لیان وه ژوور که‌وتم سه‌رنج‌م دا پازده

قەناعەت هێنای پێش ب‌یر کردنه‌و ئ‌ی لی نه‌گرتی پ‌ی ئ‌قناع ده‌ب، ئە‌ما شوینی ته‌رخان ک‌راوی توێژینه‌وه‌ی ئە‌م مه‌سه‌له‌یه و هه‌موو ئە‌و باسانه‌ی په‌وه‌ندی یان به‌ خواناسی یه‌و « هه‌یه ک‌تیی " گه‌وره‌ترین راستی" یه که خوا پ‌ش‌ت‌پ‌وان ب‌ی زۆر ناخایه‌نی ده‌که‌وته به‌ر ده‌ستی خوێنه‌ران. ت‌پ‌پ‌ی : دوا‌ی له سالی (2000) ز دا ک‌تیی (گه‌وره‌ترین راستی) یان راست‌تر ب‌لێم : ئە‌و ئە‌ندازه‌یه‌ی که له‌و ک‌تییه مابۆوه، له‌ژێر ناوونیشانی : ((خواناسی ، ئ‌پ‌ین ، ئ‌یمان : راستییه‌کانی ئ‌یسلام ده‌ده‌وشینه‌وه و ئە‌فسانه‌کانی ر‌پ‌چ‌کان ده‌پ‌ووچینه‌وه)) دا چاپ ک‌را

(1) واته بام و دایکم و خوشک و برایه‌کانم چونکه ئە‌و کاته سه‌لت بووم و ژن و مالم نه‌بوو .

کهسیک ده‌بوون، جا تییان دا هه‌بوو له پله و پایه‌دا ژوورپابوو هه‌شیان بوو ژیر
رپابوو و مام ناوه‌ندی یشیان تیدا بوو.

کاتی نوێژێ شیان هات و هه‌ستم بچم ده‌ست نوێژێ هه‌لگرم، من
سه‌رگه‌رمی ده‌ست نوێژه‌که‌م بووم که یه‌کیکیان لیم هاته‌ پێشه‌وه و گوتی:

— ئه‌وه‌ خه‌ریکی چی کاکه‌؟

+ ده‌سه‌وێ ده‌ست نوێژێ هه‌لگرم.

— ده‌ست نوێژ! ده‌ست نوێژی چی، بۆ نوێژانیش ده‌که‌ی!!

+ به‌ئێ، بۆ هیچ له‌ گۆڕی دا هه‌یه‌؟

— نه‌ه‌ به‌لام پیم سه‌یره‌ که‌ بپروات به‌و شته‌ پڕو پووچانه‌ هه‌یه‌.

+ وا دیاره‌ جه‌نابت بپروات به‌و جووره‌ مه‌سه‌لانه‌ نیه‌!

— نه‌خیر.

+ باشه‌ بۆ نایه‌ی له‌و باره‌وه‌ دوو به‌ دوو بدوین؟!

— کاتی خۆم له‌و چه‌شنه‌ باسانه‌دا به‌زایه‌ ناده‌م.

ئه‌وه‌ی گوت و لێیدا پۆیی، هه‌رچه‌نده‌ یه‌ك دوو جاریش لیم دووباره‌
کرده‌وه‌، که‌ پیم خۆشه‌ پێکه‌وه‌ وتووێژ بکه‌م به‌لام ئه‌و نه‌ی بیست...
هه‌لبه‌ته‌ نوێژکه‌ر هه‌ر من بووم، بۆیه‌ کاتیك له‌ نیوه‌راستی ژووره‌که‌دا
بالتۆم راخست و قامه‌تم خویند و تیکه‌لی نوێژه‌که‌م بووم، چاویان لێ کردمه‌
دریشه‌ و وا دیار بوو هه‌ستیان به‌ دیمه‌نیکی ریز پهر و سه‌رسوره‌ینه‌ر ده‌کرد
و زۆر له‌میژ بوو دیارده‌ی نوێژ کردن و خواپه‌رستی یان به‌ چاوان نه‌دی
بوو!!

له‌به‌ر ئه‌وه‌ی ریبوار بووم بۆم هه‌بوو نوێژێ شیان و خه‌وتنان پێکه‌وه
بکه‌م به‌ کورته‌کرده‌وه‌ و کوکرده‌وه‌ (قصر و جمع)، بۆیه‌ نوێژێ خه‌وتنانیشم

هەر به دواى ئى شىوان داگرد، سهرتان نهيه شينم به كاوه خو نويزو ويردو
دوعاكانم تهواو كردن و لهو ده مهيدا يه كيان □ كه له دوايى دا زانيم
پيشى سپى و ماموستايانه □ گوتى:

— هه رچهند له وانه يه پيشت ناخوش بى به لام نهو شيعره ي ماموستا (هيمن)
هەر ده خوینمهوه كه ده لى:

ديم كچىكى له بارى لادىيى
بو نويزر راده خا به ره لىيى
گوتم نهى نازەنين كه روخسارت
هه موو باخى به هارى خوا دىنى
بوچى پيىت وايه نهو خدا گه وره

هيئە بى ره همه تووش بسووتىنى؟!!

جا توخوا هيمن راست ناکات ستهم نيه خوا كچه كوردىكى ماندو مجرؤ
و سه رقائ به ناگرى بسووتىنى هەر له به ره نه وهى نويزى نه كردوه (1)؟!
+ با ، به مهرچىك نهو كچه لادىييه يان هەر كه سينكى ديكه مهوداى نه بى
نهو نهركه ي به جى بيىنى و خوى كار به جى و به به زه ييش □ پاكي بووى □
له گه ل هه بوونى عوزر يش دا هەر سوور بى له سه ر سووتاندنى، له پروانگه ي
ئيى مه ي مروقه وه به زو لىم و ستهم حسيپ ده كرى، به لام هەر كام له ئيمه
نه گه ر له خوى نه گورپ و له راست هه ق دا چاوان له قووج نه نى كيژ و كور
و ژن و پياوى كورد و غه يري كورد يشى ديوه، كه له جهنگه ي سه رقائى و
كارو كاسبى دا نهركى به ندياه تى خويان به جى هيئناه بى نه وهى هه ست به

(1) واته مادام نهمن رىوارم و ماندووم پيويست ناکات نويزى بكم !!

بارگرانی و ناراحتی بکن، هوی ئه‌مه‌ش ئه‌وه‌یه که ئیسلامه‌تی به‌رنامه‌یه‌که وه‌ک کالاً به‌ بالای ئینسان براروه و به‌ گوێره‌ی سروشتی وی داتراوه و ئه‌ هه‌موو به‌ند و یاسایه‌کی دا ئاسانی و نه‌رم و نیانی له‌به‌رچاو گیراوه⁽²⁾.

— من ده‌ئیم ئه‌و قسه‌یه‌ت راست نیه و ئه‌گه‌ر ترسی کوته‌کی دۆزه‌خ و ته‌ماعی به‌ به‌هشت گه‌یشتن نه‌بێ که‌س خوا ناپه‌رستێ و گوێ ناداته‌ فه‌رمانه‌کانی.
+ هیچ که‌س نکوویی له‌وه‌ نیه که ترسی دۆزه‌خی و ته‌ماعی به‌هه‌شتی پائنه‌ریکی به‌نه‌رته‌ی و کاریگه‌ره، به‌لام..

لێره‌دا قسه‌که‌ی پێ برێم و گوێ:

— که‌واته‌ مارکس که‌ ده‌لێ: ئابووری بنچینه‌ی هه‌موو جم و جۆل و چالاکێ و دیارده‌کانی کۆمه‌لگایه و ئه‌وه‌ی که سه‌روسیما و خه‌سله‌ته‌کانی هه‌ر کۆمه‌لگایه‌ک دیاری ده‌کات، له‌ تاین و هونه‌ر و سیاسه‌ت و پۆشنه‌یری و.. هتد بارودۆخی ئابووری ئه‌و کۆمه‌لگایه‌یه، شتیکی راست و به‌جێی گوتوه، چونکه‌ ئیوه‌ی موسلمانیش که‌ واز له‌ ژیا‌نی دنیا دێتن و ده‌که‌ونه سه‌ر خواپه‌رستی به‌و هیوایه‌ ئه‌وی ده‌که‌ن که‌ خوا له‌و دنیا ژیا‌نیکی چاکتر و ته‌واوتر و درێژ خایه‌ن تر تان بداتێ که‌ پێی ده‌لێن: به‌هه‌شت.

+ سێ تی بینیم هه‌ن له‌سه‌ر ئه‌م چهند قسانه‌ی ئیستا به‌سه‌ر زارت دا هاتن:

1- مارکس و مارکسی یه‌کان یه‌که‌م که‌س نین که‌ په‌ییا‌ن به‌ گرنگی و کاریگه‌ری ئابووری برده‌وه له‌ ژیا‌نی کۆمه‌لگادا، ئیسلام (1200)

---

(2) خوا له‌و باره‌وه‌ فه‌رموویه‌تی: ﴿يُرِيدُ اللَّهُ بِكُمُ الْيُسْرَ وَلَا يُرِيدُ بِكُمُ الْعُسْرَ﴾ البقرة □ 185،

واته: خواوه‌ند ده‌یه‌وێ شت تان بۆ ئاسان کات و نایه‌وێ له‌سه‌رتان گران کات.

سال پيش چاو به دنيا هه ئيناني مارکس ئهو راستى يه راگهيانده و دهيان دهقى ئيسلامى مان هه ئهو باره وه بهس ئيستا دهرفته خستنه پرويانان نيه⁽¹⁾ .

2- موسلمانان هموچى ئه وهى نين بو خاترى وهى په زامه ندى خوا و به هه شتى بهرين وه دهست بينن، واز له ژيانى دنيا بينن و دهست بدهنه گوشه نشينى، چونكه له ريبازى ئيسلام دا دژايه تى و ناكوكى له نيوان دنيا و دوا روژدا نيه، بهلكو هر كاميكيان پيوستى بهوى ديكه ي هيه و يه كدى تهواو دهكهن.

3- موسلمانته و خواناسى پله پلهيه و پله ي ههري خوارى ئه وهيه كه له ترسى دوزهخ و به ئوميدى به هه شتى بچ، به لام كاتيك موسلمان به په يژه ي خواناسى دا پيهه لا دهچى و به ره و ژور دهرات، تهنيا به جى هيئاني ئهركى به نديا ته و رازى كردنى خوا ده بيه پالنه ر و ئامانجى پابه ند بوونى به به رنامه ي خودا وه، واته بروادارى كامل و تهواو ئهو كه سه يه كه چاو له غه يري خوا بپوشى و تهنيا بويه خوا بپهرستى و گهردن كه چى ي بو بكات، چونكه خوشى دهوى و له زهت و چيژ له و فه رمان به رى و خوا به رستى يه وه رده گرى و خوى به قه رزدار و منهت بار ده زانئ و خوى بچ هاوتاش به شياوى به رستن⁽¹⁾ .

__ كه واته به رزترين پله ي موسلمانته و خوا به رستى برىتى يه له ئايدياليسم.

---

(1) له وتوويزى پيئهم دا كه ئهلقه ي پيئهمى ئهم زنجيره يه و تهرخان كراو || بو توويزينه وهى مه سه له ي دادگه رى كومه لايدتى هه ندك له وه دهقانه خراونه ته روو.

(1) شو ره ژنى خواناس (رابعة العدوية) فه رمويه تى: نه له ترسى دوزهخ و نه بو خوشى به هه شتى خوا نا به رستم، بهلكو بويه ده بپهرستم چونكه ئهو خوا مه و منيش به نده مى !!

+ ئىسلام ئىسلامە نە ئايدىيالىسمە و نە ماتريالىسم.

_ وا دياره ئەو ئىسلامەى تۆ ئىسلامىكى سەربەخۆ و جۆىيە لەوہى ئىمە دەيناسين !!

+ برا گيان ئەو ئىسلامەى من لە ئەنجامى حالى بوون و تى گەشتنم دا لە قورئان و سوننەتى پىغەمبەر ﷺ ، بۆم دەرکەوتو» ئاوايە، ئەمما بريا بۆم ساغ بووبايەوہ تۆ لە چ سەرچاوەیکەوہ بۆت دەرکەوتوہ کە ئىسلام برىتى يە لە ئايدىيالىسم (المثاليه) .

يەكىنك لە دانىشتوان گوتى:

_ كاكە وا مەزائە مامۆستا (_) هيج لە ئىسلامەتى يە نازانى، هيتندەى مەلایەكى دوازده عيلم شارەزايە ! وەختى خۆى لە كن مەلاش دەرسى خويتندوہ !

+ بەئى بەئى ديارە کە بەقەد مەلایەكى دوازده عيلم دەزانى، بۆيە ئاوا لە ئىسلام حالى بووہ !.

يەكىنكى دیکە لە دانىشتوان گوتى:

_ وەئلا ئەوہ يەك بىيستم کە ئىسلام رىيازىكى سەربەخۆيە و نە ئايدىيالىسمە و نە ماتريالىسم، باشە كاكە ئەگەر زەحمەت نەبى بۆمان پروون ناکەيەوہ چۆن ئىسلام نە ماتريالىسمە و نە ئايدىيالىسم !!؟

+ بەرى وەئلا بە چاوان، برايان ئىسلام وەبەر پىرى ئايدىيالىسم ناکەوئى چونکە پرۆای بە واقىعەيەتى ئەم جىهانە ماددى يە و دياردە سروشتى يەکان هەيە و بوون (وجود) لە چوارچۆيەكى فيکرى پرووت دا کورت هەلئايەئى و بە چاوى بايەخ پى نەدان و بە کەم سەير کردن ناروانىتە لايەنە ماددىيەکانى ژيان و لە رىچکەى ماتريالىسم پتر باوەرى بە جىهانى بەرھەست هەيە و

لهویش زیاتر شوین که وتوانی هه لده نی بۆ مه یسه ر کردنی دیارده سروشتی
 یه کان له پئی پهی بردنه وه به یاسا و ده ستوره کانی بوونه وه ر، به هیوای
 نه وه ی که لکیان لئ وه رگرن و شه قلیکی کاریگهر بجه نه نیو ژیا نه وه و
 له به ره و ژوو ر بردنی ناستی ژیار و ناوه دانی⁽¹⁾ مرۆقایه تی دا پشکی خۆیان

(1) ده لی ئیسلامی له و باره وه په کجار زۆرن بۆ واته:

خوای کار به جن له سوو په ی (هود) دا ده لهر موئ:

﴿وَإِلَىٰ نُوحٍ أَخَاهُ صَالِحًا قَالَ يَقَوْمِ احْبُذُوا اللَّهَ مَا لَكُمْ مِنْ إِلَهٍ غَيْرُهُ هُوَ أَنْشَأَكُمْ مِنَ الْأَرْضِ
 وَاسْتَعْمَرَكُمْ فِيهَا فَاسْتَغْفِرُوهُ ثُمَّ لُوبُوا إِنِّي رَبِّي غَفُوبٌ مُّجِيبٌ﴾ [61].

واته: بۆ کن نه نه وه ی (نوح) سالحی برا به مان نارد ﷺ پئی یی گوتن: گه لۆ خوا به رسن شه بری
 وی چ په رسراوی ده که تان بێن، نه و له زه وی دا خو لقاندوولی و ناوه دان کردنه وه پشی
 عایدی ئه وه کردوه، ده داوای ئه پو ر دنی ئی بکه ن و تزه بکه ن، به راستی په رو ر ده گارم
 فرم بێرک و به ده نگه و هاته.

ده بێن له م ئایه ده دا (صالح) سه لامی خوای ئی ب به گه له که ی ده لی: خوای کار به جن
 ناوه دان کردنه وه و بنیات نای شار سه لانه تی له سه ر زه وی دا به ئه وه سپاردوه ا به راستی مرۆف
 هه تا له وشه ی (استعمرکم) ورد ده بپه وه زیا تر نه و وشه و زارا و الهی به زه ی دا پاده برن که
 په یوه ندیان له گه ت ا ناووری و سه با سه ت و په شه سازی و بازرگانی و ... هه به، هه لکه
 وشه ی (استعمار) که هه وه جار نو سه ره عاره به کان دوا به ی ئه مه به هه له له بری ئه مه ریا لهر م
 و دا گیر که ر به کاری ده یین، مانا نه سلێ و راسته که ی بره ی په له "ناوه دان کردنه وه" نه نانه ت
 ئه مه ی کو رد زمان هه تا ئه ستعاش وشه ی (تعمیر) به مه به سه ی چا کو ردن و بوو ژاندنه وه
 به کار ده یین.

که سه ی نانو ئی نه وه لامل بێن که ناوه دانی و ژیار به بێن په ره یێ دانی هه موو با به ته کانی
 زان سه ت له زنده خه و ئی بدو لا وه چیدی ئه به که واته به رنامه ی خوا که فه رمان به ئه نسان ده کا
 زه وی ناوه دان بکه ته وه و شار سه لانه تی ئه دا بنیات بێن هه ر له و کات به ی دا فه رمانی بێن کو دو که
 له گه شت بواره کانی زان سه ت دا کارامه و په سو ژ و شاره زا بێن، ئایه نیکی نا و اش له وه پری نه فامی
 و ساده به ری ی نه ی پئی به مرۆف نادا ت تۆ مه تی گرنگی نه دان به ژیا نی پا ل دا ته لا.

لهو نه‌فام و ساویلکانه وا دیاره بئ خه‌به‌رن له‌وه که ئیسلام ته‌نانه‌ت له‌ رۆژی هه‌ینی دا □
که جێژی موسلمانان و رۆژی کۆنگر» به‌ستبانه □ به‌ موسلمانانی فه‌رمو» که دواى
لوژى به‌ دووکار و پيشه‌يان دا برون، ئاشکراشه‌ که ده‌ست بزاون و نیش کردن ره‌گ و
شاده‌ماری ئاوه‌دانی و ژياره

﴿ فَإِذَا قُضِيَتِ الصَّلَاةُ فَانْشُرُوا فِي الْأَرْضِ وَأَتَقُوا مِنَ اللَّهِ ﴾ الجمعة □10.

وه وا دیاره ئه‌وانه‌ بئ خه‌به‌رن که ئیسلام ده‌لى: خوا زه‌وى بۆ به‌رده‌ست کردن ده‌برۆن
به‌ نێو گرد و نشیوه‌کانی دا و سوود له‌ نهمه‌ته‌کانی خوا بپینن:

﴿ هُوَ الَّذِي جَعَلَ لَكُمُ الْأَرْضَ ذُلُولًا فَامْشُوا فِي مَنَاكِبِهَا وَكُلُوا مِن رِّزْقِهِ وَإِنَّهُ الْشَّكُورُ ﴾ الملك □15.

وه بئ ئاگان له‌وه که ئیسلام ده‌لى: حه‌لل ترين رۆژی ئه‌وه‌یه که بابایه‌کی وه‌ستاو خاوه‌ن
پیشه‌ وه‌ده‌ستی هه‌تاین : ((احل ما اكل العبد كسب الصانع اذا نصح)) رواه احمد. وه
ئاگانان له‌وه نیه که ئیسلام ده‌لى: بازرگانی راستگۆ له‌گه‌ل شه‌هیدان و پیاو چاکان دا حه‌شری
ده‌کری: ((التاجر الصدوق يحشر يوم القيامة مع الصديقين والشهداء)) رواه الترمذي.
وه نه‌یان بیستو» که له‌ ریتازی ئیسلام دا موسلمانان خاوه‌ن پیشه‌ ئازیزی خواجه: ((ان الله
يحب المؤمن المحترف)) اخرجه الطبراني. وه بئ ئاگان له‌وه‌ی که له‌ روانگه‌ی ئیسلامه‌وه
تیکۆشان له‌ پیتاوی خو ژياندن و هه‌وجی نه‌برون به‌ خه‌لکی ، وه‌یان له‌ پیتاوی دایک و باب و
مندال و خه‌زان دا تیکۆشانه‌ له‌ ریی خوادا: ((ان كان يسعى على نفسه ليكفها عن
المسئلة ويغنيها عن الناس فهو في سبيل الله، وان كان يسعى على ابوين ضعيفين او
ذرية ضعاف ليغنيهم ويكفيهم فهو في سبيل الله.)) اخرجه الطبراني. وه بئ خه‌به‌رن
له‌وه‌ی که ئیسلام به‌ نیشی لام سه‌لایی و نارێک و پێک قایل نابێ ، ده‌لى سه‌لیقه و ورده‌کاری
له‌ نه‌جام دانی نیش و کارتێان دا به‌کارپێن چونکه‌ خواى زانا نیشی رێک و پێک و پر ورده‌کاری
خۆش ده‌وى: ((ان الله يحب اذا عمل احدكم عملا ان يتقنه)) . اخرجه البيهقي.

ئه‌وه» سه‌باره‌ت به‌ مشوور خوژی ئیسلام و به‌ ته‌نگه‌وه‌ بوونی بۆ به‌ره‌و پێش بردنی ژيار و
پێشه‌لا بردنی ئاسی ژيان و گۆزه‌ران، ئه‌ما سه‌باره‌ت به‌وه‌ی که ئیسلامه‌تی وه‌ك شتێکی واقعی
و به‌رجاو له‌ جیهان دیاره‌ سه‌روشتی‌یه‌کان ده‌فکری و ميسالی‌یه‌نه‌ به‌ سېهر و خه‌یالیان دانانی،
ده‌قی ئیسلامی له‌وه‌ باره‌وه‌ زۆرن : خواى بالا ده‌ست و بئ هاوتا ده‌فه‌رموی :

﴿ أَفَلَا يَنْظُرُونَ إِلَى الْإِبْلِ كَيْفَ خُلِقَتْ ، وَإِلَى السَّمَاءِ كَيْفَ رُفِعَتْ ، وَإِلَى الْجِبَالِ كَيْفَ
نُصِبَتْ ، وَإِلَى الْأَرْضِ كَيْفَ سُطِحَتْ ﴾ (الغاشية 17، 18، 19، 20)

واته: ئه‌ری بۆ ئارواتنه حوشترێ چۆن خوێتێراوه، وه ئاسمان چۆن بێند کراوه، وه چیاکان چۆن داکوتراون، وه زهوی چۆن پان و پۆر کراوه؟ ده‌بین لێره‌دا خوای مه‌زن به‌ لۆمه‌ کردنه‌وه ده‌ ئه‌نسانه‌کانه‌وه ده‌خوێ، که له‌وه ده‌یه‌ن و دیارده‌ سروشتی یانه ورد بنه‌وه و تێیانه‌وه رامێن و په‌ی به‌ نه‌یتی یه‌کانیان به‌رن، له‌ جێی یه‌کی دیکه‌دا خوای زانا و قسه‌ له‌ جێ ئاوا به‌ به‌نده‌کانی ده‌فه‌رموێ:

(أَفَرَأَيْتُمْ مَا لِمُثُونٍ (58) أَلَلَّهُمْ لَخْلُقُونَهُ أَمْ لَحْنُ الْخَالِقُونَ (59) لَحْنٌ قَدَرًا يَتَنَكَّمُ الْمَوْتُ وَمَا لَحْنٌ بِمُسْتَوِيلٍ (60) عَلَى أَنْ لَبَدَلُ أَمْعَالِكُمْ وَلَنَشْفِكُمْ فِي مَا لَا تَعْلَمُونَ (61) وَلَقَدْ عَلِمْتُمُ النَّشْأَةَ الْأُولَىٰ فَلَوْلَا تَذَكَّرُونَ (62) أَفَرَأَيْتُمْ مَا لَمَحْرُومٌ (63) أَلَلَّهُمْ لَنَزَعُونَهُ أَمْ لَحْنُ الزَّارِعُونَ (64) لَوْ نَشَاءُ لَجَعَلْنَاهُ حُطَامًا فَظَلَلْتُمْ تَتَكَبَّرُونَ (65) إِلَّا لَمَعْرُومٌ (66) بَلْ لَحْنٌ مَحْرُومُونَ (67) أَفَرَأَيْتُمُ الْمَاءَ الَّذِي تَشْرَبُونَ (68) أَلَلَّهُمْ لَوَقَعُوهُ مِنْ الْمُزْنِ أَمْ لَحْنُ الْمُنْزِلُونَ (69) لَوْ نَشَاءُ جَعَلْنَاهُ أَجْحَا فُلَوْلَا تَفَتَّرُونَ (70) أَفَرَأَيْتُمُ الْقَارِعَ الَّذِي يُرْوُونَ (71) أَلَلَّهُمْ أَنْفُسَهُمْ يَهْتَزَّجْنَاهَا أَمْ لَحْنُ الْمُتَشَفِّعُونَ (72) ﴿ الواقعة من 58 الى 72.

یانی: ئایا سه‌رنج تان نه‌داوه‌ته ئه‌وه تۆو (مَنِي) ده‌ی ده‌ی پێژن، ئایا ئیو وه‌دی ده‌ین یان ئیبه‌... ئایا له‌وه ور ده‌بوونه‌وه که ده‌ی جێن، ئیو ده‌ی روێش یان ئیبه ... ئایا ئه‌وه ئاو‌تان دیو که ده‌بوونه‌وه، ئیو له‌ هه‌ورانی ده‌ینه خوارێ یان ئیبه ... ئایا له‌وه ئاوان که هه‌لی ده‌که‌ن، ئایا ئیو دار (سووته‌مه‌نی) ه‌ که‌یتان په‌خسانده‌ یان ئیبه ...

له‌م کۆمه‌له‌ ئایه‌ته‌ش دا خواره‌ند ده‌یه‌وێ چاوو مه‌شکی بێ ئاگا و خه‌والووی ئاده‌می بێدار کاته‌وه و به‌ پریشکی چه‌ند تابلۆیه‌کی زێده‌ ده‌رفه‌تی سروشت خه‌وێ لێ پره‌وێتی، ئه‌وه تابلۆیانه‌ش ئه‌مانه‌ن: چۆنه‌تی دروست بوونی مرۆف، پروانی رووه‌ک و کشت و کال، ئاوو باران بارین، ئاوو سووته‌مه‌نی، که‌واته‌ سه‌رجه‌می ئه‌وه دیارده‌ سروشتی یانه‌ی له‌ دوو کۆمه‌له‌ ئایه‌تی سووره‌تی (الغاشیة) و (الواقیة) دا ده‌یه‌یه‌ن هه‌شت دیارده‌ی سه‌ره‌کین:

1- ئازهل (حوشتر) 2- ئاسمان 3- شاخه‌کان 4- زه‌وی
5- مرۆف 6- کشت و کال 7- ئاو 8- ئاگر.
جا ئه‌ستا ده‌یه‌وێ سه‌ره‌خه‌یکی قوول تر له‌وان دوو کۆمه‌له‌ ئایه‌تان به‌یه‌ن و زیاتر بۆیان رۆچین:

ئایه‌تی یه‌که‌م که قسه‌ له‌ دیارده‌ی یه‌که‌م (ئازهل) ده‌کات، ئاوا لێی ده‌دوێ:
ئه‌وه سه‌یری حوشترێ ناکه‌ن چۆن دروست کراوه‌.

باشه دهیی بۆچی ئهم شپۆزه تهعيره به کار ههترایی؟ ئایا نه گهر گریمان ئایه ته که ئاوا بایه
"انظروا الی الابل" تهماشای خوشترۆ بکهن، چ جهاوازی به کی دهبوو له گهه شپۆ تهعیری
ئایه ته که دا؟ له وه لام دا ده لێن: ههرقێکی زۆر ههیه له نیوان ئهم دوو شپۆ تهعیره دا چونکه
که گوتراوا (سهیری خوشترۆ بکهن) ههه ههینه پێویست بوو نهگایهك بخشترۆ به که له ش و
سهروسه کوتی خوشترۆ دا ئاوێ پێته و دهستان بشۆ، به لام که گوترا : (ئهو) چما سهیری
خوشترۆ ناکهن چون خوشترۆ 1؟ دوو یاسای نوێ سهه هه لده دهه:

یه کهم: که له رستهی (افلا ينظرون) دا سهه هه لده دات، ئه وه یه که بابای دویتراو (مخاطب)
وربا ده کاته وه که ده بوو له مه و پیش ئهو کاره ی به جی هه نابایه، چونکه تۆ که به یه کیکت
گوت: ئه وه بۆ فلان ئیشه ناکه ی؟ مه به ست ئه وه یه که ده بوو پیشتر کردبای،

دووم: که له رستهی (کیف خلقت) دا سهه هه لده دات، ئه وه یه که ته ماشا کردنی به ته نی به س
نیه، چونکه تۆ کاتێک بۆت ده رده که وێ که فلانه ئاژه ل یان فیسار نامیر چون دروست
کراوه، که به سه رنج دانی سه ری یی وازه یه نی و بۆی به جیه ئیو ده ریای ورد بوونه و ی و
لێکۆلینه و ی عیلمانه و نه زمونی یانه. ده ئیستا خوینه یی به یژ: ئهم سه رنج گرتن و
توژینه و یه ی که له بهر تیشکی ئایه تی یه کهم دا سه به رت به دیارده ی یه کهم (ئاژه ل)
کردمان، بیکه به سه نگی مه که کی گشت دیارده کانی دیکه و بزانه چ ئه غامه کت ده سگهر
ده یی و به چ ئاکامه ک ده گه ی!

بزانه: چما له دیارده ی دووم (ئاسمان) دا نه گوتراو: (سهیری ئاسمانی بکهن) و بپژراو: (چما
سهیری ئاسمانی ناکهن چون بێند کراوه؟) وه له دیارده ی سی یهم (شاخه کان) دا نه گوتراوه
(ته ماشای شاخان بکهن) و گوتراوه: (بۆ سه رنجی شاخان نادهن چون داکوتراون؟)، وه له
دیارده ی چوارده م (زه و ی) دا نه گوتراوه (سهیری زه و ی بکهن) و گوتراوه: (بۆ له زه و ی
نافکرن چون یان راخراوه؟)، وه له چوار دیارده که ی دیکه دا بۆچی ههه به هه یه ی ل
نه گه راو: که بلی: ته ماشایان بکهن و بیرو زه یی مرۆڤه یاشه و یاش کشتراوه ته و بۆ دوا ی
دوا یه و به و جوړه له دیارده ی (مرۆڤه) دا قوناغی هه و لێ دروست بوونی که حاله تی تۆ و
(منی) ایه تی یه ده خرپته به رچا و و، له دیارده ی (کشت وکال) دا دوو قوتاغی چیتدران و
سهوز بوون و له دیارده ی (ئاو) دا مه سه له ی هه ورو باران بارین و له دیارده ی (ئاگر) یش دا
یاسی دارو بار و سووته مه نی یه که ی کراو: 1!؟

ئایا نه گهر هیچ چه مکێک له و جوړه شپۆز و تهعیر به فامرپته و ئهو نیه که ئیسلام ههه به
هه یه ی رازی نای مرۆڤ به شپۆه یه کی سه ری یی و سهیری دیارده سه وشی یه کانی ده و و به ری

يكا و، دهيوئټ لسه سر بنچينه زانباري و نهزمون تپانهوه رامپني و، بزاني چوڻ چوڻي هاترونه دي و لهچي پټك هاترون و چوڻ كار دهكهن ۱۹

ئايا بږ خاتري وهی بزاني حوشتر □ كه غوښهيه بږ عالمي نازل □ چوڻ و له چي دروست بروه و، ناسمان چوڻ بهرز كراوتهو □ و، شاخهكان چوڻ داکوترون و زهوی چوڻ راخراوه و، مرؤف چوڻ له تڼو (منځي) دروست دهی و، ږووهك چوڻ شين دهی و دهروئ، ناور چوڻ له باران و باران چوڻ له ههور پهيدا دهی و، ناور چوڻ له نهجمي سووتاندني سووتهمنديدا دپته دي □ بدلې ئايا بږوهی چوښتي دروست بوون و پټكهاڼي نهم دياردانه بزاني و وهك ږوونيشمان كردهوه زانپيان خواست و داواكارۍ خوايه □ ئايا ههمو زانبارۍكهكاني : پزېشكي و دهروون ناسي (سايتولوجيا) و توپكاري (فسيولوجيا) و زيندهوهرزاني و ږووهك ناسي و زهوی ناسي (جيولوجيا) و گهردوون ناسي و كيميا و فيزيا، لازم و پيړيست نين بږ نهوهی بتراين به دهنك بانگي خواو □ بچين و چوښتي دروست بوون و كاركردني ديارده سروشتۍكهكاني دهرويه زمان بزاني ۱۱۹

مادام وايي نيتسا دهوانين به راشكاوي رای گهپهين:

كه فير بوون و سوود وهرگرتن له ههمو زانباري په سروشتي يهكان (العلوم الطبيعية) لسه سر كډمهنگاي ئيسلامي فهرزه، چونكه وهك له تفسير و رافه كردني دوو دوسته ثابتي سوورپتي (الغاشية و الواقعة) دا بزمان ساغ بږوه، زانين و پهي بردن به ديارده سروشتي يهكان داواكارۍ خوايه، نينجا وهك پيشتر ږوون بږوه زانپمان كه پهي بردن به ديارده سروشتي يهكان به سهرنج دان و تي ږوانيني هاكهزايي و سهرينبي شتيكي چاوهږوان نهكراوه، بهلكو شارهزايي و پيسپوري له ههمو لقهكاني زانباري دا بږو مدهسته پيړيسته، نينجا به دوردی زاناياني (اصول الفقه) دهلېن: "ما لا يتم الواجب الا به فهو واجب" هدر شپټك بهجن هيټاني فهرزيكي پهكي لهسهرۍ بكهوئټ دهپته فهرز، كهواته: زانين و فير بووني نهو زانبارۍكهكاني پيړيست بږ ناسين و پهي بردن به ديارده سهرنج ږاكېش و پر وردهكارۍكهكاني بوونهوه لسه سر نومهتي ئيسلامي فهرزه □ نالپين لسه سر هدر موسلمانتيك چونكه له توانا بهدور □ □.

نهوهی گرتمان رايهكي شهخسي نيه و زاناياني ئيسلامي لسه سر پټك كهوتون.
يټم وايه نهم بره توپزېنهوهيه بهسه □ هدر چهند لوپچېكېشه له تهغارپك □ بږ وهدروځ خستهوهی نهو نهقام و ساده بيرانهی كه دهلېن: ئيسلام بيرو باوهريكي ميسالي يه و برواي بدم جيهانه ماددي بهدرهسته نيه و لهگدل ږهوتي بهرهو پيش جروني كارواني مرؤفايهتي دا ناسازي.

ږه گڼل خن، ناشکراشه که ټاين و بهرنامه يه کی وا به هيچ ږه گيتک ږهوا
نيه بهی بگوتري نايدياليسم.

به لئ ږهوا نيه تومته میسالیتي بو ئينسانی مسولمان ساز بکړی و
قوري نايدياليسم به نيوجاواني ئيسلامه وه بنري ، چونکه ئيسلام هانی
مروځ ددها و له هاندانیش به ولاوه له سهریشی پيويست دهکا که له قاوغ و
قه پیلکی شه خسی خوی بیته دهري و له گڼل دهوږبه ردا په يوه ندي يه کی
کاريگه رانه ی هه بئ و فويله سووف ئاسا نه چيته نيو بورجيتکی عاجی يه وه و
بلئ هر هينده له دنيا يه دا هه يه که بو خوم بيري لي دهکه مهو ههستي
پي دهکه م و هر له گڼل چاوم ليک نان هيچ شتيک له گوري دا ناميتي.

نه وه سهارهت به (نايدياليسم)⁽¹⁾ نه بوونی ئيسلام، نه ما سهارهت به
(ماترياليسم)⁽²⁾ نه بوونی، شتيکی به لگه نه ويسته که ئيسلام نالئ ماده

(1) وشه ی نايدياليسم (المالية)، له بنه رت دا يونانی په له سي به شان پک هاتو (لېده) واته :
تېروانين، (لېل) که نامرازی نسبت ته، (ئيسم) واته: مه کته ب و بهرنامه. نايدياليسم به شپړه يه کی
گشتی به و چه شنه فله سه فويه ده لېن که چه مکه زه يی به کان (المفاهيم الذهبية) به سهرچاوه ی
په ی بردن به دهوږبه ر حسېب دهکات. بېگومان هم وشه يه به زور مه به ستي جوئ جوئ
به کاره پتراه.

بو وېنه : هر کام له نه فلا تون و ديکارت و هيگل به واته يه کی تايه تي و جيا له وانی ديکه
به کاری هېناه، به لام نه و چه مکه کی که مارکسيسته کان له دلي ده گرن له کاتي به کاره پتانی دا
بو ئيسلام نه و چه مکه يه تي که (بارکلی) مه به ستي بووه، (نايدياليسم) ی بارکلیش به کورتی
برېتی په له :

به نه بوو و هيچ سهر کردنی جيهانی ماده و ديارده سروشتی يه کان، ته نيا له کاتېک دا نه بئ
که ناوهز (عقل) هه ستیان پي دهکات، واته: بوونه وهر هر به نسبت که سپکه وه هه يه که
بيري لي دهکاته وو !!

ته ماشای کيتی : (پرامون ايدياليسم و رئاليسم) بکه، نوسراوی : محمد تقی مصباح.

ئەزەلى يە و بوونەوەر بى پەرەردگار و سەرپەرشتە و ئىنسان وەك كەرى خويىرى بەرھەلداى وەلاتى كراوہ.

بەلگو دەلى: ماددە خواى بەدى ھىنەر خولقاندوويەتى و، بوونەوەر پەرەردگارى خاوەن بەزەيى و بەخشندە بەرپووى دەبا و مروقيش جيگري خاويە و ئە لايعن ويەوہ بەرنامە و پەپرەوى ژيانى بۆ پەوانە كراوہ و پېنمايى كراوہ.

— كەواتە قسەى من راستە كە دەلىم: ئىسلام بيريكى ميسالى يە .
+ بۆچى ؟!

— چونكە ئە دنيادا تەنيا دوو جۆرە بيروباوەر ھەن: يەكەم (ماترياليسم) ئەوى ديكەش (ئايدىياليسم)، تۆش بۆ خۆت گوتت: ئىسلام (ماترياليسم) نيە مادام وابى دانت پىداهيئاوہ كە (ئايدىياليسم)ە.

+ برا گيان ھەلەئى ئيوہ ئەوہ دايع كە ھەر بەرپەى خۆتان دەپيۆن و بەس ئە پوانگەى تاييەتى خۆتانەوہ سەرنجى دنيا دەدەن، بى ئەوہى بزانش خەلكى ديكە چ دەلى و چ نالى.

ئەو قسەيە كە دەلى : ئە دنيادا تەنيا دوو جۆرە بيروباوەر ھەن، تەنيا قسەى ھەگبە و گيرفانى بېردۆزى پووجى خۆتانە، مروقيش چاك نيە ھىندە مەغرور و ئە خۆبايى بى كە بيجگە ئە قسەى خۆى ئى كەسى ديكەى بە گوئدا نەچى، من كاتىك دەلىم ئىسلام نە ئايدىياليسمە و نە ماترياليسم ديارە ئە پوانگەى دەلاقەيەكى ديكەى جودا ئەوہى ئيوہرا سەرنجى

---

(2) وشەى (ماترياليسم) یش راست وەك (ئايدىياليسم)ەو ئە سى بەشان دروست بووہ (ماتەر) واتە: ماددە، (ئەل) وە (ئىسم)، كە بە كورتى ئەمە مانا و چەمكە كەيەتى: ماددە پەرسىتى و بيجگە ئە پوانەت و ديارە بەرھەستە كان بىروا نەپرون بە ھېچى ديكە .

مهسه له كه دهدهم ، بېنگومان به لگه شم بۆ هينانه وه بۆ سه لماندنې ميسالې نه بوون و ماترياليسم نه بوونې ئيسلام، كه پېم وايه نه گهر به ويژدانه وه گوښتان له قسه كام راگرتې بايي قه ناعهت پې هينانې ده كرد. يه كيڅ له دانېشتوان گوتې:

— به راستې پياو هه قې بلې قسه كانت بهرې و جېن، نه ما پياو دروښه نه كات، ئېستاش به وهى ئيقناع نه بووم كه ئاينې ئيسلام وه بهر شتاق له ئايدىاليسم و ماترياليسمان ناكه وې.

+ كورپنه مهسه له يه كې زېده بايه خ دار ماوه، نه خراوه ته سهرخوانې باس و گتوگؤ، پېم وابې ههر نه ويشه ئيوه ډر دؤنگ كړدوه، نهو مهسه له يه ش نه مه يه:

ئېمه كه ده ئين ئيسلام نه ئايدىاليسمه و نه ماترياليسم، مه به ستمان نه وه نيه كه ئيسلام هېچ شتې كې هېچ كاميانې قبول نيه، نه ۶ چونكه ئيسلام له سؤنگه ي نه وه وه كه راسته وه مو لايه نه كاني راستې ي تېدايه، زؤر جارن له گه ل گه ليك له رېچكه كان دا نهو لايه نه بيان دا كه راستن يه ك ده گرنه وه و پېنك ده گنه وه، بۆ وينه: ماركسيزم كه رېچكه يه كې ماتريالېستې يه ئيسلام له هه نديك لايه نې دا نه گه لې دا يه ك ده گريته وه، وه ك له سه ر كړدنه وهى هه ژاران و وه دهنگ هاتن له سهريان و چه سپاندنې دادگه رې كؤمه لايه تې و بايه خ دان به ئابوورى و به گرنك سه ير كړدنې زانيارې و ته كنؤلؤجيا⁽¹⁾ .

---

(1) لېره دا پېرېسته دوو ئېينې بخرېنه روو:

يه كه م: نهو لايه نانه ي كه ئيسلام تېيان دا له گه ل ماركسيزم پېنك ده گاته وه ، ئيسلامه تې نهو چاخانه دا كه به چاكي بهرېؤ براوه توانبريه تې بيانېته دى و له دنياى واقع دا بيانچه سپېنې ، به لام رېچكه ي كؤمونېزم هه رچه نده له رواهت دا نهو شتانه ي كړدونه

ديسان له بېړۍ (نايدیالیسم) یش دا چەند خالیکی راست هەن که
ئیسلام یشکی تیڤان دا هەیه، وهک باوهر به خوا و دیوی نه دیترای
بوونه وەر.

به کورتی: ئیسلام هەموو لایه نه راست و تهواوه کانی (ماتریالیسم) و
(نایدیالیسم) ی تیڤایه و پاک و بێ خەوشیشه له گشت لایه نه سه لبی و
هه له و په له کانی هەردووکیان.

برایان: ئاوا ده بینین؛ نه پێناسه ی ماتریالیسم به سه ر ئیسلام دا دیته
جی و ده چه سپی، وه نه پێناسه ی نایدیالیسم، که واته ئیسلام شتاق له م
دوانه نیه، به لک پێویسته بلین: ئیسلامه تی به رنامه و مه کته ییکی
سه ریه خو و تاقه و هەموو یاسا و ده ستوره به که لک و سوود به خشه کان
ده گریته و نیو خو ی له هەموو له که و ناته وای به کیش به ری یه و پاک و
بێ گه رده.

وه ئیسلام پروای به هەموو نه و دیاردانه هەیه که له دنیای واقع دا
هه ست به شوین هه واریان ده کری یان راسته وخو هه ستیان پی ده کری، جا
که یفی خو یه تی نه و دیاردانه ده که ونه نیو چوارچیوه ی دنیای به ره هه ست و

دروشمی خو ی به لām له راستی دا ته نیا دروشمکی بی نه وەرۆک و قسه ی پرۆیا گه نده بین
و هه یچی ده که، باشترین به لگه ش بو سه لماندنێ نه و قسه یه نه وه یه که بیر دۆزه ی
مارکسیزم ته نانه ت له به اخێ زیڕینی دا که گه وهرترین ده ستله ات پالپه شتی کردو
نه یترانیو. نه وەرۆک به دروشمه کانی به خه شتی.

دوهم :- نه و شتانه ی که ئیسلام و کۆمۆنیزم تی یان دا به شدارن مه رج نه له هەردووکیان دا
به یه ک پێوهر بپۆرین و یه ک شپۆزی چاره سه ر کردنیان بو رۆنایی.

ماددی یه وه واته (فیزیکی)، یاخود ده کهونه نیو جوغزی جیهانی مه‌عنه‌وی و غه‌یپی یه وه، واته (میتافیزیکی)⁽¹⁾ .

— من نیستاش همر رای گۆرینم هه‌یه.

+ کامه؟

— نهو رایه‌ی که ده‌ئیت: ئیسلام بیروباوه‌پکی میسالی یه.

+ له‌به‌رچی؟

— چونکه ئینسانی ئایدیالی (مثالی) بهو کهسه ده‌ئین که شته مه‌عنه‌وی و غه‌یپی یه‌کان وه‌پیش دیارده ماددی‌یه‌کان ده‌خات له کاریگه‌ری‌دا بی گومان نیوه‌ش هه‌روا ده‌که‌ن.

+ هه‌رچه‌نده ئیو کاتیک زاراوه‌ی "ئایدیالیسم" بو ئیسلام به‌کار‌دینن نهو چه‌مکه‌ی له دئی ده‌گرن که ده‌رباره‌ی دواين و ده‌رمان خست که ئیسلام لی‌ی به‌ری‌یه⁽¹⁾، به‌لام نه‌گه‌ر گریان مه‌به‌ست تان له میسالیه‌تی ئیسلام نهو چه‌مکه‌ی بی که گوت، ئیمه ده‌ئین و له‌مه‌وی‌شیش گوتان: ئیسلام له‌گه‌ل هه‌موو لایه‌نه راست و ته‌واوه‌کانی ریچکه‌کان دا یه‌ک ده‌گریته‌وه جا نهو لایه‌نه راسته ده‌که‌ویته به‌ر قه‌له‌مه‌وی ئایدیالیسم یان ماتریالیسم.

---

(1) وشه‌ی (میتافیزیک) یۆنانی یه و له بنج دا (میتافوسیکا) بوه، واته: نهو دیوی سروشت، کاتی خوشی نهو زاراوه‌یه بو به‌شیک له فله‌سه‌فه به‌کاره‌پراوه که ده‌رباره‌ی خوا و فریشته و جیهانی غه‌یپی ده‌دوێ، ئهم پیتاسه‌یهم له کتیی (جهانبینی) وه‌رگرت لاپه‌ره (26)، محمد تقی مصباح.

(1) که بریتی یه له‌وه‌ی گرایه ئیسلام باوه‌ری به جیهانی به‌ره‌ه‌ست و دیارده سروشتی یه‌کان نه و ته‌نیا دان به هه‌بوونی شته مه‌عنه‌وی و غه‌یپی یه‌کان دا دیتی.

له‌وه‌ش دا كه ئيسلام ده‌لێ شته مه‌عنه‌وى و غه‌يبى يه‌كان مادده و
رواله‌ته‌كانى ده‌خه‌نه ژيړ رځينى خويانه‌وه و كاريان تې ده‌كهن، چه‌ند راستى
يه‌ك هه‌ن نابې لتيان بې ئاگا بېن:

(1) نه‌گه‌ر مه‌به‌ست له شته مه‌عنه‌وى يه‌كان و غه‌يبى يه‌كان په‌روه‌ردگارى
مه‌زن بې، نه‌وه شكى تيدا نيه كه له روانگه‌ى ئيمه‌ى بړواداره‌وه
بوونه‌وه‌ر و هه‌رچى تيدا زاده‌ى ئيراده و زانيارى و توانا و به‌زه‌ى
په‌روه‌ردگاره، واته؛ خوا نه‌ك هه‌ر كار له مادده و ديارده‌كانى ده‌كات و
ده‌يان خاته ژيړ قه‌له‌مه‌رپه‌وى خويانه‌وه، له‌وه‌ش وه‌لاى كه‌وى نه‌گه‌ر خواى
كاربه‌جى ئيراده‌ى نه‌كردبايه هه‌ر دروست نه‌ده‌بوون و له تاريكى نه‌بوون
(عدم) دا به بې سهر و شويى ده‌مانه‌وه.

(2) به‌لام نه‌گه‌ر مه‌به‌ست گيان و ژيرى و سيفه‌ته مه‌عنه‌وى يه‌كان بې،
ده‌لتيان: ئيسلام ده‌لتيان گيان و ژيرى و سيفه‌ته مه‌عنه‌وى يه‌كان پوځي
سهره‌كى و بنه‌ره‌تى ده‌گيرن له ژيانى مروځ دا و به بې وان جهسته هېچ
فهرقى نيه له‌گه‌ل گاشه‌يه‌ك دا نه‌ما وپړاى نه‌وه‌ش ئيسلام ده‌لتيان له
نيوان لايه‌نى مه‌عنه‌وى و ئينسان و لايه‌نى ماددى دا په‌يوه‌ندى و
كارليك كردنيكى دوو سهره هه‌يه، واته هه‌ر كاميكيان كار له‌وى
ديكه ده‌كات.

— باشه ئيسلام راي چيه سه‌باره‌ت به‌و قسه‌يه‌ى ماركسيزم كه ده‌لتيان هه‌موو
ديارده كوومه‌لايه‌تى يه‌كان له لايين و فه‌لسفه و نه‌ده‌ب و هونه‌ر و
سياسته و هه‌تا (ژيرى) يش زاده‌ى په‌ره‌سه‌ندن و به‌ره‌و پيش چوونى مادده
و رواله‌ته‌كانن، به واتايه‌كى دى ماركسيزم ده‌لتيان: كوومه‌لگا به‌ره‌مه‌ى
كيشه‌ى چينايه‌تى يه، نه‌و كيشه‌يه‌ى كه هه‌لقولاوى باروزروفى نابورى‌يه،

دياره ئابوريش ريشه و بنجه كانى بریتین له هۆیه كانى بهرهم هینان (وسائل الانتاج)، كهواته هۆیه كانى بهرهم هینان دینه مۆ و وهگه پخه رى ره پوهوى میژوو عامیلی بهرستاندن کۆمه لگان⁽¹⁾.

+ پای ئیسلام لهو باره وه راست بهراوه ژووی مارکسیزمه.
_ چۆن؟

+ جارێ بهری هه موو قسان ئیسلام لهو قسه یه ی مارکسیزم ؛ كه بارودۆخی ئابووری به بنچینه و سه رچاوه ی هه موو دیارده كانى کۆمه لگا داده ئی، به ورپینه و قسه ی ئینسانی له خه ی دا ترساو وه شکه گرتوو حسیب ده کات، چونکه مارکسیزم له سه ر بنچینه ی : مړوڤ به ئاژهل حسیب کردن له قسه ی کردوه، ئاشکراشه كه بیردۆزه ی مړوڤ به ئاژهل سه یر کردن مۆدیلیکی کۆنی فابریقه خانه ی سه ده ی هه ژده و نۆزده بوو، ئه ویش له سۆنگه ی ئه وه وه بوو كه زانیاری یه ئینسانی یه کان بهر له سه ده ی بیست، وهك خه لقه نه مامیکی تازه روا و خۆی دانه کوتابوو و هیژ و برستی په یدا

---

(1) (ئهنگلس) كه هاوړی زۆر نزیکى مارکس و دووه مین دامه زینه رى مارکسیزمه ده ئی: "بارودۆخی ئابووری و ئه و شپۆ" کۆمه لگایه ی كه به شپۆیه کی حه قی له و ی په وه په یدا ده ی: له هه ر قۆناغه کی میژووی دا، بنچینه ی میژووی سیاسى و فیکرى لهو قۆناغه میژووی یه ی.

(ستالین) یش له کتیبى (مه سه له کانى لېنېنېسم) دا ده ئی: "میژووی به ره و یش چوونى هه ر کۆمه لگایه ك بهر له هه موو شپۆك بریتى یه له گه شه گردنى بهرهم هینان... شپۆه ی بهرهم هینانى کۆمه لگا به هه ر جوړنك بى کۆمه لگایه ك ده ش دیسان به شپۆیه کی بنچینه یی هه روا ده ییت، واته بیرو راو بۆ چوونه كانى کۆمه لگا و گشت یاسا و ده ستوور و ده زگا سیاسى یه کانى کۆمه لگا هه روا ده ی.

بۆ نووسینى ئه م په راوێژه سوو دم له کتیبى (پایان عمر مارکسیزم) وه رگرت: نو سراوى: ناصر مکارم شیرازى لایه ر⁽⁸²⁾.

نه كړدېو نه ی دتهوانی سهروسیمای مروځ له ئی ئاژهل جوی وهکات، هر له ژیر تین تاوو فشاری نهو واقعیش دابو که مکتبهبی داروینیسیم دامهزرا، نهما له دوايي دا به تایبهتی له ئاخر و ئوخری سهدهی نوزدهم دا کومهئناسی و دهروون ناسی و توپکاری، شهقلینکی نوییان بهخوړه دی و چوونه قوناعینکی نوی ترهوه. له ئاکامی نهمهش دا ئینسان موری ئاژهلایهتی لی سپرایهوه و وه دیاردهیهکی سهربهخو و کهسایهتی یهکی تایبهتی حیسابی بو کرا، هر له ژیر تهوژم و تینی نهو واقعیش دابو که داروینیسیم ناچار بو له ژیر عینوانینکی تر دا و به شیواژینکی نزیك تر له زانیاری یهکانی سهردهم خوړی رانویئ و پارهی قهلب و کهس نهویستوی جاریکی دیکهش بهلام به موریکی دیکهوه، بیئتیهوه نیو بازاری رهشی سهودای بیردوزه نهفسانمیی یهکان، بهلام بهم جوړه داروینیی نوی الداروینیة الجديدة" هاته گوړی که (جولیان هکسلی) به یهکک له ردین سپی و مشوورخوړهکانی له قهلم دهری، داروینیسیمی نوی له گوشه نیگای تهسکی ئاژهلئناسی یهوه سهیری ئینسان ناکا و به دیاردهیهکی سهربهخو و جوی له ئاژهلی حسیب دهکات، وه رای داروین له مروځ به ئاژهل دانان دا به ههله دهژمیری⁽¹⁾. ئیستا با بیینهوه سر مهبهستی

---

(1) جولیان هکسلی له کتبیکی دا به ناوی "man in the modren world"

واته: (مروځ له دنیاى نویدا) له ژیر سهریاسی : (ئینسان خواهن کهسایهتی یهکی سهربهخویه دا دولیت :

1- به راستی جیاوازی یهکی سهرهکی له نیوان مروځ و ئاژهل دا ههیه، بهلام به دهرکهوتی بیردوزهی داروینیسیم ، ژوورپایهتی مروځ هتدی هتدی لی داشکپتراو له ئاژهل نزیك

خرايه‌وه، چونكه نهم بيردۆزهيه هيج سنوورتيك له نيوان ئينسان و ئازەل دا نايەلئ و له ريزنيكان پاده‌گرئ.

2- ئەو گچكه كردنه‌وه‌ی مرۆفیش له ئەنجامي ئەوه‌دا نەبوو كه خەسەلەتە ئازەلئ يەكانئ پالدارنە لا، بەلكو له ئەنجامي ئەوه‌دابوو كه ئينسان خەسەلەتە ئينساني يەكانئ لئ لا‌براو لئ داشكيترا.

3- پاش بيردۆزە‌ی داوری‌ئيسم كه‌رەتيكي ديكەش مرۆفایەتي ئينسان سەرئنجي تويزره‌وانئ راکيشا و، مەودای نيوان ئاده‌مئ و ئازەل خۆئ لیت کيشايه‌وه، ئەما نەئ توانئ بگاتە ئاستيكي ئەوتۆ به يەكجاري خۆئ له ژير قەلەم‌ره‌وی ئازەل‌ایەتي بەزيتە‌وه، بەلكو هەربە ئازەل دادەنرا ئەوه‌نده هەبە به ئازەل‌يكي ئاسايئ سەير نەدە‌کراو به جۆره ئازەل‌يكي سەپرو‌سە‌مەر و بئ ویتە له‌قەلەم دە‌درا.

(ئينجا دواي ئەو و دیتە سەرباسي جوئ كه‌ره‌و و بنه‌ره‌ئ يەكانئ ئينسان له ئازەل، وا ئيمەش به كورتئ چەند خال‌يكي لئ ده‌خوازین‌ه‌وه له‌و باره‌وه) :

1- گە‌وره‌ترين جياكه‌ره‌وه‌ی مرۆف له ئازەل ئەوه‌بە كه ئينسان توانائ بير كردنه‌وه و دەرپيني مەبەستئ نيۆ دئئ خۆئ هەبە، هەلبەتە ئەمەش بنه‌م‌ای ژيار و پيش كه‌وته.

2- مرۆف له لا‌يه‌ئ گيانئ يه‌وه سەربه‌خۆ و تاقە، ئەما تا ئيتساخ لېكۆلېنه‌وه‌ی تير و تەسەل نە‌کراوه بۆ ناسېئ مرۆف، چ له بواري كۆمە‌لناسي‌دا وه چ له بواري زینده‌وه‌زانی (بيۆلۆجئ)‌دا.

3- جياكه‌ره‌وه‌يه‌كي ديكەش ئەوه‌بە، كه مرۆف هەميشه له بريني ر‌ي‌ئ يه‌ره‌و پيش چوون و يه‌ره‌ستاندن دا له‌بره‌ودايه، نهم خەسەلەتەش شتيكي جە‌وه‌ره‌ی ئينسانه و هەبوونی فەرق و جودايئ له نيوان وئ و ئازەل دا ده‌گاتە شتيكي بە‌لگه نە‌ويست.

4- يە‌كي ديكه له خەسەلەتە تايه‌تي يەكانئ ئينسان ئەوه‌بە كه ده‌توانئ جە‌له‌وی نە‌فسئ بگرئ و هەر كاتێك ئيراده بكات، به‌سەر كەف و كۆلئ غەريزه‌كانئ دا زال بئ.

5- يە‌كي ديكه له‌و خەسەلەتانه‌ی مرۆف له گياندارانئ ديكه جوئ ده‌کاته‌وه، توانائ قسە كردن‌يه‌ئ له‌گە‌ل غەپري خۆئ‌دا و ئەنجام دانئ ياري يە ر‌ي‌ك و پينكه‌كانه، و نە‌خشه كيشانئ به‌رنامه‌ی په‌روه‌رده و فيز كردن و دروست كردنئ خانووبه‌ره و باغ و بيستان و... هتده .

بنچینهیی باسه که مان، گومان مارکسیزم له گوشه نیگای تازه ناسی یه وه
ئینسانی هه لسه نگانده بئ گومان نه نجامی ژیر بیژی یانه ی نه وه
هه لسه نگاندهش هه ره نه وه یه که مارکسیزم پیی گه یوه، واته: کورت
هه لینه وه ی پیداویستی یه کانی ژیانی مرؤف له: خواردن و خواردنه وه و
به رگ و پۆشاک و جینس (سیکس) دا.

هه لبه ته که ده شلپین ئیسلام قسه ی مارکسیزم سه باره ت به ئابووری و
ناوو ته ئسیری له ژیان دا، به قسه بزپ کاندن و ورپنه ی پیای گه شکه گرتوو
له قه لثم ده دات، مانای وانیه به چاوی گرنگی پی نه دان و که م بایه خ یه وه
ته ماشای ئابووری ده کات، نه خیر نه ما نه وه نده هه یه ئیسلام ئابووری له وه ی
هه ره گه پئ که به هه موو شتیکی دانانی، به لکو به کاریگه رترینیشی دانانی.
به لئ ئیسلام ده لئ ئابووری و هه یه کانی به ره هه م هینانی زور به تاوو تین و
کاریگه رن، به لأم قه ت ناتوانین بلپین: باروزرو فی ئابووری و هه کانی به ره هه م
هینانی تاقه دینه مو و ده گه ر خه ری ره وره وه ی کو مه لگای مرؤفایه تین، چونکه
نه گه ر بتوانین به شیک له چالاکی یه کانی ژیانی تاک و کو مه ل له سه ر

6- جیا که ره وه یه کی دیکه ی مرؤف، بریتی یه له هه بوونی هه سق لپک هه لاواردنی چاک و
خراب و حه لال و حه رام.

7- چه نندین خه سلته دیکه ش هه ن که تا ئیستا به چاکی په ی یان پی نه براو و دوور نیه له
داهاتوو دا له ئاکامی لپکو لپنه و و ده روونی و کو مه لایه تی یه کان دا وه پهرین.

ئه مه ئیعتیراف و دان پیدا هینانی جو لپان هکسلی یه که زانایه کی پی پروایه، له سه ر
تازه ل نه بوونی ئه نسان له ترازووی زانیاری دا، به لئ جو لپان هکسلی و هه زارانی دیکه ی
وه ک ویش نه گه ر له رچه ی زانیاری و ژیری لامل نه بن ده بی ئاوا ئیعتیراف بکه ن. بۆ نووسی
ئه م په راویزه سوودم له کتیی (و دراسات فی النفس الانسانیة) ی محمد قطب وه رگرت،
ته رجه مه ی فارسی لاپه ره (45، 46، 47، 48).

بنچینه‌یه‌کی ماددی و ئابووری لیک بدهینه‌وه، خو زۆریه‌ی هه‌ره زۆری چالاکی یه‌کانی ژیان و ئه‌و ڕوداوو کاره‌ساتانه‌ی شه‌قلیان به‌ میژوو داوه، به‌ هیچ ڕه‌یه‌ک نالوێ له‌ ڕوانگه‌ی ئابووری و هۆی به‌ره‌م هێنان و به‌رژه‌وه‌ندی ماددی یه‌وه سه‌یریان بکری و، به‌ گه‌زواجوی وان بیستورین.

بۆ نمونه: ئایا ئه‌و ڕوداوو میژوویی یه‌ی که گه‌وره‌ترین شه‌قلی له‌ میژووی مرۆفایه‌تی دا دروست کرد به‌ ئیعتیرافی زانا و شاره‌زایانی بیگانه⁽¹⁾ به‌ر له‌ ئی خۆمالی □ که بریتی یه‌ له‌ هاتنی "محمد" پیغه‌مبه‌ر و

---

(1) له‌ راستی دا نه‌ک هه‌ر له‌ په‌راوێژیک دا بگره‌ له‌ چه‌ند کتیییکش دا جی کردنه‌وه و هه‌جانه‌ندی ئه‌و دان پێداهێنان و پێهه‌لا گوتانه‌ی زانا و شاره‌زایانی بیگانه و خۆمالی ده‌رباره‌ی گه‌وره‌یی ئیسلام شتیکی ئه‌سته‌م و چاره‌ڕوان نه‌کراوه، ئه‌مما به‌ ده‌ردی کورده‌که گوتی: هه‌ر شتیک له‌ هه‌یجی چاکتره‌ و لویه‌چیکش نمونه‌ی ته‌غاریکی‌یه، مێش هه‌وێ ده‌ده‌م لویه‌چیکی ئه‌و ته‌غاره‌تان بۆ بکه‌مه‌ نمونه و له‌به‌ر چاوتانی ڕانۆیم:

یه‌که‌م: (لێژن تۆلستۆی) ئه‌دیبی به‌ناوبانگی ڕوسایی ده‌لی:

کێ ده‌یه‌وێ یه‌ی به‌ ساده‌یی و بێ گری و قۆرتی ئیسلام به‌ری، با موئالای قورئانی مه‌زن بکات، به‌ شه‌ره‌یه‌کی روون و ساکار، که هه‌موو مرۆفه‌کان سه‌ر به‌ هه‌ر پێرو ئاخم و چه‌ینک بن تی‌یان ده‌گه‌ن، له‌و کتیه‌دا چه‌نده‌ها ئایه‌تی پیرۆز هه‌ن که به‌ ته‌واوی به‌لگه‌ن له‌سه‌ر به‌رزی پایه و پله‌ی ئیسلام و پاک‌ی و بێ خه‌وشی گه‌یانی خاوه‌نه‌که‌ی (محمد) ﷺ.

دووه‌م: (ناپلیۆن بۆناپارت) ئیمپراتۆری ناسراوی فه‌ره‌نسایی ده‌لی: ئومێدم وایه‌ زۆری بێ نه‌چێ که ئاقل مه‌ندانی جیهان خه‌ره‌ بن و به‌ هاوکاری وان چه‌ند پاسا و ده‌ستورێک دیاری بکه‌ین که له‌سه‌ر بنچینه‌ی قورئانی دانرا بن، چونکه قورئان هه‌قه و به‌ته‌نی له‌ بارانی دا هه‌یه به‌ختیاری بۆ ئه‌نسان به‌رخسپێت.

سه‌یه‌م: (ڕېنورت) ڕۆژه‌لاتناسی به‌ناوبانگ ده‌لی:

پێڕه‌سته‌ دانی پێدا بێتین که زانباریه‌ی سه‌روشتی یه‌کان، گه‌ردوون ناسی، فه‌لسه‌فه، بیرکاری، که له‌ سه‌ده‌ی ده‌یه‌م دا ئه‌وروپایان زیندوو کرده‌وه، له‌ قورئانی وه‌رگیراون، بگره‌ ئه‌وروپا به‌ ته‌واوی مانا مه‌نتیاری ئیسلامه‌.

چه‌واره‌م: (ویلنر) زانای ناسراوی ئینگلیزی ده‌لی:

ئه‌و ته‌ئسه‌یره‌ی که قورئان له‌ دنیایه‌ی کردو □ تا ئیستا هه‌یج کتیییک نه‌یه‌وه.

پينجهم: (گوتۀ) شاعري به ناولانگي ئېلماني دهلئ:

ساله‌های ساله که شپشانی له خوا بئ ئاگای ئېمه له پیه بردن و سوود وەرگرتن له راستی
به کانی قورئانی مهزن بئ بهش بوون، بهلام له سۆنگه‌ی بهرو پيش جوونی زانیاری و
لاچوونی تارمایی نهفامی و ره‌گه‌ز په‌رستی به‌زوویی ئهم کتېبه سهرنجی مرؤفایه‌تی به‌لای
خوی‌دا کیش ده‌کات.

شه‌شهم: (نۆلد که) رۆژه‌لانتاسی به ناولانگ دهلئ:

قورئان به‌ژیر پیژي (منطق)ی عیلمپانه و شپوازی ئېقناع که‌رانه‌ی دلی گوی گران به‌لای
خوی‌دا ده‌کېشی و هه‌میشه به‌سهر ئهو دلانه‌دا زال بو که دژایه‌تیان کردوه و خستوونیه ژیر
ئه‌لئسیری خوئده‌وه.

حه‌وته‌م: (دکتور مارکس) فه‌یله‌سووفی ناسراو دهلئ:

له قورئانی‌دا چه‌ند ئایه‌تیک هه‌ن تابه‌تن به زانیاری و بیر کردنه‌وه و لېکۆلېنه‌وه‌وه و به‌یجگه‌ له
دان هېتان به‌وه‌دا که قورئان زۆر له هه‌له‌کانی مرؤفایه‌تی راست کردۆته‌وه چ چاره‌ی دیکه‌م
نېن.

هه‌شته‌م: (سیر توماس ئارنۆلد) میژوونوسی ئینگلیزی نووسپویه‌تی:

ئېسلام تاقه رئی چاره‌سهر کردنی هه‌موو ده‌رد و دوو و نه‌هاییه‌کانی دنیا،یه، ئهم ئېدیعا،یه
له لایه‌ن منه‌وه لاف لێدانی بئ به‌لگه‌ نه‌ه، به‌لکو رووداوه‌کانی رابوردوو ئېسپاتی ئهم قسه‌یهم
ده‌که‌ن.

نۆیهم: (به‌رنادشو) فه‌یله‌سووفی ئینگلیزی دهلئ:

به‌ پروای من ئېسلام تاقه رېبازیکه که به‌ درێزایی سه‌ده‌کان ئاماده‌یی گونجان و سازانی له‌گه‌ژ
شپۆ جوړاو جوړه‌کانی ژبانی مرؤف دا هه‌ی.

ده‌یهم: (غاندی) رابه‌ری به ناولانگي هیند دهلئ:

کاتیک گه‌له ئه‌وروپایی به‌کان له شه‌وه زه‌نگی نه‌زانی دا بئ سهروشپین بوو بوون، ئېسلام وه‌ک
ئه‌ستېره‌یه‌کی به‌شوق له ئاسمانی رۆژه‌لالت دا زه‌وی رووناک کردبووه و تېشکی کامه‌رانی و
به‌ختیاری به‌سهر جیهانی پر سهروسه‌دا دا په‌خش کردبوو.

یازده‌م: (جوړجی زه‌یدان) (پیوسته بئ ئاگا نه‌بین له‌وه که ئهم پیاو له نووسپنه‌کانی‌دا ده‌غلئ
پیوه دیاره.) میژوونوسی مه‌سیحی نووسپویه‌تی: له‌هه‌ر جی‌یه‌ک ئېسلام حوکمی کردبایه
زانیاری و ئه‌ده‌ب به‌ ئالوکه ره‌پیش ده‌که‌وتن.

دوازده‌م: (کۆبۆلد) ئافره‌تی زانی ئینگلیز دهلئ:

ئىسلام بە تەۋايى مانا رېتايىكى بىن نوقسانى كۆمەلەيتىپە كە گشت جۆرە ئازادىيەكانى
هيتاۋنەدى و قەت قەت لەبەين ناچى، چونكە لەگەل ژيار و بەردە پيش چوون و زانبارى و
ژيرى دا ھاۋدەنگە.

سۆزدەم: (بەرتراڧ راسل) فەيلەسوفى بەناۋو شۆرەت دەلتى:

لە پۇڭگاريك دا فەلسەفە و شىعوو ھونەرە جوانەكان لەچين و ۆلاتە ئىسلامىيەكان دا بە
چاكي چەسبى بوون، ئەوروپايىيەكان نەزانانە ھەموو ئەو چەرەخە بە چاخى تاريك ناودەنن،
بەلام لە راستى دا تاريكى تەنيا ئەوروپايى گرتبۆرە، راست تر بۆلنن: تەنيا ئەوروپايى مەسىحى،
چونكە ۆلاتى ئەسپانيا كە لە ژىر قەلەمىرەوى مۇسلمانان داۋو ھاۋەنى شارستانەتى و رۆشنىرى
يەكى درەشاۋە بوو.

ھۆاردەھەم: (مستەر سبريل) سەرۆكى كۆلىتى (حقوقى) (وين) دەلتى: مۇقايەتى شانازى بەو
مۇھەممەدەۋە دەكات كە لەگەل نەخوتىدەۋارىشىدا توانى چۆرە سەدە لەۋەيەر بەرنامەيەك
دانى، كە ئېمەى ئەوروپايىيە ھۆمان بە بەختپار دەزانن ئەگەر دواى دوو ھەزار سال پەى بە
گرنگى يەكەى بەرين.

پاژدەم: (لامارتىن) نووسەرى مەزنى جىھانى دەلتى:

مۇھەممەد ﷺ ئېنسانىيەكە لە سەرۋى مۇقەۋۋ و لە ھۆار خوداۋ كەۋاتە بىن چەند و چوون
نېرۋايى خودايە.

شازدەم: (درايدەر) مامۇستاي زانكۆى نېيۆرك نووسىۋەتى:

زانكۆكانى مۇسلمانان ئىزاۋ ئىپتون لەو خوتىدكارە ئەوروپايىيەكانى كە بە نيازى زانبارى فېر
بوون رۇويان دەكرە جىھانى ئىسلام، نەك ھەر خوتىدكاران بگرە پاشا و گەۋرە گەۋرەكانى
ئەوروپايىش بۆ چارەسەر كەردنى نەخوتىدكارەكانىان بەردە ۆلاتى مۇسلمانان ملىبان لى دەنا.
ھەفدەم: (بوگولە) زاناي ناسراۋى ئىنگلىز نووسىۋەتى: زانكۆكانى بەغدا و ئەندەلۇس بەخىر
ھاتنى خوتىدكارە بىانى يەكانىكان دەكرە لە جەۋلەكە و ديان و مەسەۋى خوتىدكارەكانى دەكېشان و
پېرېيان لى دەگرتن.

ھەژدەم: دكتور (ماكس مېرھوف) زاناي بەناۋانگ دەلتى:

لە شەرى خاچ پەرستەكان دا مۇسلمانەكان بە پزىشكە ئەوروپايىيەكان بىن دەكەنن، چونكە
شارەزايى يەكى زۆر سادە و سەرەتايىيان ھەبوو، بەلام لە دواى دا كىتەبەكانى (ابن سينا)
و (جابر) و (رازى) و (حسن بن ھىشم) يان ۋەرگىرايە سەر زمانى لاتىنى و بەم جۆرە زانبارى
مۇسلمانان ۋەك باران بەسەر خاكي وشك و برىنگى ئەۋرۇپادا بارى.

نۆزدەم: (كريستف كۆلۇمب) دۆزەرەۋەى ئەمريكا دەلتى:

من يه كهم جار مهبه ستي بهرزي خوّم □ كه ديتنه وى رى هيندستان بوو □ له كتيبى (ابن رشد الاندلسى) زانای بهناوبانگى ئىسلامى وهرگرت، ئېنجا له دواىدا لهو رى بهوه توانيم ئهمريكا وهينيم.

بيستم: (هميلت) زانای گه وړى ئهورياى دهلى:

پيوسته مسولمانه كان به بناغه دارپزى راسته قېنهى زانبارى په سروشتى يه كان دانين.

بيست و يه كهم: (ديكارت) فهيله سووف ناسراو دهلى:

(ژوويدر)ى فدره نساي له ئهنده لوس له كن موسلماننه كان فېره زانبارى بوو.

بيست و دووهم: (پروفيسور هاكيج) زانای ئهمريكايى دهلى:

رى زى بهرهو پيش چوونى ولاته ئىسلامى يه كان نهوه نيه كه بكهونه شوين رښتمه رڅواواى يه كان، وه دهردى ولاته ئىسلامى يه كان نهوه نيه كه له ئىسلام دا ئامرازه كانى پيش كهوتن نين، به لكو دهردى وان نه بوونى مهيل و ئيرادهى پيوسته بۆ سوو وهرگرتن لهو ئامرازانه.

بيست و سى يدم: دكتور (مايكل هارس) خاوهلى كتيبى "سهد يه كهمه كان" "المائة الاوائل" لهو كتيبهدا ههستاو به گولښير كردنى ميژووى مرڅاينهتى و (100) پياوى ههلبازدوه، كه به برواى وى كارىگه ترين ئېنسان بوون له ميژوودا بهلام له گهل نهوش دا نووسهر مەسحيه، پيژمه مېدرى پيژمه وامانى له پيش هه مانوو داناه.

بيست و چوارهم: دكتور (عەلى شەرىعەتى) شههيد دهلى: ئهوروياى يه كان له سه ده كانى ناوه راست دا مۆرى (الله) يان له بهرهمه پيشه سازى يه كانيان دها □ كه مۆرى جيهانى ئىسلامى بوو □ بۆ خاترى وهى رېمىنى ههين و به دهسكردى موسلمانانى بزنان و چاكى لى بخه فتيين.

خويته رانى بهر پيژم:

ئهمانه نه خيتك بوون له گه لېك و چهند دهنكېك بوون له (له گه لېك) له دان پيدا هيتان و پيژمه لا گوتنى زانا و شاره زايانى جيهان سه بهرته به گه وړهين و بالا دهستى ئىسلام.

ئهمما قى پيني يدك هديه نالوى لى بى خه بهر بين :

ئېمه كه ئيعتراف بين كردنى ئهوان زانايانمان لېره دا باسكرد دهر يارهى ئىسلام، مهبه ستمان نهو □ نيه كه دان پيدا هيتانى نهو زانايانه بكهينه به لگدى گه وړهين و تيروته واوى و بى گهردى ئىسلام، نهه چونكه ئىسلام وهك رۆزى رووناكه و ههوجى ئيعتراف بين كردنى كهس نيه، بهلام تاغه مهبه ستمان لېره دا نهو □ بوو كه گومانكېك به و پيژمه نهو □ له سهر دل و ميشكى نهو كه سانهى پييان وايه ئىسلام له گهل زانبارىدا دانووى ناكولن و، وا دهزانن ئېنسان تا زانبارتر و شاره زاتر بين پيوسته پتر له ئىسلام دوور بكه و پيژمه سهر له بهرى ئهم دان پيدا هيتاننه شم له

ﷺ بلاو بونووهی ئیسلام و دامه‌زاندنی گه‌وره‌ترین و دادگه‌رتین ده‌وله‌تی
سه‌ر زه‌وی، که توانی زیاتر له (13) سه‌ده خۆی راگری⁽¹⁾، چۆن چۆنی
ده‌گونی له روانگهی مارکسیزمه‌وه □ که هه‌موو شتی‌ک به‌گه‌زی ئابووری
ده‌پیتی □ ته‌فسیری بکری !!؟

ئاخر کێ هه‌یه‌ بتوانی لام و جیمی له‌وه‌دا بکات که به‌ر له‌ هاتنی
ئیسلام شه‌و کۆمه‌لگایانه‌ی که له‌وه‌ پاش ده‌وله‌تی ئیسلامی‌یان تیدا
دامه‌زراوه □ که زۆربه‌ی ئاسیا و ئه‌فریقا و به‌شێک له‌ ئه‌وروپا ده‌گریته‌وه⁽¹⁾ □
هیچ جۆره‌ گۆرانی‌ک به‌سه‌ر بارودۆخی ئابووری‌یان دا نه‌هاتبوو، واته‌ گۆرانی
بارودۆخی ئابووری نه‌بوو به‌هۆی گۆرینی : سیاسه‌ت و ئایین و شه‌ده‌ب و
هونه‌ر و ..هتدی شه‌و کۆمه‌لگایانه‌، به‌لکو به‌ به‌راوه‌ژووه‌وه هه‌موو شه‌و
کۆمه‌لگایانه به‌رنامه‌ی خودایان پێ گه‌یشته و له‌ شه‌نجامی جیگیر بوون و
چه‌سپانی بیروبووای ئیسلامی له‌ دل و ده‌روونیان دا ، سه‌ره‌به‌ری ژیاپان
گۆرا، وه‌ له‌ راستی دا گۆرانکاری له‌ بواری ئابووری‌دا هۆیه‌که‌ی شه‌و
گۆرانکاری یه‌ فیکری و عه‌قیده‌یی یه‌ بوو که به‌سه‌ر خه‌لکه‌که‌دا هات نه‌ک
به‌ پێچه‌وانه‌وه‌، وه‌ک بێردۆزه‌ی مارکسیزم گومان ده‌بات.

شه‌مه و ده‌یان و سه‌دان نمونه‌ی دیکه هه‌ن، که زۆر به‌ روونی بۆچوونی
بێردۆزه‌ی مارکسیزم سه‌باره‌ت به‌ ئابووری و گۆران و په‌ره‌سه‌ندنی کۆمه‌لگا،
وه‌ درۆ ده‌خه‌نه‌وه‌.

کتیی "اعترافات دانشندان بزرگ جهان" وه‌رگرت نوسراوی : خیرالله مردانی "پێچگه‌ له‌ (23)،
24.

(1) بێ گومان له‌ پاش سه‌رده‌می جێ نه‌شپایه‌تی چوار خه‌لیفه‌کان ، ده‌وله‌تی ئیسلامی بێک لایه‌نی
خراپی تیدا په‌یدا بوون و دوو چاری هه‌ندێک نه‌خۆشی بوو.

(1) شه‌و ده‌می ئه‌مریکا نه‌دیترابوو، چونکه (کریستف کۆلۆمب) له‌ ساڵی 1492 ز دا پاش
گه‌شتیکی چه‌ند مانگه‌ی ده‌ریایی دۆزیه‌وه‌، اطلاعاتی عموومی لاپه‌ر (665).

سه بارهت به کاریگه رایه تی هۆیه کانی به رههم هینانیش، ئیسلام لهو بارهوه
بیروپرای سه رهه خۆی ههیه و مارکسیزمیش به هه لتری زاوو ساعه بردوو له
قه لهم ده دات.

— بۆ ئیسلام لهو بارهوه چ ده ئیت؟!

+ بۆ شهوهی لهو بارهوه رای ئیسلامت بۆ پروون بکه مهوه، وای به پهسند ده زانم
له سه ره شیوهی پرسیار و وه لām، مه سه له که بتویژینه وه، ئیستا من پرسیارت
لی ده کم و تۆش وه لām بده وه له روانگهی مارکسیزمه وه، ده با له نووکه وه
تیراچین:

باشه كاك (—) كۆمه لگا له نه نجامی چی یه وه گۆرانی به سه ره دادی و
په ره ده ستینی؟!

— له نه نجامی دژایه تی نیوان هیزی به رههم هینان و جووری خاوه نایه تی به سه ره
هۆیه کانی به رههم هینان دا، به ته عبیریکی ساکارتر: دژایه تی چینه کان.
+ واته: ئیوه ده ئین هۆیه کانی به رههم هینان (وسائل الانتاج) ده چنه دهستی
تاقیمیکه وه و له سۆنگهی شه وه شه وه نه و تاقمه که هۆیه کانی به رههم هینانی
کهوتۆته چه نگ زۆربه ی گه ل ده چه وسیته وه، ئینجا له نه نجامی شه وه ش دا
جه نگ و دژایه تی له نیوان تاقمه که مه چه وسینه ره که و گه له سته م
لیکراوه که دا به ریا ده بی.

— به ئی

+ باشه ئیوه نالین چۆن هۆیه کانی به رههم هینان کهوتنه دهستی تاقمه
که مه که وه و خه لکه که ی دیکه لی یان بی به ش بوو؟

— له نه نجامی شه وه که تاقمه که مه که ☐ که بریتین له کۆیله دار له قۆناعی
کۆیلایه تی دا و، ئاغا و ده ره به گ له قۆناعی ده ره به گیاهه تی (فیودالیسم)
داو، سه رمایه دار له قۆناعی سه رمایه داری (کاپیتالایسم) دا ☐ مو لک و

سامانيان له چەنگ داڤه و باقى خەلكەكەش دەستى بەتالە و ڤووت و ڤه جالە.

+ بەلام برا گيان مەسەلەكە هەر بهوهنده كۆتايى پى نايە و كورد گوتهنى: قەرە قەپى لى ناكړى و، زۆر له وهى قوول تره كه ئيوه بېرتان لى كردۆته وه.

_ چۆن ؟!!

+ چونكه ئيوه پيوسته وهلامى ئەم پرسىارەش بدەنه وه.

له سۆنگەى چى يه وه مولك و دارايى كهوتە چەنگ تاقمە كه مەكه و زۆريەى خەلكەكەش دەم له پووش و بى پشك و بەش كهوتنه گۆڤى؟ ئايا ئەو تاقمە كه مە به ميرات له بايانمەوه بۆيان مابۆوه؟ ئەدى بايان له كوى هينابوو وه ههروهها...

_ (—) سه رسامى و مات بوون.

+ ئەليرەدا و له هه رجى يه كى ديكەش دا، كاتيك بيردۆزه و ڤيچكه پووجه دەستكرده كان مات و حەيران دەبن و سهريان وه بهردى ئەلمەدى دهكهوى و زاريان دهبيته تهلهى تهقيو، ئيسلامى مەزن و تيرو تهواو و بى خەوش، له سۆنگەى ئەوه وه كه به شيويه كى واقع بينانه دهروانيته بوونه وه و ژيان و مروفت، واتە به بى لى كه چ كردن و لى زياد كردن، به واتايە كى دى ئيسلام له بهرئه وهى برواى به بوون (وجود) ههيه، به بهر ههست و نابهرههستى يه وه، له ليكدانه وهى هيج جۆره دياردهيه كى سروشتي و كۆمه لايه تي دا داناميني و دهسته وستان نابى، به لى ليرەدا كه ماركسيزم دارى له شاقه لى دراوه و ههسته باى پى نه ماوه و دۆش داماره، ئيسلام وهلام ده داتمه وه و ده لىت: به دان هينان به لايه نى مەعنه وى و ههست پى نه كراوى ئينسان دا وهلامى ئەو پرسىاره ده دريتمه وه ، ئاوا.

تاقمه كه مه كه به هۆي دوو عاميلانه وه توانيوياته دهست به سهر مولك و دارايي دا بگرن و دوايش به هۆي ئهو مولك و دارايي يه وه دهست به سهر هۆيه كاني به رههم هينان دا بگرن:

يه كه م: ئهو تاقمه كه مه له زۆربه ي خه لكه كه ژيرتر و زۆرزان تر بوون.

دووه م: له زۆربه ي خه لكه كه نازاتر و به دهسه لات تر بوون.

هه ئبه ته ههر كام له ژيري و نازايه تيش دوو خه سه له تي مه عنه وين و فرپان به سهر مادده وه نيه، كه واته: گۆرانكاري و په ره سه ندي كۆمه لگا له ئاكام دا ههر ده گه رپته وه سهر بنج و بناوانيكي مه عنه وي و ناديار، يان پروون تر بليين: غه يبي و ميتافيزيكي⁽¹⁾.

---

(1) ليره دا ده رووش و مريداني ماركسيزم چيان يئ ناميني، به لام ئايا بي دهنگ دهين و دان به ههق و راستي دا دئين! هه ئبه ته نه ه چونكه شتي وا له وان ناوه شيته وه، ده با بزاني چ پينه و په رۆيه ك ساز ده كه ن بۆ گرتي ئهو كه له ته زله ي بير دۆزه كه يان، ده گوئجي بليين:

نه خپهر سه رچاوه ي ههر كام له ژيري و نازايه تي مادده يه، چونكه كابراي ئازا بۆيه نازايه به خۆه تر و قه به تره و به تين و تافه ت تره، ئه ما واقع ئهو قسه يه ره ت ده كاته وه، چونكه زۆر وابوه باباي قه له وو قه به و فيل ئاسا له ده ستی مرۆفكي رپه له و نابووت و بي داروباردا زه بوون و يه كه كه وته بووه.

هه روه ها ده گوئجي بليين: بيه ره وش ديار ده يه كي ماددي زۆر هائۆز و پر ورده كاري به كه ميشك دروستي ده كات، هه ره كه چۆن جهرگ زراو دروست ده كات!!

به لام ئه شه كه يان به وه ي تپكچرو» كه له م قسه يه ش دا وه ك زۆره ي قسه كانيان ههر به ته نين و، گشت زانا و شاره زايان خي له سه ر ئه وه ن كه ژيري و بير كردنه و» ديار ده يه كي ناماددي يه، چونكه هه يچ كام له خه سه له ته كاني مادده ي تپدا نه ها تو نه دي، له ره نگ و ده نگ و بۆن و تام و چري و كيش و قه باره، به ئۆي كورد گوته ني: به ري رۆژي به يژيگني ناگيري، مه يداني درۆيه ش كورته و چي به به ره و» نيه.

ئهو نمونه يه ش كه ده ي هيننه و» بۆ سه لمانيدي ده عوا كه يان □ واته و پچواندي ميشك و ژيري به جهرگ و زراو □ به چ موزه بان له گه ل ژيري و زانياري دا هه لئاكات، چونكه جهرگ له جهند خانه يه ك يپك ها تو» و زراو يش هه روا، ئه ما ميشك شتيكي ماددي و به ره سه ته و وه ك

— (بئی دهنگی).

+ ها ئیستا چ دهلئی؟!

— بههر حال، لایه نه معنه وییه کان کار له مادده بکهن یان به پیچه وانوهه
قسه که ی من وه درو ناکه ویته وه و ههر به راستی ده زانم و ئیستاش ههر له
سه ر پای خوّم و ده ئیم: له دنیا دا دوو جوړه بیرو باوه هه ن ماتریالیسم و
ثایدیالیسم (1).

جدرگ له چه نه د خانه یه ک دروست بو، به لام ژیری دیار ده یه کی معنه وی یه له خانان پتک
نه هاتوه، کپش بهم قسانه پوز و نه قابل ده بی نه وه عه رز و نه وه گه ز با به لگه مان بده ته دوست
تاکو بلین راست ده فهرمووی!
(1) دۆسته سهنگین و بهر پزه کان:

لپه رده دا دوا یی مان به و ترو پزه که مان هینا، جا ههر چه نه له رواله ت و له بهر دهم ته ماشا
کردنیک ی سه ری یی دا ده بی ری، که ئیسلام ههر چه نه نه که وتو ته باری نه وه نه ما سه ریش
نه که وتوه، به لام بو سه رنج ده رنیک ی ژیر و ورد بین ده رده که وئ که ئیسلام له م ده به رنیک
پاچرو نه دا مه زن ترین سه ر که وئ ده سگیر بووه، چونکه گرنگ نه وه به بابای دو پترا و قه لوز
بی و هه گبه ی بیر دوزه ی به تال بی، ئه دی دانی پیدادین یان نا گرنگ نه، چونکه بابای وه به و
که وتوو به وه که نای سه لپن و عه رزی که وتوه ناچپته وه باری سه ری، به هه لویستی نه و هاو ری
مار کسپه ته ش به سه ر هاتپکم هاته وه یاد چه ز ده کم بوتان بگپه مه وه، نه و جار لپتان جو ی وه م،
تاکو له ئالقه ی سیپه می ئه م زخیر هه دا پیتان ده گه مه وه:

ده گپه نه وه جارنیک ی دوو براده ر ویکرا ده ریشق، له دوور را تارما یی به کیان دپته بهر چاوان،
یه کپکیان ده لئ: نه و «دالاشه: نه وی دیکه شیان ده لئ نه من به بزنی تی ده گم، تاو بو تاوی هه تا
وه نه زیکر ده که ون پتر دالاشه تی تارما یی گوزین به سه ر بزنا یه تی دا زال ده بی، به لام نه وه یان
که هه و ل جار ی به بزنی تی گه یوه، له قسه ی خو ی نایه ته خواری، کاتیک که زیاتر نزیک
دینه وه، دالاشه که له شه ققه ی بالان ده دا و ده فری، براده ره که ی بی ده لئ:

بی قه زای یاخوا بو هینه که له له ره ق و نه سه لپن خو نه جار قسه ت نه ما !!
کابرای نه سه لپن و که له له وشکیش ههر نای کاته نامه ردی و ده لپت:
وه لاله ی هه زار که ره تی دیکه ش به ری ههر ده لیم بز نه.

بەرکولیک دەربارەى پوچاندنەوێ ماتریالیزمى میژوویى

خوێنەرانی خوێنەرستم، بیردۆزەى مارکسیزم گەلێک لایەنى پوچ و لەگەڵ ژیری نەگونجای تێدان، بەلام ئەوەى □ بە برۆی من □ ئە هەمووی پوچ تر و ناقولاترە مەسەلەى تەفسیر کردنى میژووی مرقایەتى یە لەسەر بنچینەى تابووری و ھۆیکانى بەرھەم ھێنان، واتە ماتریالیزمى میژوویى (المادة التاريخية) ، لەبەر ئەوە بە پێویستى زانی بپێکى دیکەش نشتەرى ژیری ئە دومەلتی پر ئە ئەفسانەى مارکسیزم وەکارخەین و ئاوەلای بکەینمە، بەلام پێشەکی با گۆی بۆ ڕدین سپی و قسە ڕۆشتوانی کۆمۆنیزم بگرین، بزانی ئەو بارەوێ چ دەلێن :

(1)مارکس ئە کتێبى (مساھمة فى نقد الاقتصاد السياسى)دا، دەلێت:
"ئەوەى کە شێوەى ژيانى ئینسان دروست دەکات، ژیری و بیر کردنەوێ وى نیە، بەلکە شێوەى ژيان و بارودۆخى ژيانە کە ژیری و بێژھۆش بۆ مرقۆ دەرپەخسێنێ..".

ھەلبەتە بە نەسەماندنێ ئەو برادەر مارکسی یەش ئە مارکسیزم و کۆمۆنیزم وەرێست دەگەڕێ و نە ئیسلامی ئازیز و بێ ئەکەش دەپێتە ئایدیالیسم.

(2) تهنگلز له کتیبی (فورباخ و نهاییه الفلسفه الالمانيه) دا، ده‌لټت: "فکر ماده‌ی نه‌هیتاوه‌ته دی، به‌لکو ماده‌یه که بیروه‌وشی به‌رهم هیتاوه".

(3) ستالین له کتیبی (المادیة الجدلیة) دا، ده‌لټت: "جیهان به‌هوی یاساکانی ماده له گه‌ردایه و پهر ده‌ستین و، حموجی سهره‌رشتی که‌ریکی گشتی نه".

به‌لټی نه‌میه رای رابهر و ردین سپیانی مارکسیزم سه‌بارت به می‌ژوی ژیانی مرؤقایه‌تی، وهک ده‌بینن؛ مارکسیزم ده‌لټت:

تاقه هیژیک که ره‌وره‌وی می‌ژوی وه‌گه‌ر خسته و ده‌ی ناژوی بریتی‌یه له بارودوخی ئابووری، واته: نه بیر و ئاوه‌زی زانا و شاره‌زایان وه نه نازایه‌تی و زهر به ده‌ستی ی پالنه‌وانان، وه نه ویست و ئیراده‌ی گه‌لان، وه نه هه‌ست و نه‌سته ده‌روونی‌یه‌کان وهک: عشق و خو‌شه‌ویستی و بوغ‌زاندن و هه‌سوودی و .... هتد، وه نه بارودوخی جوگرافیایی، هیچ جو‌ره ته‌سیریکیان له دروست کردنی می‌ژوی ژیانی مرؤقایه‌تی دا نه !!

به‌لام وهرن با ویکرا ئهم جو‌ره بۆچوون و ئهم ته‌زره بیره، به ترازوی ژیری بکیشین، تا بزاین چۆن ده‌رده‌چن!

یه‌که‌م: ئامراز و هۆیه‌کانی به‌رهم هیتان □ که ئابووری یان له‌سه‌ر به‌نده □ به‌رهم و زاده‌ی ویست و ئاوه‌زی ئینسان و ئینسان ره‌خساندوونی. که‌واته ئینسان بنچینه و ئه‌سله و ئه‌وان به‌رهم و لق و پۆپی وین، مادام وایی ئه‌گه‌ر بمانه‌وی ته‌فسیری ژیانی مرؤف بکه‌ین پئویسته یه‌که‌م جار خودی مرؤف بتویژینه‌وه، نهک بارودوخی ئابووری یان هۆیه‌کانی به‌رهم هیتان که زاده و شوینه‌واری ئینسان، چونکه تاکو سه‌رچاوه نه‌ناسری، ناگو‌نجی ئه‌و

جوڳهيه بناسرى كه لييهوه ههلبهستراوه. مادام وابى شويى كهوتوانى
ماركسىزم له مەسەلەى تەفسىر كردنى ميژوى ژيانى مرؤفاهىتى دا
بههلهدا چوون و ههلتريزون و وهك نهو كابرايهيان لى هاتوه، كه دهليى له
تال تالوكهيهى و شپزهيهى يان لهباتى وهى نەسپهكهى له لاي پيشهوهرا
لغاو كات ليكدا ليكدا لغاوهكهى له لاي پاشهوهى نەسپهكهى دهكوتا،
ئه ما چ فايديى نهبوو، بيجگه له ماندوو بوونى چيدى پى نهپا !!

دووه: ئامراز و هۆيهكانى بهرهم هينان وپراى نهوهى كه گومان زاده و
بهرهمى ئينسان و شويىهوارى تيدا درهوشانهوهى ويست و ژيرى
ئينسان، نهوان هيج چهشنه ويست و ئيرادهيهك شك ناهين تاكو بگوئى
وهگەر خستنى رهپهوهى ميژويان وهپال دهين، بهلى به راستى بهردۆزهى
كۆمونييزم كه وهگەر خستن و گۆرنگارى ژيانى مرؤف پال دهداته لاي
هۆيهكانى بهرهم هينان و به هيج رهنگيى ئيراده و ويستى مرؤف ناهيىتته
نيو حيسابانهوه، شويى كهوتوانى خوى دهباتهوه تافى گرو گال و داده و
بابه كردن، چونكه:

1- نهگەر ئينسان نهبا و ئيرادهى ئينسان نهبايه، ئامراز و هۆيهكانى
بهرهم هينان ناويان له كوولهكهى تهپيش دا نهدهبوو.

2- نهگەر ئينسان دروست كەر و رهكارخهري هۆيهكانى بهرهم هينان بى،
بو دهبى ماركسىزم هەر موچير بى لهسەر نهوهى كه ئينسان هيج
دهوريكى له گهراى و سوورپانى چهرخى ميژوو دانیه ؟!!!

سەيهەم: دهروون ناسيى هاوچهرخ ، نهو فەلسەفە و بۆجووتهى پووج كرډۆتهوه
كه وهك شتيكى يهك لايهنه دهى روانيه مرؤف و، دهليىت:

مرۆف تهنیا پالنه ریک و دووان کاری تی ناکه نه له ژيانی داو، ده که ویتته بهر قه له مره و ژیر تاوو تینی چهن دین پالنه ریک جۆراو جۆره وه، وهک : شهیدایی ی بو خواناسی و ئازادی و سهربه خوویی و دادگه ری و به ره و تهواو یه تی چوو (تکامل) و چاکه کردن و په وشت به رزی و دارایی کۆکردنه وه و زانیاری وه ده ست هتانه.

بهائی ھر ڪام لھم پائئھرانھ ڪاردھ ڪاتھ سھر مروؤ و بهرھو ئامانجی کی دیاری ڪراو پائی پیوھ دھئی، ڪھواتھ هیچ ماقوول نیھ لھ نیو ئھو ھمھو پائئھرانھ دا ڳرئھ لھ یھ کیکیان دابگری و ئھوانی دیكھ فھراموش بکھئی، بهئكو ھئوئستی ژیرانھ ئھوھیھ ڪھ بلئین: ھر ڪام لھم پائئھرانھ ڪار دھ ڪاتھ سھر ژیانی ئینسان و چالاکی یھ ڪانی، جا ھھیانھ ڪھم و ھھیانھ زور.

به راستی ساده‌یی و نه‌فامی یه، ئایین و ئەوین و ڕه‌وشت و خووی به‌رز
به زاده و به‌ره‌می هۆکانی به‌ره‌م هێنان و بارودۆخی ئابووری له قه‌ڵه‌م
بدرین، له کاتێک دا ده‌بینین؛ زۆربه‌ی زۆری خه‌ڵکی هه‌موو به‌رژه‌وه‌ندی‌یه
ئابووری و ماددی‌یه‌کانیان له پێناوی وان دا به‌خت ده‌کهن. ئایا ئه‌م
هه‌لۆیسته هه‌وای ئی ناهامرپته‌وه که ئه‌مو شتانه که هه‌ر وێرای ئابووری
کاریگه‌رن له ژيانێ مرو‌ف دا. به‌ئکو کاریگه‌ر تریشن و ئابووری و بابی
ئابووریش ده‌خه‌نه ژێر رکێفی خۆیانه‌وه !!

چوارەم: ئەگەر يىت و رپوداۋەكانى ميژوو بينينه پيشەو^۱ لە رپوانگەى ماترياليزمى ميژوويى يەوە سەيرىيان بگەين و بمانەوى لەسەر بنچينەى ئابوورى و ھۆكانى بەرھەم ھيئەتەفسيرىيان بگەين، دووچارى گەلىك پرسىيارى بى وەلام دەبين، بۆ ويئە با يەكيك لە دياردە ميژوويى يەكان بگەينە جىئى سەرنج و تيوەرامان، كە برىتى يە لە جەنگ.

ئايا بۆمان دەچىتتە سەرى ھەموو جەنگەكانى مېژوو بە سەنگ و
ترازوى ئابورى ھەلسەنگىن؟!! بىچ گومان نە، چونكە چەند جۆرە
پالئەر (دافع) لە سروشتى ئىنسان دا ھەن، ھىندە جۆرە جەنگىش لە
مېژودا ھەن، ھىچ كەسك ناتوانى لاملى لەو ھى بكا، كە ژمارەيەك لە
جەنگەكان بە پالئەريكى ئايىنى بەرپا بوون و ھىچ چەشنە پالئەريكى
ئابورى و ماددى لە گۆرئ دا نەبوە، وە گومانى تىدا نىە كە ژمارەيەكى
زۆر لە جەنگەكان بە مەبەستى وەدەست ھىنانى ئازادى ھاتونە دى،
تەنانت جارى وابو ھالەتيكى دەروونى و عاتيفى وەك: عىشقى نىوان
پياوو ئافرەتيك، يان ھەلچوون و توورە بوونيك، يان خۆسەپاندن و خۆ
پانائيك، بۆتە ھۆى ھەلگىرساندى جەنگىكى مەزن.

ھەلبەتە ئىمە لاملى لەو ناكەين كە ئابورىش وەك عاميلىك پۆلى
خۆى گىپراو، بەلام وەك يەك عاميل نەك تاقە عاميل !
پىنجەم: ماركسىستەكان كە دەلئىن: دژايەتى چىنەكان دىنەمۆى گۆپان و
پەرسەندنى كۆمەلگايە، پرسىارىكى گرچوو تەزىن بەرۆكيان دەگرئ:
باشە ئىو ھە بۆ خۆتان دەلئىن كۆمەلگاي كۆمۆنى يەكەم چىنايەتى
تىدا نەبوە، مادام وابى دىنەمۆ و بزوينەرى گۆپان و پەرسەندنى
كۆمەلگا لەوتدا نەبوە، ئەدى پىم ئالئىن لە سۆنگەى چىەو كۆمەلگاي
كۆمۆنى سەرەتا گۆپاو پەرى سەند و لە جىئى ويدا كۆمەلگاي كۆيلەدار و
كۆيلان پەخساو پىنجى گرت؟!

شەشەم: ديسان بۆمان ھىە ئەم پرسىارەش ئاراستەى شوئىن كەوتوانى
كۆمۆنىزم بكمين:

ئىۋە دەلئىن: گۆرۈن و پەرەستاندى كۆمەلگاكەن بە پىكھاتنى كۆمەلگەي
كۆمۇنىستى كۆتايى (الجمع الشيوعي النهائي) رادەۋەستى و كۆتايى بى
دە، چۈنكە ديار دەي چىنايەتتى تى دەچى و ھەموو خەلگ بە يەكسانى و
وەك يەك دەئىن، ھەلەتتە كە ديار دەي چىنايەتتى تى چو و نەما، ھەر
لەو دەمىش دا دىنەمۇ و بزوتنەرى مېژووش تى چو، باشە ئىستا
دەپرسىن:

ئەدى ئىۋە نەتان گوت: جولاۋن و پەرەستاندىن ديار دەيەكى تايەتتى و
ھەمىشەيى ماددەيە □ ھەلەتتە ئومان كۆمەلگە بە ديار دەيەكى ماددى
پووت دەزانن □ دە كوانى گۆرۈن و پەرەستاندىن ماددە ؟!!
بۇ دەبى لە دواي پىكھاتنى كۆمەلگەي كۆمۇنىستى گۆرۈن و پەرەستاندىن
پاۋەستى و جىنگلى لى بېرى ؟!!

بۇ رزگار بوون لە چەنگ ئەم پىسپارە دوو ۋەلام ھەن:
پەكەم: كە بلىين درۋىە ماددە جولاۋن و گۆرۈن و پەرەستاندىن نىە، ديارە
ئەم ۋەلامەش شتىكى نا راست و نەگونجاۋە ئەگەل زانىارى و ژىرى و
واقىعى ماددەدا.

ماددەم: كە بلىين : ئەو بىردۆزەيەي لە ئاكام دا بزوتن و پەرەستاندىن
ماددەي تىدا رادەۋەستى غەلەت و پەلەت و ناتەۋاۋە، بى گومان ھەر
ئەم ۋەلامەش ماقول و گونجاۋە.

ھەوتەم: ھەندىك لە ئالغە لە گويىانى ماركسىزم دەيانەۋى بىردۆزەكەيان لەو
ئاكامە سەخت و دژوار و پىر مەترىيە قوتار كەن، كە پىسپارى شەشەم
خستىە بەر چاويان، بۇ مەبەستەش ھانايان ۋەبەر ۋەلامىكى وا بردە كە
زۆر لەو كابرايەيان خراپتر لى ھاتوۋە، كە دەلئىن: خراپەيەكى كىردبو، بەلام

كاتيڭ لى ي ئاشكرا بوو ويستى عوزر و بيانويكى بىيىتتهوه، كهچى
عوزرهكهى زۆر له تاوانهكهى بهدتر بوو، لهوهوه ئهو قسهيه داكهوت كه
دهلييت: عوزر له قهباحهت خراپتر.

بهلى ئاوا وهلامى پرسىارى شهشم دهدهنهوه:

پاش هاتنه دى كۆمهنگاي كۆمۆنيزمى، دژايهتى له نيوان چينهكان
دا نامىن چونكه، كۆمهنگا تىكرا دهبيته يهك چىنى يهكسان، بهلام ئهو
جار دژايهتى (تضاد) دهكهويته نيوان ئىنسان و سروشتهوه !!

بهلام له راستى دا ئهم وهلامه پتر ساويلكهى يهتى و (سهفسهته)ى
كۆمۆنيستهكان دهسملين، چونكه :

1) ئهوان له بنچينهكانى دىالكتيك دا دهليين: دژايهتى (تضاد) بهوه دهليين
كه له نيو يهك شت دا دوو لايهنى دژ به يهك ههبن، واته : پيوسته
بابهت (موضوع) ي دژايهتى يهكه يهك شت بى، نهك دوو شت،
ههلبهته ههر كام له كۆمهنگا و سروشت يهك زاتى سهرهخويه و
پيوسته دهنيو ههر كامنيكان دا دژايهتى ههبي، نهك به ههر دوو كيان
دژايهتى پىك بينن، كهواته كه ماركسيستهكان كۆمهنگا و سروشت
ههر دوو كيان بهيهك زات دادهنين و ئىنجا دژايهتى نيوانيان به دژايهتى
يهكى راستهقينه له قهلم دهدهن، ئهوه له ياساكانى مام دىالكتيكيان
لاداوه و وهك ئهو مندااليان كردوه كه له دهى قهلس بوونى دا، دژ و
دژاوى تىكهل دهكات.

2) دژايهتى (تضاد) له نيوان دوو لايهنا، ليهك كات و شوين دا،
كاتيڭ پى دهگوتري دژايهتى، كه يهكيك لهو دوو لايهنا بهيته هوى
تى چواندن و لهنيو بردنى ئهوى ديكيان، بهلام خۆ هيج كام له

کۆمەلگا و سروشت ھۆ نیه بۆ له نێو بردنی ھاوئەکە، وە چ جەنگ و دژایەتیشیان له نێوان دا نیه، بەلکو ئەوەی که دەبینرێ ییجگە له پیکهوه گونجان و تەبابی و له بابی هیچی دیکە ی نیه، ئەویەری جەنگ و ناکۆکی که له نێوان کۆمەلگا و سروشت دا بەدی بکری، بریتی یه له ھەولدانێ مرۆڤ بۆ زیاتر ناسین و شارەزایی پەیدا کردن سەبارەت بە سروشت، بۆ وە ی پتر بتوانی له نیعمەت و بەخششەکانی بەھرمەند بێ، بەمەش چ دژایەتی پەیدا نابن، چونکە هیچ کام له کۆمەلگا و سروشت نابنە ھۆی تی چوون و نەمانی ئەوی دیکە.

(3) ئەو جۆرە دژایەتی یه - ئەگەر بگنچێ پی بلیێن دژایەتی - پۆژی له دایک بوونی ئەو کاتە نیه که کۆمەلگای کۆمۆنیزمی کۆتایی تیدا پەیدا دەبێ، بەلکو ئەو دەبەرێک راچوون و ناکۆکی یه ھەر له سەرەتای دروست بوونی یەکەمین مرۆڤمەو لەسەر ئەم زەوی یه ھاتۆتە دی، بەلێ ئینسان ھەر له یەکەمین پۆژی دەست پی کردنی ژیا نییە» لەسەر ئەم خڕۆکیە ھەولێ ئەوەی داو، شارەزای یاسا و نەیتی یەکانی ئەم بوونەورە بێ و مەیسەری کات بۆ خۆی.

کەواتە : ئەم وەلامی مارکسی یەکان بە کەلکی چ نەھات و بگرە بوو بە ھۆی زیاتر ئاشکرا بوونی سادەیی بیر و زەینیان و ئەفسانەیی بێدۆزە و پێچەکەکیان.

پەنگە ئەم پرە لیکۆلینەو یەش بەس بێ بۆ وەدرۆ خستنەو ی مارکسیزم له و پینە ی ماتریالیزمی میژوویی دا، زۆر زۆریش ھەز دەکەم که ھەر کەسێک له شوێن کەوتوانی مارکسیزم دەست له سینگی خۆی بدا و بە نیازی بەرگری کردن له مارکسیزم له گەلماندا بدوی، ئەما با پێشەکی ئەو له دلی خۆیدا

بچه‌سپیتنی که حه‌تمن باری بنه‌وی یی ده‌بری. خوی گه‌وره و بالا ده‌ستیش
پشتیوان بی، نه‌گهر ته‌من مەودای هەبی به هەویام له کتییکی سەریه‌خۆدا
سەر له‌به‌ری بیردۆزه‌ی مارکسیزم، له‌سەر بنچینه‌ی ژیری و زانیاری و له
پوانگه‌ی ئیسلامی نازیزه‌وه بده‌مه به‌ر نشته‌ری تووژینه‌وه‌وه.

ئالقه‌ی سێیه‌م

وتووژی سێیه‌م: ئیسلام وریا که‌ره‌وه‌یه نه‌ك تریاک کات و شوین ۱ هه‌مان کات و شوینی وتووژی پێشوو

هه‌ر له هه‌مان کات و شوینی گۆرین دا، یه‌کیک له دانیشتوان که وا دیار
بوو تا ئهو ده‌می، کوفر و بی پروایی، له دئی به‌تال و هه‌تالی دا⁽¹⁾ جی گیر
نه‌بوو بوو، گوئی: کاکه ده‌بینم تو ده‌باره‌ی ئایین شاره‌زاییه‌ هه‌یه، باشه نه‌گهر
زه‌حمه‌ت نه‌بی، بۆچی تووژیک له‌گه‌ل ئه‌وانه‌دا نادویی ئه‌وه هه‌ر له کن تو ده‌نگی
ناکه‌ن، ده‌نا هه‌موویان بی پروا و لاهه‌زه‌بن و که‌س زات ناکات هه‌ر باسی ئایین
و خواپه‌رسته‌ی بکات، که به‌ر ده‌بنه‌ کفر کردن و قسه‌ی پرۆپوچ و ده‌لین:
ئیسلامه‌تی ئه‌فسانه‌یه و (محمد) بۆ خۆی قورئانی داناوه و، خواپه‌رسته‌ی له

---

(1) بۆیه ده‌لیم "دئی به‌تال و هه‌تالی" چونکه زۆر چاک ده‌زانم که رێچکه و بیردۆزه‌کان ته‌نیا به
دلیک ده‌وێرن و زه‌فه‌ری بی ده‌بن که خالی بی له ئیسلام.

ئەنجامى نەقامى يەوہ پەيدا بووہ و، ئىستا کہ ئىنسان چاوى کراونەوہ و زانیاریی پەيدا کردوہ، ئایین و خواپەرستی باوى نەماوہ و بى رەواج بووہ و ...هتد.

گوتم بە راستى ئەمنیش زۆرم سەردەخوړى بۆ کارىکى وا، ئەما پیاو ھەقى بلى: ھەلایساندەکەى پى دەوى، پىویست بە گوتمى ناکات بۆ خۆت لە دانىشتنەکەى پىشودا ئاگات لى بوو، لە دواى دا چەند پى ناسەرەنگ و نە قايل بوون، گوتمى ھەلایساندەکەى بۆ من لى گەرى.

پاش نان خواردنى بەيانى ھەموومان دانىشتبوین ھەر گوى لەسەر ھەست بوم، کہ برادەرى گۆرىن قسەىھەكى بکات بۆوہى بشى بکرىتە دەستە چیلە. زۆرى نەخایاند پرووى تى کردم و گوتمى: ئەرى کاکە ! گوتم: بەلى.. فەرموو.

گوتمى: ئەرى خەون و مەون چى بۆ ھەيە !؟

لیرەدا زانیم کہ دەپەوى بەو قسەىھەكى گەتەکەى پىشوى بەرىتە سەر، بۆیە بیرم لەوہى کردوہ کہ بە شىپەيەك وەلامى پرسىارەکەى بدەمەوہ، بگونجى بکرىتە پىشەكى و رى خوش کەرىك بۆ چوونە نىو مەبەستى بنچینەى يەوہ سەرتان نەيەشینم وەك بۆتان دەگىرەمەوہ وتووێژ دەست پى کرا :

+ زانا و پسپۆرانى دەروون ناسى سەبارەت بە چۆنىەتى تەفسىر کردن و شى کردنەوہى دیاردەى (خەون) راي جوئى جوئیان ھەيە، بەلام لە روانگەى ئىسلامەو|| خەون دەکرى بە سى بەشەوہ:

يەكەم: ئەو بەشەيە کہ دەگەرپتەوہ بۆ بنەرەتییكى "فسیۆلۆجى" وەك ئەو

خەونانەى پەيوەندىيان بە جىنسەوہ ھەيە، فرۆید ئەم لایەتەى باش پروون کردۆتەوہ □ ھەرچەندە ھەندىك جارن سائەشى بردوہ □.

دودو! ئو به شهيه كه په يوه ندى به لايه نى بېرو زه ينه وه ههيه، وهك هاتنه وه
به رچاوى ئو شتانه ي مرؤف له كاتى بيځدارى دا بېريان لى ده كاته وه و
پيانه وه سه رقاله.

سليم: ئو به شهيه كه ده گه رپته وه بى بنه مايه كى معنه وي، واته له
نه نجامى بېرو خيال و كارتي كړدى غه ريزه كان دا پهيدا نابى، به لكو له
نه نجامى كارتي كړدى جيهانى ئو ديوى سروشت (متيا فيزيكا) وه دپته
دى، نه مېش دوو جوړه: جوړيكيان ده گه رپته وه بى هيزه معنه وي و
غهيبي يه خير خواكان (القوى الغيبية الخيرة)، وهك فير كردن و ئيلهامى
فريشتان و گيانى بيځدارى پياو چاكان و به نده له خوا نزيكه كان،
هه لېبه ته هم جوړه مه گه ر چونه كايى، د هئا تاييه ته به مرؤفه خواناس و
برواداره كانه وه.

جوړى دوو هميشيان ده گه رپته وه بى هيزه نه دپتراه به ده كان (القوى الغيبية
الشريرة) وهك خو تخوته ي شهيتان و ترساندن و بيزار كردن.
په كيك له دانېشتوان كه به دكتور بانگ ده كرا، گوتى:
__ نه گه ر مه ودام بده ي له سه ر قسه كانت تى بينيم ههيه.
+ فهرموو.

__ سه باره ت به ته فسي ر كړنه كه ت له روانگه ي ئيسلامه وه، به شى يه كه ميان زور
به جى يه و شتيكى سه لمپتراه له لايه ن زانيارى يه وه، به شى دوو هميشيان
هه ر چوئيك بى رپى تى ده چى، به لام ئى سى يه ميان قسه يه كى
ئايدى اليسما نيه و هېچ په يوه ندى له گه ل زانيارى دا نيه.

+ برا گيان بى گومان پيويسته هه ر شتيك زانيارى زه فهرى پى به رى و تواناى
به سه ردا بشكى پرسى پى بكهين و پشنى پى به ستين، به لام گه ليك جار

شته که ناکه ویتته نیو جوغزی زانیاری و نه زمونه وه و هیچ سه ره ده ری لی
ناکات و هاری لی له بری ناکاته وه، هه لته ته له حالیکه وادا نالوی به
تهما زانیاری بین و چاوانی له سه ره چر داگرین، مه سه له ی خه ونیش لی ره دا
به هه مان شیوه یه، نهو به شه ی که په یوه ندی به لایه نی کار نه ندای
(فسیولوجی) یه وه یه، زانیاری تا رادده یه که ده بارانی دا هیه لی بدوی.
به لام تاخر چ له خه ونیک ده که ی که به هیچ ره نگیک ناتوانی بی به یه وه
سه ره به ره پته کی ماددی و ناگوغی بهو گه ره پیپوری و نهو روانگه یه وه
سه ره کری !

وه که نهو خه ونانه ی که ئینسان تیان دا ناگاداری پرودانی کاره ساتیک ده بی
به ره له قه ومانی ! یان له شویکی گه لیک دورره وه، به بی هیچ هویه کی
ماددی له پری خه ونه وه ده زانی چ پروی داوه (1) !!

— زانیان ده لپن ئینسان به هوی هیژیکی نه دیتره وه (2) ده توانی په ی بهم ته ره
پروداوانه به ری.

+ ئی ئی خو ئیمه ش ده لپن هیژیکی نه دیتره وه کاره به جی دینی، به لام نهو
ئیمه ده لپن نهو هیزه بریتی یه له فریشته و گیانی بیرداری دۆستانی خودا،
به لام ئیوه چ ده لپن و چ بریار ده دن ؟!
— پسپوران بهو هیزه ده لپن "ههستی شه شم".

+ برای تازیز مه سه له لی ره دا ههستی شه شم و خه و ته م نیه، مه سه له
دهسته وستانی و دهسته و نه ژنو دانیشتنی زانیاری یه له ئاقار نهو

---

(1) ئه من یه که باری خوم ئه م جو ره خه ونانه م گه لیک دیون.

(2) وادیار ئه وانه که تپیان بو هات، په نا ده به نه بهر شتی ههست بین نه کراویش !!

دياردهيدا، بهلام نهوانه زانياريان كردوه به بتيك و دهی پهرستن،
دهيانهوي له زاراوهی "ههستی شهشم" پينهیهك □ نهگهر مقهبایش بی
□ دروست كهن و ههر چۆنیک بی کون و كهلینیک بی بگرن، نهگهر نا نهو
هسته شهشمه نهگهر شتیکی ماددییه نابی ههستی بی بکری؟
خو نهگهر دهشلین بهلئ هیه نهما ههستی بی ناکری، نهوه بزماریکی
گهوره له تابوتی بیردۆزه که تان دهدهن و ههلا دهقلشی و تهرمی سارد و
سری بیردۆزه که تان دهکهوینه گۆری.

چونکه ئیوه دهلین ههر شتیك بهرههست نه بی نیه و ههرچی وهههر پکیفی
چرا و شهداوی ههستهکان نه کهوی مۆری نه بوونی پیوه دهتری.
برایان! به راستی⁽¹⁾ نه دیاردهیه □ دیاردهی له مروقه روانین و نرخاندنی له
گۆشه نیگایه کی که مبههر و گچکهوه □ گهلیك له کهله پیاوو بلیمه تهکانی وهک
فرۆیدی بهسهر تهلئ په راندوه و به سههوی بردهوه.

بۆ وینه: چونکه فرۆید پسپۆری له بواری دهروون ناسیی دا ههههوه و
لهویش دا له جوغزی جینس دا خولاههوه و پروانگهیه کی ههههه لایه نهو
فراوانی شک نه بردهوه، کاتیک ویستویهتی ئینسان بنرخینی، وای زانیوه که
بهس له گۆشه نیگای جینسهوه، له وزهی دا هیه سهه له بهری لایه نه دیارو
شیراوه پیک هینه رهکانی سروشتی مروقه ههلهسهنگینی، له ئاکامی نهو

---

(1) لێره دا خوینهر ههست به بازدانیکی کت و پر دهکات، بهلام نه چهشه بازانه لێره دا و له
گهلیك جی دیش دا زۆر جاران خوی فهرز دهکات، چونکه مههستی من ههرهینه
توێژینهوهی (خهون) ههتا دهپته دهسته چیههک ئاگری و تووێزه که ی بی خوش دهکهم، واته
مروفی موسلمان ده بی وریا و بههوش و گۆش بی مهودا نه دات تروشی چۆرتی بکدن و
بههوی باسه لاوه کی په کانهوه □ له مههستی بنچینهی وه دوور خدن و ههتلهی کهن.

بیرکردنوه چهوته و ئهو تیروانینه نا زانستیانهش دا تووشی ههلهی زهق و ناقولا بووه، که ههندیك جاران بابای نهخویندهواریش ههستیان پی دهکات. فرۆید دهلی: کۆرپه ی ساوا که قامکی خوی یان مه مکی دایکی ده مژئی به پالنه ریکی جینسی ئهم کاره دهکات، له عهرزئی وهژهنی پاج و بیلی بابای جوتیار و کریکار و، گرتنی قهله می خویندکار و.. هتدیش ههر بهم جوړه لیك ده داتهوه.

فرۆید به وهنده شهوه راناوهستی و پتریش لینگان له بهرئی تی ده پهرینی و خوا به رستی و ئایین پهروه ریش به فیتی جینس ده زانی و، ههروهك رق و قینیکی له میژینه پالی پیوه بنی و بیهوی كهف و كوئی دلی خوی به مروڤ بریژی، ته مایه تی مروڤایه تی به هه موو شتیكه وه له جلیتاوی جینس هه لكیشی و خوی له بهر چاو بیژینی، بهم شیوه به سه رهاتی نه فسانه یی "ئودیپ" ده کاته چاوگ و ماکی پهیدا بوونی ئایین و په وش و ئاکار و فه لسه فه و هونه ر... هه موو شتیك⁽¹⁾.

---

(1) لهره دا ده موی پوخته په ك ده به ره ی فرۆیدیسم بنوسم:

... زیگموند فرۆید له سالی 1856 ی زایی له شاری (مزاریك) له ولاتی (له تریش)

چاوی به دنیا هه لته وه و، له سالی 1939 ز له لهندهن مردوه.

هه لته فرۆید له بهاری دهروون ناسی دا پسرۆریکی کارامه و لته اتوو بووه، و هه چهند راستی په کی له و بهاره هه خستۆته بهرچاوان که بهر لهوی شتیکی شهراوه و رازیکی په نهان بوون، به ئام پشیمان گوته ویا نه: ههر خوا هه له ئاكا و، هه ره که به سه هوو ناچی، فرۆیدی ش وهك هدر کام له بهنده کانی دیکه ی خوا، ههر ئهو بر وزه و توانایه ی هه بو که خوا به ئهنسانی به خشیو ئاكو بریك له راز و نه پتی په کانی ژیان و دهوویه ری پی بزانی. نهك بو زانین و په ی بردن به گشت راز و مه ته له سه ر گپۆ که ره کانی ژیان، چونکه ئهو بهس له خوا دهو شه ته و هه ئهناسیش چ هه وچی ئه و په کی له سه ری نه که وته و.

بهائی فرۆیدیش وهك سهر له بهری ئهو مرۆفانهی ویستوویانه له ڕیخی ژیری و زانیاری ئادهمی یانهوه ههموو شتیك بزانی و هیچ ئاوڕیان وه نایین و بهرنامهی خوا نه داوه و له سهرچاوهی ڕوونی ڕیتموونی یهكانی خۆیان بێ بهش و دهسخرۆ كردوه، له ههندێك شت دا راستی پێكاهه له زۆربهش دا نهی پێكاهه و ههلهزیاوه، كهواته ئهوانهیی وا دهروانه فرۆید هه ویتیهی فرۆید كه پاك و بێ خهوش بێ له كهن و ههچیان له بهر عاسی نایێ و چیان له بهر چهنگان را نا برێ، نه چی یدت (ماهیهی) ئینسان دهناسن و، نه برهواشیان به گۆران و پهڕهستاندن ههیه، حهقیقهت و نیۆه ڕۆکی ئینسانیان نه ناسیوه چونكه شتیکی ئی چاوهڕوان دهكهن له بارانی دا نهه و ههر له خورای مهزن دهو شهتهوه، برهواشیان به گۆران و پهڕهستاندن نهه، چونكه ئهگه برهوایان بێی ههبا دهبوو بزانی كه ئینسانی سهدهی ههژده و نۆزده بۆی نهه نهخهشیی ژیان بۆ خهلكی سهدهكانی دواى خۆی دانێ !!

فرۆیدێك یان ماركسیك كه چهندین ساڵ بهر له من زیاوه و له ئێو بارودۆخێكی جودا لهوهی له مهر من دا زیاوه و بێ ئاگا بووه لهو شته نوێیانهی له دواى وی پهیدا دهبن و ڕێههوی ژیان دهگۆرن و بێ ههواڵ بووه لهو بیردۆزه و تهجروویانهی كه له سهردهمی من دا دینه كایهوه و ڕهنگه زۆر له بۆچهو نهكانی وی وه درۆ بچه نهوه، بۆ دهی بیهكم به بت و قسهكانی بکهمه ڕێشه مهیهك و توند توند له گهردی خۆمی پتالێم و خۆم بکهمه كۆیلای ؟! ئایا گهرا نهوه بیهرو دوا و كۆنه پهرستی لهمه زیاتر دهی چۆن بێ !!؟

ئێستا با بیهه سهروکاری فرۆید و ڕێنهكانی:

ئهوهی بهلامهوه گرنگه و جێی سهرنج دانه له بیردۆزهی فرۆیدا دوو شتی سههرهكین:

1- ڕوانهیی فرۆید بۆ غهریزهی جیهسی :

فرۆید ههموو ههستان و دانهشتن و چالاکییهكانی ئینسان دهگێڕێتهوه بۆ غهریزهی جیهسی و ههموو شتیك له فیهی وی دهزانێ، واته ههروهك چۆن ماركس ئابووری به ژێر خان و بنچهیهی ژایانی تاك و كۆمهڵ دادهنێ فرۆیدیش غهریزهی جیهسی بهو چاوه سهیر دهكات.

2- ههلهوێستی فرۆید سهبارت به دیاردای خوارپهرستی و ئایین:

فرۆید بێی وایه كه خوارپهرستی و ئایین وهك ههموو چالاکیهكانی دیکهیی مرۆف غهریزه جیهسی بۆته هوی پهیدا بوونی !!

فرۆید بۆ سهلماندنی ئهم ڕێنهیهی به سهرهاتیکێ ئهفسانهیی كۆن دهكات بهلگه و سهرچاوهی ئهلبههیی خۆی، ئهههش دهقی ئهو به سهرهاتهیه كه فرۆید دهی گێڕێتهوه:

"سره‌دهمی زوو خیرانیک هه‌به که له بایک و کۆمه‌لێک ژن و کچ و کور پێک هاتوه، بابەکه هه‌موو خیرانه‌که ده‌خاته ژێر ڕکیتی خۆپه‌وه به تاییه‌تی ژن و کچه‌کان، وه له‌گه‌ڵ کوره‌کانی دا زۆر به‌ دڵ په‌قی و توند و تیزی په‌شار ده‌کات ئاوا ژيان به‌ردهوام ده‌ی، تا بابەکه له ئه‌جمای پیری و نه‌ساعی دا به‌ ده‌ستی کوره‌ ڕق ئی هه‌لگرتوه‌کانی ده‌کوژێ، به‌لام هه‌چ کام له کوره‌کان ده‌خۆی را نایه‌تی شوێنی بابی بگرێته‌وه، نه‌وه‌ک به‌ مه‌رده‌ی وی بچێ.

ئېنچا لە ئاكامى كۆزرائى بايەكە و ترس و ياساغ كردنى ھېتائى ئافەتتائى ئەو تېرەدە،
يەكەمىن دەستور و ياساى مۇقايەتى و مەنەئى سەرى ھەلدا و، بەردى بناغدى
خوئاسپش رۆنرا !!

چونکه كوردهكان كهوتنه پټز گرتن و به چاك و پاك ئى روانىي بايان و، ئينجا ئهو پټز گرتنهش تەشەنەى كرد و بوو به پەرستى، ئينجا پەرستى بابهكه وازى ئى هيتراو گؤرا بو پەرستى گياندار و رووهك و داروبەرد، ئه دوايىدا ئاستى پەرستنهكه ژوورپاتر چوو بوو به پەرستى هيتكى نەديت او، به ناوى خودا !!!".

جا ئېستا با نۆرەي ئۇو ۱۱ يى كە بە چاۋىكى وردىن و رەخىنە گرانە سەرنجىكى خېرا لى ھەر
كام لىم دۇو خالىە بدەين .

جاری قسہ لہ خالی پہ کہ میان دہ کہین و دہ لپین:

په کډم: ئه‌م‌و له تېو پسيږ و ښاره‌زياني د‌روون ناسي دا □ چاوي‌شي له موسلمان‌ه‌تي و نا موسلمان‌ي پان بکه □ که‌م که‌س ه‌ديه بتواني ئه‌و قسان‌ي فرويد قبول کات، چونکه ه‌ر که‌سپک ت‌زووک‌کک ورد‌ب‌ونه‌وي ه‌م‌ي د‌ه‌زاني که و‌پ‌ر‌ي غ‌ري‌زي جينسي چ‌هنده‌ها عاميلي د‌يکه‌ش ه‌دن که کار ده‌کنه س‌ر ژپاني ئېسان، وه‌ک: غ‌ري‌زي خواپه‌رستي و غ‌ري‌زي مولگ‌په‌تي و غ‌ري‌زي شت زانين و زانبار بوون و غ‌ري‌زي شه‌پدايي جواني و په‌وست و ټاکاري به‌ر و غ‌ري‌زي خو د‌ه‌ر خست و .. ه‌تد.

جا ئېستا ئەم پرسيار ■ ئاراستەي بىر دۆزەي فرويد دەكەين:

ئاپا ئەگەر □ گرىغان □ غەرىزەى جېنىسى ئە سىروشتى مەزۇە دا ئەپايە، مەزۇە بە دواى
خواناسى و زانىبارى و رەوشت بەرزى و جوانى و خوراك و پۆشاك و پايە و پىلە و ...هتتدا
عمەدال ئەدەب و !!؟

دو دوهم: هیچ به لگه‌بده کی ژیرانه و زانستانه نیه بۆ وه‌راست گه‌ڕانی ئهو قسانه‌ی فروید ، چونکه له راستی دا فروید بیجگه له لاف لێدان و گوته‌ی رووت و بی پشت و په‌نا چیدی به چه‌نگه‌و ■
نیه.

سټېم: فرۆيد هەر به جارېك ژيري و بير و هوشى مروثى فەرامۆش كړدوه و هېچ جوړه دهوړيكي
بړ دپاري نه كړدوه، ئەمما مروثايهتې ټيگړا به زانا و نهزان و كافر و موسلمانەو ۱ ۱ لښەر ئەوون
كه مروث بهس بريتي نيه له توييلنك ههوا و ئارهزوو و رابواردن و، وپراي ئەوهش ژيري و بير
كردنەوهش زور له رهتار و ئاكاره كاني دهخاته ژير نير و دهسلاتي خوږهوهو، بير و هوش وهك
سفرى دواى فاريژ ۱ نا كاريگەر نيه.

چوارهم ۱ ئەو بهسرهاتهى فرۆيد دى كاته بنچينهى بير دۆزه كەى ئەفسانهيى و پووجه بهم
بهلگانهى خوارى:

1- دهلېن جارېكي مهلاى مهزبوره به بيوريكي تيز وه دارېكي دهريى به نيازي برينهوهى،
بهلام هەر ئەو لاخدى كه لهسهرى راوهستاوه جنى نيازي مهلاى دهين، ههلبهته زور نابا
مهلا سهرهنگرئ دهين و بۆ خوښى نازان، پهكهم جار كوئى ريمبى له زهوى هېتاوه ۱
دهجا فرۆيديش ليرەدا راست به مەرهدى وى چوه!

ئەو كه دهلن: بابكه دهستى بهسهر ههموو ئافرهتاني خيژانهكهدا گرتوه: دهين
پالنهريك ههيوو بى پالى پيو ۱ ناي كه بهو كارى ههستى، به لايەنى كهمهوه دهين
غەريزهى مولكايهتې تاك و خهسلهتې ئيرهى بردن (ههسوودى) ي ټېدا ههيوو، ديسان
كاردانەوه "ر" الفعل" كورەكانيش پهكى لهسهر غەريزهى ټوله ستاندن كهوتوه،
كهواته: هەر كام له غەريزهى مولكايهتې تاكى (الملكيه الفردية) و ئيرهى و ټوله ستاندن،
پيوسته له دوست كردنى ئەو بهسرهاتهدا ۱ ئەگەر گريمان راست بى ۱ له پيش
غەريزهى جينسى يهوه دانبرين، يان هەر نهين وپراي وى جيسايان بۆ بكرى.

2- چ بهرزهوهندى پهكى جينسى ۱ ئەگەر فرۆيد راست دهكات جينس سهرچاوهى ههموو
شېكه ۱ پالى به كورەكانهه ۱ نا ، كه له پاش مردنى بابيان ئافرهتاني ئەو ئيرهيه لهخويان
ههرام بكهن و بوجى دواى له نيو چوونى بابكه ههموو ئەندامانى خيژانه كه نېرى و
بهرائى بهرنههيوونه پهكدى و سهرگهرمى قم بوون نهبوون له جليتاوى جينس دا ۱۱؟

سهبارەت به خالى دووهميشيان دهلېن:

پهكهم: فرۆيد ئەزمونهكانى خوى لهو بارهوه بهس له نيو چوارچيپهوى ئەو تير ۱ وهحشى يانهدا
ئەنجام داوه كه به (طوطيس) ناسراون، چونكه زانويهتې باروزرووف ئەو تيرانه چاكتر لهگهڻ
بير دۆزهكهى دا دهسازى ۱ هەر كام لهو تير ۱ و هوزانه كه به (طوطيس) ناسراون ئازهلنك يان
پوههكنك دهپرستى و به بابكه گهرهوى خوى دادهنى ۱ .

دیسان له نېو همدوو ټایین و پرېوه وهکان دا بهس مه سپیایه تی هه لېژاردوه، چونکه نهوان خورا به ناوی (باب) بانگ ده کهن، ته ناهت فرۆید ټایینه که ی خوښی □ که جووله کایه تی به □ پښت گړی خسروه زانیو به تی له گه ل بوجوونی ویدا هه لئاکات !!

کهواته فرۆید بو سملاندنی قسه کانی بهس به شوین نهو دیاردانه دا گه راو □ که له گه ل بیردوزه که ی دا هه ل ده کهن، مادام وای به شپوه یه کی زانستیانه و واقعی پانه به شوین راستی دا نه گه راوه دیاره فرۆید لهو جوړه ره فشاره یدا هه ر به ته نی نیه و، هاوه لئ زوړن، مارکسیه کان که خو پان به شوین که وتووی شپوای زانستی پانه ده زانن، گه لیک جاران هه مان ره فشاری فرۆید ده گرنه بهر و، بهس به شوین نهو جوړه زانیاریه دا عهدا لئ که له گه ل بیردوزه که یان دا ده سزای و هه ر زانیاریه که له گه ل بوجوونی وان دا نه گوځی به نه فسانه ی ده زانن، به هه لوتیستی نه وانه ش ره فشاره نه فاما نا که ی (خوله بهر ده ره شی) م دینه یاد که سالی (1981) له دئی (بهر ده ره شی) ((بهر ده ره شی: گوندیکه ده که وینه نیوان هه ردووک شاروچکه ی (سهر ده شت) و (بانه) ی کوردستانی ئیران، واته نهو گونده ی من مه به ستمه نه گه ر نا (بهر ده ره شی) دیکه ش هه ن)) بووم و ده رسی بیرکاری (ماتماتیک) م فیری کابرایه کی دوکان دار ده کرد ناوی خوله بو، خوله به سپنگ فراوانی یه وه گوی ی بو: کوکر دنه وه و لیکدان و دایه ش کردن گرت، به لام که گه پښتینه سهر ده رسی ئی ده ر کردن (ناقص) مردام و سوواتم نه ی خویند، به به هانه ی نه وه ی، نهو قهت نایه وی زهره ی بکا و پاره که ی لئی که م پیته وه، کهواته هه و جی ی بهو باسه نیه !! .

دووه: فرۆید که بابایه کی جووله که بووه، له لایهن کلېسا و شوین که وتوونی یه و □ بهر ده وام لېشاوی تانه و ته شهر و ره خان رووی تی کرده، بویه هه ر له پژی کی گه راوه، ده رفه تی ده ست بکه وی بو ته قانده وه ی بورکانی بوغز و قینی به رووی کلېسا و دام و ده زگانان دا.

خو هه ر لانی که م نه گه ر بهو جوړه ش فروید تاوانبار نه که یین، به یی ی بنه ماکانی زانیاری دهروون ناسی، تاوانین باوه ر بکه یین که نهو همدوو سهر کوڼه و به سووک سهر کرانه ی فرۆید له لایهن کلېساوه، به تاوانی جووایه تی که له سهره تای قوتایی به تی یه و □ تا کوتایی ژبانی دریژه ی کپشاوه □ هیچ جوړه شوینه واری کی خرابی له به شی نه و دیو شعور (لا شعور) ی فرۆید دا به جی نه هېشتی.

سی یه م: بېن گومان فرۆید جووله که یه و میلله تی جووله که ش، له دلی همدوو گه ل و نه ته وه کانی دیکه دا بوغز تراو نا په سندن، چونکه جووله که سهاره ت به گشت گه لانی دنیا بوغز و

غەزەزەيان ھەيە و دەلەين پەيەستە خەير و بىرەكانى دىنا سەر لەبەر لە ژىر پەكەنى مەدا بى و گەلانى دىكە وەك ئازەلەك رام بگرتىن بۆ بەرزەووندى يەكانى مە.

جا لەبەر تەشكى ئەم راستى بەدا دەتوانىن بۆلەين: فرۆيدىش وەك دوو ھاو رەگەزەكەى دىكەى: ماركس و دوركايم، وىستروپەتى لە بن شاقەلى بىر دۆزەيەكى بە ناو زانبارى يانەدا، رىق و داخى خۆى بە مەزەيەتى بۆلەى و بە زمانى ھال پەيان بۆلەى: ئەوئى ئۆو بە ناوى ئاين و خەناسى و رەوشت و ئاكارى پەسەندەو رەزى لى دەگەن، ئەو سەرچاوە روون و بى گەردەى نەبە كە ئۆو گومانەن بۆى چو، بەلكو وەك سەپالەكى پەس نۆكەرەتەن لە زەلەكاوى جەنس وەرەدراو !!

ھەر كەسەكەش ئەم چەند دۆزەى پەزەتەكۆلەتى جوولەكەكان وەخوتەن، ھىچ دوو دلى و گومانى لە راستى ئەم بۆچوونەدا نەپەن.

"فرۆيد لە خۆمانە و بەردەوام سەرگەرمى كارە، دەپەوئ جەنس بەخەتەنە ئۆو ھەموو شەكەو، تاوەكو جەنى گەنج و تازە بىن گەشتەوئى ئۆمى يەكان رەز و پەيەكەى زۆر بۆ جەنس دانەن و، لە ئاكەش دا مەپەست و ھىواى ھەردەبەرزى ھەر ھەرزە كارەكى وان □ واتە ئۆمى يەكان، كە مەپەستەن لە ئۆمى گەلانى دىكەى غەبرى خۆيانە □ بەس تەزەردنى گەدە و لایەنى جەنس بىن، جا ئەو دەمەش رەوشت و خو و ئاين دەفەوتەن و بە سەپالەى بەسەر دۆزەنەكانە دا زال دەبەن و بە ئامانجى پەزەزمان دەگەن...."

چوارەم: ئەستاش راي دوو پەسپۆرى لەپەتەوئى دەروون ناسى سەبارەت بە ئاين و سەروشتى خەناسى دەخەپە رووا

1- ئەرەك فرۆم: زانانى ھەلەكەوتەوئى ئەلمانى و نووسەرى چەند كەتەبى بايەخ دارى دەروون ناسى و شوپەن كەوتەوئى بىر دۆزەى (فرۆيدەسى نوئ)، لە كەتەبى (دەروون ناسى و ئاين) دا، لە باسەكى دا بە ناوى: "ئايا دەروون ناسى جەنى مەترسى يە بۆ ئاين؟" دەلەن:

"..دەروون ناسى نەك ھەر بە ھىچ رەنگەك جەنى مەترسى نەبە بۆ ئاين، بەلكو بە پەچەوانەو دەتوانى پەيدەيەكى باشەشى بەدات، ئاين لە لایەن ھىچ زانبارى يەكى دىكەشەو ھەشەى لى ناكەى، چونكە ھىچ ماقوول نەبە پەى بەردن بە يەكەك لە زانبارە سەروشتى يەكان مەترسى يەكى تەدا بىن بۆ تەرزى فەكرى ئاينى، بەلكو بە بەراوژوو و شارەزاي زياتر سەبارەت بەم جەھانەى تەپەلەن بەس دەپەتە ھۆى پەزە رووا بە خوا بوون و خۆ بە گەچكە زانەن لە ئاقار خوادا.

ئەوئى كە دەپتە جىي مەترسى بۆ ئايىن ئە لايدىن زانىبارى يەوۋا نىيە، بەلكى ئە لايدىن ھەللىس و كەوتەكانى ئىتمەۋىيە ئە زيان دا، ئىنسان ئە ھەول دانی دا بە دواى ئامانجى بەرزى ژيانى دا □ كە خوا پەرسىي يە: ۋەرگېر □ دەستى كېشەۋەتەۋە و خۆى ھېتەۋەتە سەر يېچمى شەك، ئە پىتەۋى خىزمەت كەردن دا بەو دام و دەزگا ئابوروى يەى كە دەسكەردى خۆيەتى، ئىنسان زياتر سەر گەرمى بە خۆدا ھاتن و پېتەۋە بردنى بارى ژيانى ماددى يەتى، ئەك بەختەۋەرى و پاكرەنەۋە و گەشە پىتەۋە كىيانى، بە تەبىرىكى وردتر بلىم، دياردەيدەك كە ئە ھەموو شېئىك پىر سەبارەت بە ئايىن مەترسى ئۆ دەكرى، ئەو دياردەيدەيە كە من پىي دەلىم: شەيدا بوونى دنيا".

2- ويليام جېمز: پروفېسۆر و دەروون ناسى بە شۆرەت. ئە كىتپى :
(ئايىن و گېان) ئە بەشى شەشەمى □ ئە ئۆر سەرباسى: "بايەخى ژيانى دېندارەنە" دا دەلەت:
گەرەتەن لېمىيازى ژيانى خواپەرستانە ئەمانەى خوارەن:
يەك :- ئەم بەشە بەر ھەسەى كە دەى پىنن، بەشەكە ئەو جېھەلى كە ناپەتە بەر لېگا، ئەم بەشە دېراۋو بەرھەسەش ھەقىقەت و بوولى خۆى ئەو دنيا غەپىيەۋە دېئى، كە ئە پىي ھەسەكەنەۋە يەى □ ناپەن.
دوۋ :- ھەبوولى پەپەرەندى ئە گەل ھەردوۋك بەشەكەى جېھان دا و پەيدا كەردنى ھاسەنگى و ھاۋ ھەنگى ئە ئېۋانەن دا ئامانجى ھەرە بەرزە..
سە :- دوعا ۋەلەئ، پان بە تەبىرىكى دى، پەپەرەندى ھەپەن ئە گەل خوا. شېئىكى كارپەگەرە و نېھامى ھەپە، واتە بە جۆرەكى ھەست پىن كراۋ شۆلەۋارى ماددى و مەنەۋى ھەپە.

يېتەككە ئەمانەش ژيانى ئايىن و خەۋەسقى خەۋەنى دوۋ خەسەلتى دېكەى فرە بايەخ دارە!
ا- ژيان ھېندە بە تام و لەزەت دەپ، سەر لەبەر دەپتە خېر و خۆشى و رەھەت،
ژيانى مەۋلى خواپەرست لېۋا دەپ، ئە ھالاكى ھەستيارانە و دارمەل دەپ ئە كامەرانى و سەرۋو خۆشى مەردانە.
ب- جۆرە ئارامى و ئۆخۇنچى دەروولى پىك دى، كە شۆلەۋارە پۈلەتەى يەكانى پىنن
لە خىزمەت گوزارى و ھاكە كەردىكى پىن سەۋر.
بۆ نوۋسەنى ئەم پەراۋەز ۋەپراى وردپەۋەۋى خۆم، سوۋدم ئەم كىتەنەش ۋەرگەرە:
(1) انگیزه پیدایش مذاهب، ناصر مکارم شیرازی، لە لاپەرە : 231 تا 244.
(2) دائرة المعارف روانشناسی، كۆمەلە پەسپۆرەك، لاپەرە (71).
(3) التطور والصفات في حياة البشرية، محمد قطب ترجمه فارسی، لاپەرە (87).

(داروین) یش که له ده لاقه‌ی ناژه‌لناسی یهوه ته ماشای مروژ ده کات، دیمه‌نی میژووی مروژایه‌تی وه که دیمه‌نی رهوه گورگ و گارانیک دیتیتته بهرچاوان که بهر دهوام به دهسه‌لات و خاوه‌ن هیژه‌کان له دژی بی دهسه‌لات ولوازه‌کانن و مانهوه و ته‌مه‌ن دریتژی به ته‌نی به بالایی ته‌وانه برپاوه که نه‌ستویان نه‌ستوو‌رتره ونینوک و دانیان دریژ ترو پرنده ترن، به کورتی خوین پرتزن !!
هر که سینک له یاساکانی : دووبه‌ره‌کیی مانهوه (تنازع البقاء) و هه‌لبژاردنی سروشتی (الانتخاب الطبیعی) مانهوه بو چاکترین (البقاء للصلح) ورد بیتتهوه هر تهو دیمه‌نه‌ی به بیردا دی که گوتمان .

"دورکایم"⁽¹⁾ یش که بهس له گوشه‌نیگای کۆمه‌لناسی یهوه سه‌رنجی مروژ ده‌دات، ده‌لی: کۆمه‌لگا فابریقه‌یه و مروژیش به نایین و ره‌وشت و هونه‌ر و نه‌ده‌ب و هتدی‌یه‌وه وه‌ک ئامرازیک وایه که له فابریقه‌یه‌ک دا دروست ده‌کری، ئینسان هر هینده ده‌ور ده‌بینی له دروست بوونی دا که ئامرازی تاین ده‌ی بینی، به کورتی به پای دورکایم مروژ له ئاقار تین و ته‌وژمی کۆمه‌لگادا له‌و په‌ره‌ مریشکه بی نه‌میه‌ت و بی ئیراده‌تره که ده‌که‌ویتته بهر گیقه‌ گیف و ته‌وژمی بایه‌کی پاپیچک ده‌ر.

"نیتشه‌ش"⁽²⁾ که ویستویه‌تی له‌سه‌ر بنچینه‌ی غه‌ریزه‌ی هیژ به‌کاره‌یتان و رق و بوغز و توو‌ره‌یی □ که یه‌کینکه له به‌شه‌ پیک هینه‌ره‌کانی مروژ □ مروژ بنرخیتی و یاسای "الحق مع القوة" ی بو داناوه.

---

(4) دین و روان، ویلهلم جیمز. لایه‌ر (177، 178).

(5) روانکاره‌ها و دین، اریک فروم، لایه‌ره (120).

(1) دورکایم کۆمه‌لناسی فه‌ره‌نسابی له سالی 1858 ز چاوی به دنیای روون هه‌لتاوه و له سالی 1927 ز له پاریس مرده، اطلاعات عمومی لایه‌ر، (635).

(2) فریدرید ویلهلم نیتشه: شاعیر و زانای ره‌ش بینی ئه‌لمانی له سالی 1844 ز له دایک بوه.

"سارته‌ریش" که به پیچ‌هوانه‌ی دورکایم‌وه له ده‌لاقیه‌ی که‌مبه‌ری تاکی یه‌وه ده ئینسان ده‌فکری و ده‌لٔیت: مرؤف هه‌تا که‌متر به خه‌م ئایین و ره‌وشت و یاساوه بی و که‌متر گوی بداته کۆمه‌لگا زیاتر ده‌توانی ئازادی و مرؤفایه‌تی خوی له واقع دا بچه‌سپینتی (3) .

---

(3) وای به چاک ده‌زانی نه‌خه‌تیک رووناکی باوینه‌ی سه‌ر رٔچکه‌ی بووناپه‌تی (له‌گزیستانسپالیزم) که سارته‌ر یه‌کٔکه له پیشه‌واپه‌کانی ؤرای هه‌ر کام له :

- 1- کیر کجارد: فه‌یله‌سووفی دایمارکی 1713 _ 1855ز.
- 2- گابریل مارسیل، که له سالی 1889ز مردوه.
- 3- مارتن هایدگری ئه‌لمانی ، له سالی 1889ز له دایک بووه.
- 4- ژان پول سارته‌ر، له سالی 1905ز له دایک بوه و ناودار ترین پیشه‌وا و نوڤه‌ری ئه‌م رٔچکه‌یه.

هه‌لّه سه‌ره‌کی‌یه‌کانی ئه‌م رٔچکه‌یه له‌م سه‌ره‌مه‌دا ئه‌مانه‌ن:

یه‌که‌م: بی بروایی و به‌هیچ سه‌یر کردنی ئایین و ره‌وشت و ده‌ستور و یاسا و گشت داب و نه‌رٔته کۆمه‌لایه‌تی یه‌کان و به‌ره‌ش بیه‌انه‌ی روانه‌یه‌ بوونه‌وه‌ر و ژیان، بۆ وینه‌ ئه‌مه‌ یه‌کٔکه له قسه‌کانیان:

"... له بوونه‌وه‌ر و ژیان دا هیچ شتیک نه‌یه‌ شپاوی سه‌رنج دان و تیره‌رامان بی، دنیای ٔیکرا هیچ و پوچ و نا‌ماقووله‌!.."

دکتور "یحی هوبدی" له کتبی (مقدمة في الفلسفة) دا ده‌لٔی: زۆربه‌ی وجودی یه‌کان دیمه‌ٔنکی ره‌ش و تاریک و دزٔو ده‌باره‌ی بوونه‌وه‌ر و ژیان ده‌خه‌نه‌ به‌رچاوان که بریتی یه، له خه‌م و خه‌فه‌ت و نا‌ره‌حه‌تی و دله‌ راوکی و ره‌ش بیی، سارته‌ر له‌و باره‌و ده‌لٔیت: مرؤف له هه‌ر تاؤیک دا که له ژبانی راده‌برئ، هه‌ست به‌ ر‌شانه‌و ده‌کات، ته‌نانه‌ت سارته‌ر کتبیکی هه‌یه به‌ ناوی (ر‌شانه‌وه‌).

دووه‌م: به‌ره‌هه‌لدایی و گوی نه‌دان به‌ ئایین و ره‌وشت و یاسا له ژٔیر په‌رده‌ی ئازادی دا، له‌م رووه‌وه ده‌لٔین: ئینسان هیچ ئامانج و مه‌به‌ستٔیکی له‌ ژبانی‌دا نه‌یه، و «کس نه‌ی خؤقانده‌وه و له‌ خووه‌ هاتۆته‌ دی، هیچ هٔیرٔکیش نه‌یه‌ رٔ و شؤنٔیکی تایبه‌تی به‌سه‌ردا فه‌رژ کات، چ به‌

ماركسيش⁽¹⁾ ديسان وەك ھەموو ئەوانەى ئە گۆشەنيگای گچكە و
كەمبەرەو ە ئە ئينسان ورد دەبنەو ە ، ئەويش ھەر بە ھەمان پى و دان،

ناوى ئاين و بەرنامەى خوايى يەو ەى و چ بە ناوى رى و رەسى كۆمەلەيتى، رى
نیشانەرى مۆڤ بۆ جۆر و چۆنەتى ژيانى ئازادى ە و ھېچى دى.
سەيەم: پروا نەبوون بە سروشتىكى ھاوېش لە نۆ مۆڤەكان داو، پروا بوون بەو ە كە ھەر
ئەيسانەك زاتىكى تايەتى يە و سروشتىكى سەربەخۆ و جوداى ھەيە.
بى گومان لە روانگەى ئەسلامەو ەش بەندەكان لەبوارى بەرپرسيارى و سزاو پاداش دا
سەربەخۆن، ئەمما ئەسلام و پراى ئەمەش دەلى: مۆڤايتى ديار دەيەكە گشت مۆڤەكان تىيدا
بەشدارن و چەند خەسەتەتەى مۆڤانە ھەمويان پەكەو گرى دەدات.
چوارەم: سەير كردنى كۆمەلگا بە چاوى پىزان و دۆژمنايەتى يەو، چونكە ئازادى تاك (فرد)
ئەگەر ھېچ لەمپەرىكى نەيەتە بەر، ئازادى تاكەكانى ديكەى. لە رى دا دەپتە كۆسپ و
ئاستەنگ بۆ وئە: ھېچ كەسەك ناتوانى ھەرچى ئافرەتى جوان و دلگىر ھەيە بياختە ژىر
رەكتى خۆيەو، چونكە كاتەك ئەمەى كرد □ ئەگەر گرمان بۆى كرا □ لە بەردەم ئازادى
تاكەكانى ديكەدا بۆتە كۆسپ و زەرى لىدان و ئازادى لى زەوت كردوون، خۆ ئەگەر
بۆشى نەكرا ئەو ئەو ئازادى لى لى ھەيس كراو، جا بۆيە سارتەر دەلى: ئەوانەى ئازادىم لى
دەگرنەو ە لە رى ئازەزوو ەكان دا دەبنە كۆسپ و لەمپەر دۆژەخن بۆ من !!
خۆنەرى ئازىم:

ئەو ەى رابرد پتاسە كردنىكى فەكرى بوونايەتى (الوجودية) بوو، بۆيەش زەھەتى رەختە لى
گرتەمان نەدایە بەرخۆ، چونكە لەگەل پوچەشىدا بىرىكى يەكجار سادە و شەتەنەيە، بەلى
بە پرواى من ھەر مۆتالا كردنى ئەو چەشنە بىرانە بەسە بۆ رەد لى دانەو ەيان .
بۆ نووسرانى ئەم پەراوێزە سوو ەم لەم سەرچاوانە وەرگرت:

- 1- دائرة المعارف زرين: لاپەر □ (788)، مەرداو مەرين.
- 2- دائرة المعارف روانشناسي، لاپەرە (64).

3- الوجودية والغثيان □ محمد جواد مغنية، لە لاپەرە (31) را تا (37).

(1) كارل ماركس لە سالى 1818ز لە شارى (تير) لە ئەلمانيا ، لە دايمك و بايىكى جوولەكە
و ە پاش كەوتوو ە و لە سالى 1873لە لەندەن مردو ە.

تهنیا سهیری لایه‌نی ماددی و ئازهلێ مرۆف ده‌کا و، ده‌یه‌وێ له ده‌لاقه‌ی
ئابووری یه‌وه سه‌ر له‌به‌ری ئینسان به‌دی بکا و، میژووی مرۆفایه‌تی ی وا
دیته به‌ر نیگا که هه‌رده‌م تیک هه‌ل‌دان و پینک دادانی چینه‌کانی کۆمه‌لگا
بوه، له‌سه‌ر گه‌ده پر کردن و گیرفان ئاخنین و ئاوێ بینه و ده‌ستان بشو !!
برایان لی‌رده‌ا ئهم باسه‌ قوڵه نه‌زیله‌یه‌کی وه‌بیر هیتامه‌وه هه‌ز ده‌که‌م بۆتان
بگیرمه‌وه:

ده‌گیرنه‌وه کۆمه‌له‌ چاوه‌شیک (فیل)یک دین بۆ شاریک، تاقمه‌ کو‌ریک
ئهو هه‌واله‌یان وه‌به‌ر گو‌ی‌یان ده‌که‌وێ و بریار ده‌ده‌ن که وی‌کرا بچن بۆ کن
چاوه‌شه‌کان و بزائن ئهو ده‌عبایه‌ی پیا‌نه چیه و چۆنه.

به‌ئێ ده‌گه‌نه کن فیله‌که و له‌به‌ر نه‌بوونی چاوان هانا وه‌به‌ر هه‌سته‌ی
ده‌ست لێ کوتانی ده‌بن، ئیدی هه‌ر یه‌که له لایه‌که‌وه ده‌ست له جه‌سته‌ی
فیله‌که ده‌کو‌تێ و دوایی ده‌رێیه‌ خۆرا ده‌گه‌رێنه‌وه، که ده‌چنه‌وه خه‌لک
ده‌رباره‌ی فیله‌که پرسیاریان لێ ده‌که‌ن و، داویان لێ ده‌که‌ن که باسی
چۆنیه‌تی ئهو گیانداره‌یان بۆ بکه‌ن داخوا چۆنه و وه‌ک چ ده‌چێ ! ئه‌وه‌یان
که ده‌ستی له گو‌ی کوتاوه ده‌لێ: وه‌للا چتان عه‌رز که‌م شتیکی
پانکۆله‌یه وه‌ک گه‌لای دارێ، ئه‌وی دیکه‌یان که لاقی فیله‌که‌ی وه‌به‌ر
ده‌ستی هاتوه، ده‌لێ: کو‌ره بی قه‌زابی گه‌لای چی (فیل) شتیکه وه‌ک
کۆله‌که وایه ! ، ئی سێیه‌میان که ده‌ستی له پشتی کوتاوه ده‌لێ: شتاق‌تان
راست ناکه‌ن، فیل ده‌عبایه‌که وه‌ک ته‌خته دارێکی به‌ وه‌ج و مه‌یله و پان و

به‌ئێ خو‌ینه‌ری به‌رێز، ئهو مارکسه‌ی که ئه‌م‌ڕۆ پرێک گه‌نجی هه‌رزه‌کار و لاساکه‌ره‌وه‌ی بی
ئه‌زموون به‌ بابی خو‌یانی ده‌زان و ده‌لێن ئیمه‌ نه‌وه‌ی وین، بابایه‌کی جووله‌که و بی دین بووه

دریژه!، چواره میان که دهستی له لمبۆزی کوتاوه دهلی: هیچتان هاری لئ
له بری ناکه نهوه، فیل شتیکی دریژ کۆلهیه و سه ریکی وه که لانگی دوولا
هاتۆتهوه، پی ناوی گۆچانی ببین و فیلی ببینن بی کهم و زیاد!!
جا به راستی برایان مهسه لهی فیل و کویره کان راسته و راست وه
مهسه لهی ناسینی مروژ و ریچکه و بیردۆزه مروژ کرده کان وایه، چونکه
هر کام له کویره کان لهو جوغزه تایبهتی یه که پسپۆری تییدا هیه و
دهستی تافی کردنه وهی پی گهیشته وه دووخی راست دهکات، به
همان شیوهش هر کام له فروید و داروین و سارتم و نیتشه و دورکایم و
مارکس و .... هتد لهو جوغزه تایبهتی یه دا که دهکهوینه بهر قه له مرپوی
پسپۆری و شاره زایی یه کهی و دهستی و پرا دهکات نه گهر له 100/100 یش⁽¹⁾
راست نهکات، تا نه اندازه که توانیویهتی بهی به راستی بهری و سهرو سیمای
بناسی.

دیسان ههروه که چۆن کویره کان تیکرا له بهی بردن به واقع و حهقیقهتی
فیه که به شیویه کی هه مه لایه نه، به هه له دا چوو بوون، هر کام لهو زانا و
پسپۆرانهش[□] که به ههویا بوون له ده لاقهیه کی گچکه مه هه موو لایه نه کانی
ئینسان ببینن[□] له ناسینی سروشت و چیهتی مروژ دا ستمه یان بر دوه و
هه لئریزون و، به ره و پشت و هه رزی که وتوون و تحیل بوون.

---

(1) رهنگه په کێک پرسیت، باشه بۆچی کویره کان له مهوای تهجره به و جوغزی پسپۆری
یه که یان دا قسه کانیا و هه دووخی راست ده ده چی، به لام قسهی خاوهن بیردۆزه کان وایه!؟
دهلێن چونکه له مهسه لهی کویره کان دا زانیاری و نهزموونی رووت له ئارادا به. ئه ما له ئی
خواههن بیردۆزه کان دا ههوا و ئارهزوو و بهرزه وهندی سیاسی و ئابووری و کۆمه لایه تیش
دهستیان ره گه ل کاره کانیا کهوتوه.

هه‌ئبه‌ته له كه‌ستان ون و شیراوه نیه چ کویره‌کانیش و چ خاوه‌نی
بیردۆزه‌کانیش له سۆنگه‌ی ئه‌وه دووچاری سه‌رچه‌نگ چون بوونه، كه زیاتر
له مه‌ودای به‌ره‌ی پسیپۆرییه‌كه‌یان لینگى بیردۆزه‌کانیان ڕاکێشاوه.

به‌ئێ ئه‌گهر فرۆید وه‌ك غه‌ریزه و به‌شیکی پێك هێته‌ری ئینسان له
لایه‌نی زایه‌ند (جینس) دوابا، قسه‌کانی وه‌ك شتیکی زانیاری یانه‌ لێ
وه‌رده‌گیران □ چاو پۆشی له‌وه بکه‌ین داخوا هه‌موو قسه‌کانی به‌ جێن یان
نا □ چونكه ئه‌و ده‌می قسه‌کانی ئه‌نجامی ئه‌زمون و تێوه‌ڕامانی عیلمیانه
ده‌بون، ئه‌مما خێ کردنه‌وه‌ی ئینسان به‌ کوڵك و پێسته‌وه و ده‌نیو جوغزی
زایه‌ند په‌ستاوتنی، وه‌ك خێ کردنه‌وه‌ی فیه‌كه‌ وایه به‌ ده‌ستی بابای کویر و
کوتر له‌ نیو جوغزی گۆی دا !!

هه‌ر به‌م پێ و دانه‌ش کورت هه‌ڵێنان و گچکه کردنه‌وه‌ی مرۆڤ له‌ نیو
چوارچێوه‌ی ئاژه‌لایه‌تی، یان تاق، یان کۆمه‌لگا، یان ئابووری ڕاست وه‌ك
کورت هه‌ڵێنان و تێ په‌ستیترانی فیه‌که‌یه به‌ هه‌موو ئه‌ندامه‌کانی یه‌وه □ له
هه‌گبه‌ی لاقی یان پشته‌ی یان لمبۆزی دا.

جاریکی دیکه‌ش دووپاتی ده‌که‌مه‌وه، كه به‌ سه‌هوو چون و ڕێ
لێ‌وون بوونی بیردۆزه ده‌سکرده‌کان، له‌ پێناسه‌ کردن و ناسینی سروشتی
مرۆڤ دا، ئه‌وه‌وه‌یه، كه له‌ مه‌ودای په‌تکیان پتر خۆیان ڕابسکاندوه و
تێ‌نووساون و به‌ مه‌رده‌ی فسۆس پال‌هوانی چوونه، كه ده‌ڵێن: به‌ هه‌ویا بووه
ئاوی ده‌ریایه به‌ جامیلکه‌ی بیه‌یوئ !!

ده‌ئا ئه‌گهر فرۆید وه‌ك بابایه‌کی ده‌رون ناس گوتبای: من له‌ مه‌یدانی
ده‌رون ناسی دا ئه‌م ڕاستی یانه‌م بۆ ده‌رکه‌وتوون و، داروین وه‌ك
پسیپۆریکی زینده‌وه‌رزان گوتبای: له‌ بواری زینده‌وه‌ر زانی دا ئه‌م تێ‌بینی

يانهم هاتوونه بهر چاوو..سارتهر و دوركاييم و ماركس و..هتديش ههر بهم تهريزه، نهو دهمی ههر كامیكيان بيردوزه و بيروپاكانيان وهك كۆرپهيه كي نازداري به شيري زانياري و نهزمون فرچك گرتو به سوپاسه وه لي وهرده گيرا، به لام كاتيک ههر كام لهو شاره زايانه له بهر تيشكي نهو زانياري و تي بيني يانهی خوئی پيوهر و ترازويك دروست كاو ئينساني پي كيشانه و پيوانه بكات، نهوه راست وهك نهو كهسهی لي دهقه ومي كه تهمايه تي بهس له ري ديته نهوه، پهی به گشت خاسيه ته كانی ته نيک بهري، له تام و بون و كيش و قه باره و چري، به لام گومانی تي دا نيه كه خيال پلاوي كردوه و به مراد ناگا، چونكه ههر كام له خاسيه ته كانی نهو ته نه پيوهر يكي سه ره خوئی گه ره كه و نه گهر به ريك دوو كي ليشي پي بكهون شهش و ههوتي بو راناقه نين و ده روستيان نايهت.

دواي تهواو بووني ئهم قسانه په كيك له دانېشتوان گوتی:

— ھەرچۇنكى بىي رۇي تى دەچى فرۇيد و ھاو ويىنانى، زەينيان سائىمىيان بىي
بەرى و ھەل تىريزىن، ئەمما ماركس قەت باوەر ناکەم ھەتە پکا و سەرچەنگ
بىچى.

+ برادران : پیاو درۆیه نه کات، منیش ههستم پێ ده کرد که باسی به ههله دا
چوونی مارکس ده کهم، نیو چاوانتان وێک دیته وه و دل و ههناوتان
ده گوشرین و پێک دین، ده شزام که وا به سینایی به مه سه له ی هه ئه ریزانی
مارکس ئیقناع نابن و دلتان ناوی ناخواته وه، چونکه ئیوه به ره له وه ی مارکس
و به ره چکه که ی بناسن، خۆشتان وسته وه و له کنیان شپهن کردوون !!

جا ههروهك گوتراوه: كه شت زۆر خۆش ويسترا چاو له ههڵه و ناتهواوى
يه كانى ههڵدهنگوى". له بهرتهوه ئه گهر مهودام بدن پرێك دهورى ماركس
و ماركسىزم ههڵدیین و، ئاماژه بۆ نهختيك له ههڵه كانى دهكهين.

_ دادهى بسا بزانیين.

+ وهك له مهوبهر گوتم: ماركس له بوارى ئابوورى دا پسپۆر بووه، بهلام ههڵ
خليسكان و سهرحهنگ چوونى وى له وهدايه: كه ويستووويهتى له دهلاقهى
ئابوورى يهوه و له بهر تروسكايى ئه و بره تيبينى يانهى له و پرووه دهسگرى
بوون، مرقوف بقه بلينى و⁽¹⁾ پهى به گشت لايه نه كانى بهرى، به تهعبيرى كى
دى: له بهرتهوهى ماركس هه ر له بوارى ئابوورى دا پسپۆر بووه و خاوهنى
به رنامه يه كى هه مه لايه نهى وهك ئيسلامه تيش نه بوه، هيج چارى نه بوه،
ئه وه نه بى كه مرقوف پرێك نووشتى و گچكهى بكاته وه، تا وهكو له هه گبهى
گه دهى دا به جهى، ئه ما كه ديقه تى گرتوه ئينسان زۆر له وهى پۆز و زه به لاح
تره، كه له نيو گه دهى دا جى ي بيته وه، به ناچارى له كهچ و كروچ
كردنى و هخۆ كه وتوه و به ته شوئى ئابوورى له كووردهى ديا لكتيكى دا
دمه زهرد كراوه و به ئاوى سه رچا وهى داروينيزم ئاودراوه، هه موو ئه و
لايه نانهى له هه گبهى گه دهى دا ناحه جن قرتاندوونى و فرى داونه سه ر
زبلدانى ماترياليزمى ميژووى (چاك ورد به وه).

---

(1) هه رچه نده (قه بلان) ها و وا ئاى (نرخاندن) هو زياتر بۆ شهك و كهل و پهل به كار دى، به لام به
مه به ست (قه بلاندن) م به كار هينا له با ئى (نرخاندن)، بزاهم ده زانى بۆچى !!

هه‌ئۆیستی مارکسم لیره‌دا⁽²⁾ وه‌ك ره‌فتاری بابایه‌ك دیته بهر نیگا كه له كۆشكێكی سێ چوار نهۆمی گه‌وره به‌س تاقه ژووریکی به‌چاو ده‌نگیوی و لافی دیتنی هه‌موو كۆشكه‌كه‌ش لی ده‌دات، هه‌ر له‌گه‌ڵ پرسیاریشیان لی كرد: نه‌و كۆشكه‌ چۆنه و چۆن نیه، ده‌كه‌ویته تاریقی كۆشكه‌كه به‌ گۆیره‌ی نه‌و شاره‌زایی یه‌ی كه له دیتنی تاقه ژووره‌كه‌وه وه‌ده‌ستی هیناوه !!

---

(2) (میلۆفان دوجیلاس) كه سه‌ده‌مێك ئه‌ندامی لیژنه‌ی مه‌ركه‌زی حیزبی شیوعی یوگسلافیا بوو له‌ پله‌دا له‌ دوا "هتۆ" ده‌هات، به‌لام دوا‌ی به‌ هۆی ره‌خنه‌ گرتنی یه‌و له‌ ماركسیزم خرایه‌ گرتووخانه‌وه و له‌ حیزب وه‌ده‌ری نرا، له‌ كتیپێكی دا به‌ ناوی "كۆمه‌لگایه‌کی ناته‌واو كۆمونیزمی لێك هه‌لوه‌شاو"، له‌ لایه‌ر⁽⁸¹⁾ دا ده‌لێت:

ئه‌م هه‌لۆیسته‌ی مارکسی یه‌كهم وه‌ك هه‌لۆیستی (پروکۆست) دیته به‌رچاوان، كه‌ جهرده‌یه‌کی یۆنانی بروه و هه‌ر كه‌سێكی ده‌گرت و رووتی ده‌كرد، دوا‌ی كوشتنی ده‌ی خسته‌ نێو تابووتێكه‌و جا ئه‌گه‌ر هاتبا و لاشه‌ی مردووه‌كه‌ قۆله‌تر بایه له‌ ئه‌ندازه‌ی درێژی تابووته‌كه‌ی، ئه‌وه‌ ده‌ستی ده‌كرد به‌ تێ نووسانی و لێكی ده‌كه‌شایه‌وه، تا هه‌نده‌ی تابووته‌كه‌ی لی ده‌هات خو ئه‌گه‌ر درێژتر بایه، ئه‌و له‌ پرینه‌و و قۆله‌ كردنه‌وه‌ی وه‌خو ده‌كه‌وت، بیردۆزه‌ی ماركسیزمیش وه‌ك تابووتی (پروکۆست) ی تاین وایه، پێسته‌ واقیعی ژیان و سروشتی ئه‌نسان، هه‌ر تێیدا به‌ده‌وته‌و جا كه‌یفی خۆیه‌تی به‌ لی كه‌چ كردنی یی، یان به‌ لێك كێشانه‌وه و لی زیاد كردنی، به‌لام ئه‌وه‌نده هه‌یه‌ تابووته‌كه‌ی (پروکۆست) ی گۆڕین له‌به‌ین چاره‌، ده‌هه‌مه‌ن ئه‌و بیردۆزه‌ پووچه‌ی ماركسیزمیش به‌ دوا‌ی دا ده‌روا و به‌ مه‌رده‌ی وی ده‌چی. *

* تێبینی:

دیاره‌ ماوه‌ی نێوان ئه‌و قسه‌یه‌ی به‌نده‌و و لێك هه‌لوه‌شانه‌وه‌ی بلبووكی رۆژه‌لات كه‌ له‌سه‌ر بناغه‌ی ماركسیزم بنیات نرابوو. وا‌ته‌ ماوه‌ی نێوان سا‌لی (1982) و (1990) ته‌نها هه‌شت سا‌له‌! به‌لام بێگومان ئه‌و قسانه‌ی ئه‌وسا‌كه‌ی به‌نده‌و غه‌یری به‌نده‌ش له‌ لای براده‌رانی ماركسیست و كۆمونیست وه‌ك خه‌یال بلا‌و ده‌هاته‌به‌رچاو، وه‌ك چۆن ره‌خنه‌ و سه‌رنج و تێبینی یه‌كێ ئیستایشمانیان له‌مه‌ر سېكۆلاریسم و كاپیتالیسم و گۆلبا‌لیزه‌په‌شن هه‌روا دیته به‌رچاو! به‌لام ئه‌وه‌ی له‌ لای به‌نده‌ خه‌یاله‌ له‌ لای خوا به‌تال و خه‌تاله‌!! (2006/3/22).

به ئېڻ مارکس دهيەوئ هه گبهی بیردۆزه کهی جی هه موو شتیکی تیداوه
بی، بی ئاگا لهو هی "جام که پر بوو دهسهری یهوه ده پۆی" ، بی گومان
هه گبهی له مه پ مارکسیش (هه مبانه پۆرینه)⁽¹⁾ نیه، به هیج پر نه بی و
شه گهر له نه ندازهی خۆی زیاتری تی کرا، لیک هه لده تریشی.

هه لبه ته مارکس له سۆنگهی ئه وه و² که ژیان و دیارده کۆمه لایه تی
یه کانی له وه ده لاقه وه سه یر کردوه و به و ترازووه له نگ و لاتله هه موئی
هه لسه نگاندنیانی داوه، له زۆر جی یان دا زه ینی به سه هووی بردوه و
نیسکی به گیسک و تراویلکهی به ئاو حسیب کردوه و زۆر که ره تان
هه لنه نگوتوه و ده که ندران که وتوه، ئه ما ئیمه له کوئ ئیستا کات و شوین و
توانا رینگه مان ده دات هه موان بینینه گۆرئ و یه که به یه که نشته ری ژیری و
زانباری له پۆرگی هه لدمساوی به به ز حسیب کراویان وه کار خه ین، نه خیر
مه ودای ئه وه مان نیه، بۆیه ته نیا یه کیک له نیو بیشه و چخوردی هه لبه کانی
مارکس دا به وینه دینینه وه:

مارکس له قسه یه کی زۆر باوی دا □ که جی شانازی کۆمۆنیسته کانه
و شوین که وتوانی مارکسیزم به مایه ی سه ره به رزی رپچکه که یانی ده زانن □
ده ئیت: ئایین تریاکی گه لانه "الدين افیون الشعوب"⁽¹⁾ !!

---

(1) (هه مبانه پۆرینه) له چیرۆکه ئه فسانه یی یه کان دا سه ره وسه و دایه کی زۆری هه یه، گوايه وه ک
ده ریای بی بن به هیج پر نه بو و هه موو شتیکیشتی تیدا بووه.

(1) سه یری کتیبی (اصول الفلسفة الماركسية) بکه، ب 1 لاپه ره 242، 243 . بکه، هه روه ها
پروانه (أسس الفلسفة الماركسية) لاپه ر³ (10 ، 11)

واته: ههروهك چۆن ترياك ئينسان بهنج دهكا و ئاگای پى له خۆى دهپرى ،
ئايينيش بۆ كه لان ئاوايه و، مېشك و بېريان دتهزىنى و بى ھۆشيان دهكا
و دهيان نوپنى !!

جا ئىستا بهپىزان ! با ئەم قسەيەى مارکس □ كه نمونەيەكه له تەغاريك
□ به ترازووى ژيرى و زانيارى ھەئسەنگيىن و پرامىنىن داخوا چۆن دەر دەچى.
جارى بەر له ھەموو شتێك مارکس لەم قسەيەىدا شتوازی عىلميانەى
رەچاوە نەکردووە و پىچەكەيەكى نا ماقوولانەى گرتووە چونكە:

يەكەم: ئەو مەودايە چۆتە دەرى كه تىيدا پىسپۆرە، ئاخىر له ھەمووان ڤوونە كه
ماركس ئابوورى زان بوو، باشە بۆ دەبى لىردەدا له ھەموو ديزان بىتە
ئەسكووى و خۆى له عاسى ترين ترۆپكى فەلسەفە ھەلقورتىنى و بچىتە
سەرۆكارى ئەودىوى سروشت (مىتافىزىكا)؟! وا ديارە ماركس ئەوەى له
بىر چوہ كه ئان بۆ نانەوايە و گوشت بۆ قەساب.

دووەم: له جوغزى قەلەمپەوى كۆمەلگاكەى چۆتە دەرى و دەقەمچى
كۆمەلگا و دەوروپەريكى وا كەوتووە بە خەونيش نەى ديوە، واتە بە دەردى
كوردەكە گوتى: له بەرەى خۆى پتر لاقى ڤاكيشاو !

سەيەم: لەبەر تروسكايى ئەو ڤرە تى بىنى و زانيارىيانەدا كه له مەر ئايىنى
شپۆنراوى (مەسيحى) ھەى بوو، ويستويەتى ھوكمىكى گشتى بەسەر
ھەموو ئايىنەكانى دنيا دا بدات !

ماركس كه له داىك و بابىكى جوولەكه وەپاش كەوتووە و له
كۆمەلگايەكى مەسيحى دا ژياو، ھەرچۆنێك بى، ڤى تى دەچى ڤەخنە و
تى بىنى خۆى سەبارەت بەو دوو ئايىنە واتە (جووايەتى و دياتەتى) بخاتە
ڤوو، بەلام بە ھىچ رەنگيىك رەوا نيە ماركسيك كه له ژيانىدا بىجگە له

ناو چیدی له ئیسلام نه زانیوه، هه‌ر باسی بکات، چ جای ئه‌وه‌ی بیداته به‌ر
 ئه‌وه‌ی تانه و ته‌شهران !!

ئەدى لای خۆی مارکس و مارکسییەکان لافی ئەوە لێ نادنە کە پەرەوی
شیوازی زانیاری یانە دەکەن! باشە کێ هەیە بتوانێ لاملێ ئەوەدا بکات کە
سەرەکی ترین مەرجی شیوازی زانیاری یانە ئەوەیە کە شارەزایی تیروته‌واوت
هەبێ ئەو بایە کە ئێی دەدوێ !!

مادام وایی مارکس هەر شیوازی قسه کردنه که شی □ لهم مه سه له یه دا □
شیوازیکی نه زانانه و نا ماقولانه یه، هه تا وه نیوه پۆکی قسه که ی راده گا !!
جا عاره ب گوته نی: (کیف یستقیم الظل والعود اعوج) چۆن سیب بهری داری
خوار راست ده رده چی؟!

پیشینانیش به رَه‌حمّت بن له میّژِه گوتوویانه: "تاریکَه شه و هه‌ر سه‌ر له نِواری دِباره".

ئېستا كە زاترا شىۋازى قسە كۈندە كەي ماركس حال ۋ بائى چۈنە، با سەرىك ئە نىۋەرۋكى قسە كەي بدەين، ھەرچەندە بە دەردى شاعىرىكى فارس دەئە:

خشت اول چون نهاد معمار کج   تا ثريا ميرود بنيان کج
 واته : وهستا که يه که مين خشته ي خوار دانا، نه گهر نهو خانوه تا
 نه ستيره ي (کۆ) بر وا هر خوار ده بي، مار کسيش مادام بنچينه ي قسه که ي
 هه له و نه زانانه بوو، قسه که شي هه روا ده بي، چونکه که س چاوه رواني

ئەوھى ناكات لە (كفر)⁽¹⁾ ئى كارىتە ھەلکەوئى، بەلام بۆ ئەوھى ھىچ دوو دلى و گومانىك لەو بارەوھ نەمىنى كە مارکس ساتمەى بردوھ و خرايش کەوتوھ سۆراغىكى قسەكەى ھەر دەكەين:

پىشەكى: بە راشکاوى دەلئىم ئەم قسەىھى مارکس سەبارەت بە ئايىنى⁽¹⁾ ديانەکان (100/100) راستە و منىش وئپاى وى دەلئىم ئايىنى وا مىشک تەزىن و خەو لى کەوئىنە، چونکە:

ئايا رىچکەىھ:

1- بوو بىتە ماىھى نەفامى و نەزانى و بەجىماوى و واز لە دنيا ھىنان تریاک نىھ ؟!

2- بوو بىتە ھۆى پەيداىبون و فراژوو بوونى چىنى سەرمایەدار و مفتە خۆر، بە بەز و غەز و زەبر و زۆر، ورگ تىپ و تىپ نەخۆر، لەسەر جىسابى پەش و پرووت، سەربارەش قەئس و لالوت، تریاک نىھ ؟!

3- بە شوىن کەوتوانى بلئى: ئافرەت لە توخم و تووى شەیتانە و ھەتا پتر خۆى لى دوور گرن، لە خواى مەزن نزیك ترن، جا کورپنە نەچن ژنى بىنن و خودا لە خۆتان بتۆرىنن، ھەتا دەخۆرا دەبىنن، خۆتان لە خەلکى دوور بگرن، بەزەىى خوا وەدەست دىنن، ھەرپوونە بن

---

(1) (كارىتە لە كفرى ھەلکەوئى) پەندىكى پىشەپانە، (كفر) پش درەختىكى بالا نزمە و بە زۆرى لە (بەست) ى چۆم و پرووباران دا دەروئ و زياتر سوودى لى دەبىنئى بۆ پەردووى كەپىر و خانوویدەرە.

(1) لىرەدا مەبەست لە ئايىنى دىانەتى، ئەو بەرنامە رێك و تەواوو بى خەوشە نىھ، كە خواى مەزن بۆ (عيسى) ى نارد ﷺ، بەلكو مەبەست ئەو ئەفسانە و درۆ و دەلەسانە كە قەشە و پاپاكان بۆ سوودى خويان بە ناوى ئايىنەوھ دەگوئى خەلکيان دەچكاندو ھەردووك كىتىي (العهد القديم) و (العهد الجديد) يان لى پركردوون .

ئەشكەوتان نېو مەزاران، رەھمەت تان بۇ دى بە باران... بېرىكى و
ترياك نيه؟!

4- وا ھەژار و نەدار و برسى يەكان حالى كات و تى بگەيەن، كە ھەتا
دنيا دنيايە و زەوى لە سەر پىشتى گايە، ئاغا و مسكىنى ھەر بوە و
ھەر دەشمىنى، ھەر كەسيكىش خەتەرەى واى بە دلى دا بى كە نابى
گوزەران وابى، ھەم لە دنيايەش ريسوايە، ھەم خواش لە خوى
دەرەنجىنى.. بېرىكى و بەنج كەر نيه!!

5- وە لە كۆتايى دا □ ھەرچەندە ئەفسانەكانى كلىساي بە ناو ئاين دوايى
يان درەنگ دى □ ئايا رىچكەيەك ردىن سى و پىشەوايەكانى بىنە
سەربارى كۆمەل و ئە مىللەت بىنە ملۇزم و خويان بگەنە دەمراست و
كويخاى خودا و بە پى ئارەزوو بەرژەوندى يەكانى خويان پروپاگەندە
و قسەى بى رى و جى بلاو كردنەوە زەين تەزىن و ترياك نيه⁽¹⁾؟! با
ئوبال بەستۆم.

...لىرەدا شتىكم لەم بارەوە ھاتەوە بىر:

دەگىرپنەوە لە سەدەكانى نېوەرەست دا يەككە لە پىشەوايانى كلىسا،
بەھەشتى بە خەلكى دەفرۆشت، بۇ وىنە يەككە دەھاتە لای و دەيگوت:
قوربان بەندە دەيەوى (100م2)ى مولكى بەھەشتىم پى بفروشن،
ئەويش پى دەگوت: دە ھەستە برۆ (100) لىرەى سوورم بۇ بىنە و بە
گەردنتازايى دەقەبەلەمى بگە، نەوەك خوانەخواستە ھەرام بى!!

---

(1) بە راستى جى داخە، كە بەشەك لەو ئەفسانە كلىساي يانە، لە ئەنجامى كەمتەرەمى و بى
ئاگاي و ئەماعەكارى ھەندىك لە مەلا و شەخەكان، وەك گياكەلەيەكى پىس خويان خزانەوتە
نېو كۆمەلگاي ئىسلامى يەو و، لە ھەمووشى دلتەزىن تر ئەو يە كە ھەندىك ھەرزەكار و
نېمچە رووناك بىر ئەو شتانە بە زاھەى ئىسلام دەزانن، بەلام بىگومان وائە و دەبى بلىين :
ھەر كەس نپە لە مالم ئاگاي نپە لە حالم .

بابایه کی دهوله مه ندى فامیده و ژیریش، دهیه وی کهل له چهنگی نه و دین فروشه دل نه خوشه بی هوش و گوشه بی پهروشه رزگار کات، دهچیتنه لای و پی دهلی: قوربان دهه وی دوزهخت لی بکرم، نه ما نه که به مهتر و گهزو شتی وا، به لکو نه گهر رینک کهوین، تیکرا هه مووت له گوتره لی دهکرم، کابرای پیشهوی دین فروش، هه رچه نده زوری پی سهیر ده بی و له ناقار رهفتاری کابرای دوزهخ کپدا سهیری سوپ ده میتنی، به لام پیشینان گوتوویانه: "ته مع هیند شیرنه گهروی ده گری"، به لی دوی برینک هه لدا و پیدا کردن رینک ده کهون و سهیر له بهری دوزهخی دهیته نی کابرای دهوله مه نده و له ژیر رکیفی بابای دین فروش ده رده چی !!

ئینجا کابرای دۆزهخ کړ به نیو خه لکی دا رای ده گه یه نئ که له مهودوا هیچ کهس هه وجی ی به وهی نیه به هه شتی بکړی، چونکه دۆزهخ عایدی منه و نایه لم کهس پی ی تی نئ !

(هه‌لبه‌ته مادام پێی چوونه دۆزه‌خیش به‌ستراپێ چوونه به‌هه‌شت
مسوگهره و منه‌تی كه‌سی تێدا نیه) !.
به‌ئێ كاكه گیان:

ئەوێ کە مارکس بە ناوی ئایین و بەرنامەیی خوایی یەوێ دیتوویەتی
ئەوا بوو، پێچکەییەک بوو کە پارەدار و ستەمکار و تەماعکاران دوا
تالان و بڕۆ و شیلانی نەدار و بێ دەره‌تانان، دەچوونە کن بابایەکی ئاوا دین
فروش و پسوولە (بطاقة) ی لای خۆش بوون (صکوک الغفران) یان لای
وەرەگرت و ئیدی وەک نە بايان دییە نە باران، پشتی‌پیان لای دەکرده‌وه.

وہ ریچکھیہک بوہ بہ ہہموو شیوہیہک نہ دار و رہش و رووتہکانی
دہچہوساندوہ و لہ گوشت و خوینی شان و پیل و پشت و بازوری وانی

دهبرې و دهی خسته سهر بهز و غهزی گهده و گیبال و چوله مه و نیوشانی
بابای چهوسپنه رهوه و مولك دار.

جا توخوا رپنچکویه کی ناوا، بیجگه له تریاک ده بی چ بی؟!
نهمن یه که بارئ خوځم، ده لیم: رپنچکویه کی وا، تریاکي گه لانه و نه گهر
شتیکی دیکه شم شک بردبا له تریاکي به دتر دهم خسته سهرئ!!
به لالم وه گوتمان، مارکس لهم قسه یه دا بهس رپنچکوی کلیسای
مه بهست نه بوه، به لکو تیڅپای ثایینه کانی وه بهرداوه و هیچ کامیانی
هه لانه بواردوه (1).

مادام وایی ئیسلامه تیش وه بهر نهم حوکمه ی مارکس ده که وئ، چونکه
له روانگه ی مارکسه وه، ئیسلامیش وه که هر کام له ثایینه کانی دیکه یه و
هیچی له وان زیاتر نیه.

به لالم ثایا قسه ی مارکس سه بارهت به ئیسلامیش راست دهرده چی!!
بو وه لالم دانه وهی نهم پرسیاره با چاوئیک به دهقه کانی قورئان و
سوننهت دا بگیږین، چونکه دوو تاقه سهرچاوه روونه بنه رته ی یه که ی
ئیسلامن.

یه که م: ثایا ئیسلامیک که ده لئ: ﴿وَلَا تَقْفُ مَا لَيْسَ لَكَ بِهِ عِلْمٌ﴾ الاسراء [36].
وه دواي شتیك مه که وه که زانیاریت دهر باره ی نیه، وه ده لئ: ﴿إِنَّمَا يَخْشَى
اللَّهُ مِنْ عِبَادِهِ الْعُلَمَاءُ﴾ فاطر [28]. به راستی بهس بهنده زاناکان خواناس و
له خوا ترسن.

---

(1) واته تیڅپای نه وانه ی به ثایین ناو ده برین، ئیدی چاو پوښی له وه بکه داخوا کامه یان ثایینه و
له کن خوا جی ی پیره، کامه شیان یان کاتی خو ی ثایین بو، بو گهل و تیر و قوناغیکی ثاییده تی و
دواي گور راوه و شپو پتر اوه، یان هدر له بنچینه دا ثایین نه بو و، به ناوی ثایینه و ساز کراوه.

وه دهلیت "طلب العلم فريضة على كل مسلم" (رواه أحمد) گهړان به
دوای زانیاری دا لهسهر هه موو مسولمانیک پیویسته، وه دهلیت: ﴿وقل رب
زدني علما﴾ طه -114- بلخی په روه ردگارم شاره زایی و زانیاریم زیاد که.

وه ئیسلامیک که یه که مین ثایه تی قورئانه که ی دهلی: ﴿اقْرَأْ بِاسْمِ
رَبِّكَ الَّذِي خَلَقَ، خَلَقَ الْإِنْسَانَ مِنْ عَلَقٍ﴾ العلق (1-2) بخویته به ناوی نهو
په روه ردگار هت که به دیهیننه ره .

وه ئیسلامیک که سویند ده خوا به قه لثم و مهره که ب و نوسین ﴿ن وَالْقَلَمِ
وَمَا يَسْطُرُونَ﴾ القلم 1-2،

وه ئیسلامیک که له قورئانه که ی دا زیاتر له (750) که رت و شه ی
زانیاری⁽¹⁾ دوپاره کراوه ته وه، وه له (50) شوین .

(1) هدرچهنده له ئالقه ی دووه می ئهم زنجیره یه دا ، ماوه یه ک نوکی خامه مان به دهوړی ئهم
مهسه له یه دا هپتاوه و بر دوه و سه لماندو و مانه که به رنامه ی خودا، نهو یه ی ریژی له زانیاری
گرتوه و به هه موو ری یه ک ئه نسانی هه لئاوه بۆ زانیاری بوون و ناسپنی دیارده سروسشی یه کان،
به لثم لیره ش دا یه کی دیکه له گه وه ر به شوق و گرانی ی یه کانی قورئان ده خه ی نه سهر سپنی
زمانی کوردی و بۆ خوینده ی نازیزی کوردی راده نویتین، به شکم نهو خوا به دهوړو یه ی ئهم
مهسه له یه □ که بوته بپشته خو شکه ی سهر زاری هه ندیک فریو دراو و کولکه خوینده واران □
هپنده روونا ک بپته و که به هپچ رهنګک مهودا به شه مشه مه کویره ی کویره ی و بیردوزه
نه فسانه یی یه کان نه دات چیدی حه شارگه و په نا و په سپوی تپدا به دی بکن و چیدی به چکه
شه پتانه کان زه میندی ئهم مهسه له یه نه کنه سپری خو یان.

نهو گه وه ره ش ده توانین ئاوی رای نویتین:

نه گهر بیت و چاو یژی له هه موو شتیک بکه ی و هدر سهرنجیکی ناوی سوورته کانی
قورئانی مه زن بده ی. گرنگی دانی ئیسلام به زانیارمان بۆ دهرده که وئ، ئه ستاش فدرمون له گه ل
ناوی ژماره یه ک لهو سوورته اندی که ناوی هدر کامپکیان بریتی یه له دیارده یه کی ئهم سروسشته:

ماناکه ی

ناوی سوورته

مانگا، چیل

1. البقرة

2. النساء	ئاڧرەتان
3. المائدة	خوان، سفر
4. الانعام	ئاژەل، حوشەر، مانگا، مەر، بزن.
5. الرعد	هه‌ور تریشقه، برووسکه.
6. النحل	هه‌نگ، مېشه نگرينه.
7. الکهف	ئه‌شکه‌وت.
8. النور	تیشک، پروناکی
9. النمل	مېرووله.
10. العنکبوت	جال‌جالوکه.
11. الزخرف	زېرو زیو.
12. الدخان	دووکه‌ن، گاز.
13. الاحقاف	ته‌پۆلکه، گردۆلکه.
14. الذاریات	بایه ره‌پېچەك دهره‌كان.
15. الطور	کېوی تور.
16. النجم	ئه‌ستېره
17. الحديد	ئاسن
18. القمر	مانگ
19. الشمس	رۆژ، خۆر
20. القلم	خامه، قه‌لەم
21. الانسان	ئېنسان، مړۆ
22. الليل	شه‌و، شه‌وگار
23. البروج	ئه‌ستېره زله‌كان، قۇناغه‌كانی رۆژ یا مانگ.
24. الفجر	به‌ره‌به‌یان، سپېده.
25. العلق	خوین پاره، قۇناغی دووه‌می کۆریه له نېو
	مندال دان دا.
26. البلد	نیشتمان، ولات.
27. الضحی	چېشتنه نگاو.
28. التين	هه‌نجیر.

زیاتر داوای له مروڤه کردبێ □ له قورئانی دا □ که بېر بکاتهوه و
بقامی و سه رنج بدا و پامیئی و ورد بیتهوه و لی بکوئیتهوه و ژیری بخاته
کار، په وایه به تریاک و میسک تهزیی و زهین بهنج که له قه لهم درې ؟!!!
دووه م: نایا ئاینیک دژی سه رمایه داری بی وهک خوای مه زن ده فهرموئ :

﴿..... هُوَ الَّذِي خَلَقَ لَكُمْ مَا فِي الْأَرْضِ جَمِيعًا﴾ البقرة □ 29

واته: خواوه ند هه رچی که له زه ویدا هه یه بو هه موانتانی خو لقا ندوه. وه
هه ره شه له بابایه ک بکات که له ژیا نی دا هه ر سه رکه رمی مال وه سه ری ک
نان و پا ره ژمار دنه، وهک خوای کار به جی ده فهرموئ:

﴿وَلِلَّهِ كُلُّ حُمْزَةٍ مُّزَوَّةٍ (1) الَّذِي جَمَعَ مَالًا وَعَدْدَهُ (2) يَحْسَبُ أَنَّ مَالَهُ أَخْلَدَهُ
(3) كَلَّا لَيُبَدِّلَنَّهُ فِي الْحُطَمَةِ﴾ الحزرة 1 تا 4

وه ئیسلامی ک دوژمنی هه ره سه سه ختی نه وانه بی، که مندالی بی باب و
دایک و مروقی بی په نا دالده نادهن و مشووریان ناخون
﴿أَرَأَيْتَ الَّذِي يُكَذِّبُ بِالْإِيمَانِ (1) فَذَلِكَ الَّذِي يَدْعُ الْإِيمَانَ (2) وَلَا يَخْضُ عَلَى طَعَامِ
الْمُسْكِينِ﴾ الماعون 1 تا 3

وه ئیسلامی ک رزگار بوون له دوزه خ به سه یته وه به تیکوشان له پی ناوی
دابین کردنی ئازادی سیاسی و ئازادی ئابووری بو هه موو کهس

29. العصر	چاخ، رۆژگار.
30. الفيل	فیل.
31. التوراة	بوومه له رزه.
32. العاديات	نه سه ی شو ر شگپ و جهنگاو ه ران.
33. الماعون	پیداویستی به کانی ژیا ن.
34. الناس	مه ردوم، خه لک.

﴿ وَمَا أَدْرَاكَ مَا الْعَقَبَةُ (12) فَكْ رَقَبَةً (13) أَوْ إِطْعَمَ فِي يَوْمٍ ذِي مَسْغَبَةٍ ۖ ﴾
البلد⁽¹⁾

ئیسلامیکی وا کفر و بئ و یژدانی نیه، تۆمهتی تریاک بوونی وه پال بدری؟!
سی یهم: ئایا ئیسلامیک هیئده به تهنگ ناوه دانی یه وه بئ، بۆ ناوه دانی و کارو
کاسبی و فراههم هیئانی ژیار و پیش کهوتن، پیغه مبه ره که ی ﷺ دهستی
گری گری بوو و قه لئش قه لئشی بابایه کی کاسب و ئیش کار ماچ کاو بلیت:
((انها يد يحبها الله ورسوله)). نه مه دهستی که خودا و پیغه مبه ره که ی
خویشان دهوئ، وه بلی: بازرگانی راستگوو راست رهفتار له گه ل شه هیدان و
پیوا چاکان دا حمشری ده کری⁽¹⁾، وه بلی: موسلمانانی خاوهن پیشه
خوشه بوستی خودایه، وه بلی: خوا کاری ریک و پیک و ورده کاری پی چاکه و
حه ز له ئیش و کاری بئ سه ره و به ره و لام سه لایی ناکات. ئیسلامیکی وا
کی زات ده کا و ده خوئی راده بیئ به تریاک و زهین ته زینی حسیب کات؟!
چواره م: ئیسلامیک شه ونده ی دادگه ری و یه کساننی تیدا بئ، پاشایه ک و
گه دایه ک به یه ک چاو سه یر کاو، له دادگادا پیکه وه رایان گری⁽²⁾، وه به

(1) له ئه لقه کانی دیکه دا، به تایبه تی له یه که م و پیجهم دا رافه کراون.

(1) بۆ دهقی عاره بی ئهم سن فهرمایشته ته ماشای ئالقه ی دووه می ئهم زنجیره یه بکه. لاپه ره ( ) .
(2) ئاماژه یه بۆ رووداوه که ی (جیپیلله ی کوری ئه یه م) ، که یه کێک بوو له پاشاکان و له کاتی
فهرمانه یه یه عومهری کوری خه نتاب دا موسلمان بوو، به لام رۆژیککی له ده می سوورانه و
(طواف) ی به ده وری که عبه دا، کابرایه کی ده شته کی لاقی له کراسه که ی ئالقاو نازاری پی
گه یشت، جیپیلله ش هه تا هێزی تیدا بوو زلله یه کی له کابرا داو لووتی شکاند، کابراش له
کن عومهر سکالای کرد و، عومهر جیپیلله ی بانگ کرد بۆ دادگا و بی گوت: یان ده بی
کابرای لووت شکاو رازی که ی یان ده بی لووتی بۆ راگری هه مان جوړه زلله ت لیدات،
جیپیلله مۆلته ی خواست که شه وئ ییری لی بکاته وه، به لام شه وئ هه لات و قوتار بوو !!

رادهیهك به خەم ئازادی سیاسی و بیرونی دەرپرینهوه بێ، كه پیره ژنیکی ساده بتوانی پەخنه له سهروکی دهولت بگری و له دهمی وتار خۆتندنهوهدا قسهكهی پێی بپری و پر به زاری پێی بلی: نهخیر قسهكهت تهواو نیه و به ههلهدا چووی! نهویش بێ هیچ جوهره خو پۆز کردنیك زۆر به ساکاری بلی: راست دهكهی به ههلهدا چوو بووم⁽¹⁾، ئیسلامیکی وا چون ژیری و زانیاری ری به ئینسان دهدهن پێی بلی تریاکی گه لانه و بێ هۆشیان دهكات !!

بهائی ئایا ئیسلامیك به دان پیداهێنانی زانا بیگانهكان⁽²⁾ بوو بیته هۆی مهزن ترین شوێش و گۆرانکاری له ههموو بوارهکانی: کۆمهڵایهتی و ئابووری و سیاسی و پهروهرده و فیڕ کردن و پیشهسازی و زانیاری و ئهدهب و پهوشت و ئاکاری بهرز و .. هتددا دهگونجی ههروا به سینایی به تریاکی حسیب کهین و مۆری ئهفسانهی پێوه نیین ؟!!

ئهوه سهبارهت به دهقهکانی ئیسلام ، ئیستاش با چاویك به میژووی ئیسلامی دا بگریین، تا بزانی مارکس راست دهكات ئیسلام دهوری تریاکی دیوه له ژیاکی گه لان دا یان به پیچهوانهوه:

یهکهه: ههر کهسیك نهختیك ئاگادار بێ له حال و گوزهرانی نهتهوهی عارهب بهر له هاتنی ئیسلام و ئهوان و گۆر و گۆرانیهی که بهسهریان دا هاتن دواي باوهر هینانیا به ئیسلام، هیندهی سههره دهززییهکیش گومان و خهتهره ده دلی دا نامینی سهبارهت به مهزنی و تیڕ و تهواوی ئیسلام، بۆ وینه:

(1) كه پیره ژنهیهك له مهسهلهی مارهیی دا پەخنه له عومهری كۆری خهتتاب گرت.

(2) ههندێك لهو دان پیداهێنانانه له ئالقهی دووهم دا خراونه روو.

(1) ته تهوهی عاره ب پيش هاتنی ئیسلام بریتی بوو له چهند تیره و هۆزیکي پرژ و بلاوو دابړ دابړ که هه میشته سه رگه رمی لیکدان و پیکدادان و یه کدی رووتاندنه وه بوون، ته نانهت زاراوه ی (ته تهوهی عاره ب) له فرهه نگی میشکی ئهوسای ئه و تیره و هۆزانه دا، هه نه بوو !!

(2) عاره به کان بهر له موسلمان بوونیان دواکه وتوو ترین و بی سه ره و بهر ترین گه لی سه ر زهوی بوون له هه موو لایه نیکی ژیا نه وه؛ له لایه نی سیاسی یه وه □ وهك گوتمان □ بریتی بوون له چهند تیره یه کی ویک هه ئنه که ر و دابړ دابړ.

له لایه نی ئابووری یه وه ، چینایه تی و قری و پری له و پهی دابوو، راسته و راست رژی می ده ریایان به سه ردا چه سپی بوو که ده ئی : ماسی گه وه ئی گچکه قووت ده دا.

له لایه نی فیکری و روشنبیری یه وه، به ده گمه ن یه کینکت چه نگ ده که وت که خویندن و نووسین بزانی، ته نانهت قورئان ناوی ناوون نه خوینده وار (أمی) ⁽¹⁾ وهك ده فره رموی: ﴿هُوَ الَّذِي بَعَثَ فِي الْأُمِّيِّينَ رَسُولًا مِنْهُمْ﴾ الجمعة □ 2 واته : ئه و خودایه ی که له نیو نه خوینده واران دا پیغه مبه ریکی له خو یان بو ناردن. ئه وه هه مووی له لایه که وه، له لایه کی دیکه شه و □ له هه مووان

---

(1) وشه ی (أمی) هه رچه نده مانای نه خوینده واریش ده گه یه نی، به ئام له ئایه ته که دا مبه به ستی بی ئه و گه ل و مبه له تانه یه که شاره زایی یان به کتیه کانی خوا سبحانه و تعالی نه بووه، واته (غیر کتابی) بوو ون، به لگه شم له و باره وه هه ن به ئام لیره دا ده رفه نی خسته روویانم نه و له زغیره وانه ی : (بوخته ی ژیا نه مده ی پیغه مبه ری کوتابی محمد ﷺ دا ئامازه م بو کردوون ، که خوا یاری له دها توده دا که رینه کتیب و چاپ ده کرین ، (22/ 3 / 2006)

پوونه که عاره به کان تیڅرا بت په رست بوون و کړنوشیان بؤو بته
داتاشراوانه ده برد، که به دهستی خوځیان له دار و بهرد و خورما
دروستیان ده کردن! جا ده بی به جیماوی و دواکهوتوویی فیکری له مه
زیاتر چ بی؟!

له لایه نی کومه لایه تیشه وه، به جاریکی شیرازی کومه ل پچرا بوو،
هه ندیک سهرمایه دار و ته شراف و چهوسینه زور بهش نه دار و پهک کهوتهو
زه بوون و به شخوارو، ره وشت و خوی بهرز و په سند مه گهر چونه کایی دنا
باری کردبوو، شه پاب خوری و داوین پیسی و قومار و بی شهرمی درووشمی
ههره زه قیان بوو، ثافرهت زور به چاویکی سووک سهر دهکرا و له زور بهی
نه و مافه سروشتی یانه بی بهش بوو که خوا بوی بریار داوه و، وهک کویله
وابوو له بهر دهستی پیادا، جا نه و نه ده بهس نیه بؤو سملاندنی ستم لی
کراوی و چهوسینه رانه و هی ثافرهت که ریی نه دری گه وره بی و هر به
گچکه یی زینده به چال بکری؟!

(3) گه لی عاره به بهر له موسلمان بوونی، وهک شتیکی بی نه میهت و کم
بایه خ له قورینیکی هم جیهانه دا خوی ریک هینابوو کهس نه ی
ده هی نایه نیو حیسابان و، به دهردی کورد ده لی: کهس پیی نه ده گوت
خه لکی کوی (1) !!

---

(1) گومان یی تیدا نه که هه ندیک عاره یی نا موسلمان و ره گه ز په رست و نه بو چه هلی بهم قسانه
کینچان ده که ویتنه که ولی و قه نس دهن، چونکه نه وان پیمان وایه که عاره به به ووی نیسلامه و
چاک نه بو و بهر له نیسلامه ش هروا بو! نه نانهت لی وایان تیدایه ده لی: نیسلام که له پوریکي
نه ته و هی عاره به و له نیو عاره به دا هه لقلیره!
به لام هم جوړه قسانه ویرای پووجه لی یان، سهرچاوه ی هه لقلینه ریشیان ناشکرایه.

به‌لئې بريان ئه‌مه‌ حالّ و گوزهراني عاره‌بان بوو، بهر له هاتني ئيسلام و گهردن كه‌چ كردنيان بۆ به‌رنامه‌ي خوا، به‌لام با ئه‌جار سه‌رنج ده‌ين داخوا دواي موسلمان بوونيان چيان به‌سه‌ره‌ات، با بزاني داخوا ترياكی ئيسلام چۆني به‌نج كردون ؟:

(1) ئيسلام بهر له هه‌موو شتيك ده نه‌ته‌وه‌ي عاره‌بي □ وه له هه‌موو نه‌ته‌وه‌كاني ديكه‌شي □ گهياند، كه ينجگه له خوي بالا ده‌ست، هه‌روه‌ك چۆن كه‌س له دروست كردني مرؤف دا ده‌ستي نه‌بوه، نابي كه‌سيش به‌ندايه‌تي و گهردن كه‌چي بۆ بكرئ و له به‌رنامه دانان بۆ مرؤف دا ده‌ستي هه‌بي، كه‌واته هه‌موو ئه‌و به‌تانه‌ي ده‌په‌رستين له دار و به‌رد و شه‌يتان و مانگ و پوژ و فريشته و تاغوت و ديكتاتور، پيوسته وه‌لانرين و له جي‌ي وان دا خواوه‌ندي به‌خشنده دابنري. به‌لئې ويري زماني پيغه‌مبه‌ر (محمد ﷺ)

((قولوا لا اله الا الله تفلحوا)) رواه احمد بوو،

واته: "باين ينجگه له خدا هيچ په‌رستراي ديكه نين سه‌رفراز ده‌ين".
(2) پيغه‌مبه‌ر ﷺ به فرماني خدا راي گهياند كه هه‌موو مرؤفه‌كان يه‌كسان و كه‌سيان ئيمتيازي به‌سه‌ر كه‌سيان دا نيه، چونكه هه‌مويان نه‌وه‌ي ئاده‌من و ئاده‌ميش له گله

تېپي :

مه‌يه‌ستم به‌م قسانه‌ جه‌زي به‌عسي شوئي بوو، به‌تاييدت دامه‌زرينه‌ره‌كه‌ي (ميشل عه‌فله‌ق) كه پيغه‌مبه‌ري خوي ﷺ به بليمه‌ت (عقريه‌) يكي عه‌ره‌ب ناوده‌بردا ئاشكراشه كه كاڼي خوي ئه‌و قسانه‌ي به‌نده زۆر خه‌ته‌ر بوون، چونكه رژيمي گۆر به گۆري به‌عس هيچ جوړه په‌خته‌و سه‌رنج و بگر هېچ جوړه بير (فكر) يكي نه‌ياري قبول نه‌ده‌كرد !

((كلکم بنوا آدم و آدم خلق من تراب))⁽¹⁾ .

کهواته : ږځمې کږله دار و کږله یی و نه شراف و ږه شوکی و ناغا و مسکینی، ږځمېکی پوچ و گنده له و پټوسته فری درېته زبلدانی میژووه .

(3) دیسان پیغمبر ﷺ ، بوی پوون کړنده وه که نافرده تیش وهک پیاو ئینسانه و له مروځایه تی دا یه کسانن و شتاقیان ئیمتیزیان به سهر نه وی دیکه دا نیه، ژن و میړدیش ته واوکه ری یه کدین و که سیان کږله ی نه وی دیکه یان نین، جیاوازی یه کیش که له نیوان نه کی پیاو و نافرده دا ه بې له به نامه ی خوا دا له بهر نه وه یه که پیاو پیاو و نافرده تیش نافرده، واته: هر کامیکیان خاوه نی سروشت و که سایه تی یه کی جوئی یه له وی دیکه چ له لایه نی جهسته یی یه وه و چ له لایه نی فیکری یه وه و چ له لایه نی نه فسی یه وه، چونکه خاوه ند هر کامیکیانی بوی به یوه بردنی نه کیځ ساز کړده، که تایبه ته به خوی وه و به وی دیکه یان جی به جی ناکړی.

به ئی ئیسلام بوی که مین جار نافرده تی هیځایه ږیزی پیاو فهرمووی:
﴿مَنْ عَمِلَ صَالِحًا مِنْ ذَكَرٍ أَوْ أَنْفَى وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَلَنُحْيِيَنَّهٗ حَيَاةً طَيِّبَةً وَلَنَجْزِيَنَّهُمْ أَجْرَهُمْ بِأَحْسَنِ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ﴾ النحل 97
واته: هر که سیځ کړده وی چاک بکا له نیړ یان می، به مهرچیک ږوادار بې، له دنیا دا ژیا نیکی چاک و به له زه تی به قسمه ت ده که مین چونکه

---

(1) نه م فهرمايشه (حذیفة) گپړاویه ته وه، ږوانه کتیبی (الجامع الصغیر) بهرگی دووهم ژماره (6388).

ژیانی مسوئلمانانه یه کجار خوش و به له زه ته □ وه له دوا رږژدا
پاداشتيان ددهينه وه به پاداشتي چاکترين کرده ويان.
به لئ: ئهو پياوانه ی که بهر له ئيسلام به شتيکی زور کهم بايه خ و سووک
سهيري ئافره تيان ده کرد، ئيسلام وای لئ کردن که له کاروباريان دا پرس و
پا له ژنه کانيان وهرگرن و پاوژيان پي بکن، وه ئهو ئافره تانه که وهک
کږيله وابوون له بهر دهستي ميړديان دا، وایان لئ هات خاوه نی ويست و
ئيراده ی خويان بن و نه گهر ههستيش به ستم ليکراوی بکن بچنه لای
پيغه مبه ر ﷺ يان □ قاضي □ و سکا لای خويان را بگهيهن.
به لئ ئيسلام به راستی ئافره تی کرده مروقيکی خاوه ن ئيراده و ئازاد له
چوار چيوه ی ياساکانی ئيسلام دا، نهک وهک ئافره ته به ستم زمانه کانی بن
سيبه ري پژيمی کافر، که کراونه کږيله و ئامراز و بووکه شووشه ی پي
پابوران، له بهرگی ساخته ی سهريه ستي و ئازادی بي نيوه ږوک دا.
(4) ئيسلام وای لهو عاره به نه خوینده وار و زهين کویر و تاريک بيرانه کرد،
که ببنه هه لگري مه شخه لئ خویندن و نووسين و پوښنيري و نه دهب و
هونه ر و ببنه بنيات نه ري شيوازی ليکولينه وه ی زانستپانه و
شه زمونيانه و، ببنه سازده ري گه وره ترين و دهوله مه ندرين و
دادگه رترين دهوله تی ئيسلامی له سه ر زهوی، وه ئيسلام بوو به هو ی
ئه وه ی که بهو عاره به نه قام و سادانه گه وره ترين شارستانه تی دروست
کات، که هه تا دنيا دنيايه هه ر شارستانيه تی يهک دروست بي قهرزدار
و منه ت باری ئهو شارستانه تی يه ئيسلامی يهيه⁽¹⁾.

(1) ته ماشای ئهلقه ی دووهم بکه ، بزانه چو ن زانا ييگانه کان باسی ئيسلام دهکهن.

(5) ئىسلام وای لەو عارەبە ڕەوشت نزم و ئاکار دزیوو بێ سەرەو بەرەو
کرد، کە بێنە ڕابەر و پێشەوای مەزھەبی، لە ڕەوشت و جوانی و ئاکار
پەسەندی دا، بە ئێ ھەر کەسێک چاویک بە ژیاانی ھاوێلانێ پێغەمبەردا
□ خوا لێیان ڕازی بێ □ بگێڕێ بێجگە لە: ڕاست گۆیی و ھەقیقەت و
چاکە دۆستی و بە ئەمەگی و نەرم و نیاانی و ئارام گری و زمان پاکێ و
داوین پاکێ و دڵپاکێ و ڕەفتار چاکێ چیدی و ھەر چاوانیەت، بە ئەم
ڕەنگە ھەر کام لەو ھاوێلانە پێغەمبەر ﷺ بەر لە موسڵمان بوونی
دەردنەوێکی سەرەخۆ بووبێ!

ڕەوشت جوانی و ئاکار پەسەندی عارەبە موسڵمانەکان بە ڕاددەوێک
بوو چووبانە ھەر ولاتیکی خەڵکی بەر لەوێ گۆییان لە وتاریان بێ،
شەیدا و ھۆگری ڕەفتار و کردار و ئاکاری موسڵمانانەیان دەبوون!
(6) ھەر ئیسلام بوو، کە عارەبی کردنە ئەوێکی سەرەخۆ و، ھەر
ئیسلامیش بوو کە ناوی عارەبی لە ھەر ڕووبەرەکانی مێژووی
مەزھەبی تۆمار کرد و ئە بێ ئەمەیی و کەم بایەخی ڕزگاری کردن و
بە جیھانی ناساندن .

جا نازام ئیسلامێک ئەو ھەموو ئال و گۆر و گۆرانکاری یە
پەسەندی بە ھەر ژیاانی گەلێکی وەک (عارەب) دا ھێنابێ، چۆن ڕەواییە،
بە قسە بایەکی جوولەکە داخ لە دڵ بە تریاکێ لە قەڵەم بەدین !!
دووەم: یان وادیارە ئیسلام بۆ گەلی کورد تریاک بوو و مێشکی پێی بەنج
کراو و ئە خشتە براو !

دادە و ھەر با سەرغیجکی خێرا لە گەلی کورد بەدین، بەر لە موسڵمان
بوونی و دواي موسڵمان بوونی :

له ههمووان پروونه كه بهر له هاتنى ئىسلام گهلى كورد هيچ جوړه ناوونيشانتيكي له جيهان دانهبوه، چونكه بهشى لای پوژئاواى له ژيړ نيرى ئيمپراتوري پومي دابوه و، بهشى پوژههلاتيشى له ژيړ پکينى ئيمپراتوري فارسى دا ، ههلبهته له سوڼگهى شهو ژيړ چهپوکى يهشهوه بوه، كه كورد نه دهولتهتيكى سهربهخوى هه بوه، نه ئهدهب و زمانىكى ديار و بهرچاو.

بهلام دواى شهوى كورديش وهك دهيان گهل و نهتهوى ديكه هاتنه بن بالى ئىسلام و گهردن كهچى پهپرهوى خودايى بوون، دهيينن شان به شانى گهلانى ديكه جيهان، قولتى مهردايهتى يان لى ههلماليوه و له خزمهت كردن بهو ئىسلامهى كه رزگارى كردون و كردوونيه گهليكى سهربهخو و نازاد و خواناس، وه خو كهوتوون ، بهو جوړه دهيان ئينسانى شارهزا و بليمهت و ليهااتوو له گهلى كورد له ژيړ سيبهرى دهولتهتى ئىسلامى دا له قوتابخانهى قورئان دا پي گهيون، كه له ههموو بوارهكانى ژيان دا خزمهتيان به ئىسلام كرده و، خزمهت گوزارى و ليهااتويى شهو گهله كورده نه بهردهيان بو دنيا ئيسپات كرده.

بهلئى گهلى كوردى نازيزمان □ خوا سهربهرزى دنيا و دوا پوژى كا و له پيچكهى شهيتانى به دوور كا □ پوژهى وهك: (صلاح الدين) ي ئهيبوبى پهروهده كرد، كه توانى ليشاوى به لووزهوى سوپا و قوشهنى خاچ پهريستان پاشهكشه پي بكاو، پرووى جيهانى ئىسلامى سبي وهكاو (قودسى) پيروز رزگار كاو سوپاي دوژمن بهرياد كا، شهو (صلاح الدين)هى كه توانى دهولتهتيكى ئىسلامى دامه زرينى به ناوى دهولتهتى ئهيبوبى كه توانى زياتر له سهدهيهك خوى راگرئ و ههموو سهروكه كاتيشى پوژهى كورد بوون.

ههروهه ها گهلی کوردمان له ژیر سیبهری دهولهتی قورشان دا
میژووژانی وهك : "ابن الاثیر" و گه ریده (سیاح) ی وهك : "ابن خلکان" و
فرمایشت ناس (محدث) ی وهك : "ابن صلاح الشهرزوري" و ریزمان (نحو
و صرف) زانی وهك : "ابن الحاجب" و شاعیری وهك : "بابا طاهر" و "احمد
شوقي" و "مولوي" و "احمدي خاني" و نووسهری وهك "ابو الفداء" و
"ابن المستوفي" و "بيتوشي" و شوپش گپری وهك : "سه عیدی نه ورهسی" و
زانا و خواناس و صوفی وهك : "مولانا خالد" و "كاك نه همه دی شیخ" ی
به رههم هیئاوه، که ههر کامیکیان تهن به تهن جی شانازی و سه ره رزی
گهلی کوردن، چ جای هه موویان وینکرا.

به لئی برایان: ئه مهش □ به کورتی □ حال و گوزهرانی گهلی کورد بوو،
به ره له ئیسلام و دوا ی هاتنی ئیسلام، جا نازانم ئه و مییشک به نچ کردن و بیرو
زهین کویر کردنه وهی گهلان به هوی ئیسلامه وه کهنگی و له کوئی دا پروی
داوه !!

قسه مه له وهی نیه، که دوژمنانی ئیسلام بارودوخی ئیستای گه له کهمان
□ که به هوی له ئیسلام دوور که تنه وهیه وه، هه تا بلی بی سه ره و به ره و
شیئاوه □ به توانی ئیسلامی بزائن !!

به لام ئه وانهی وا بیر ده که نه وه با سوور بزائن که ئه مه قسه یه شیان
به لگه یه کی دیکه یه، بۆ سه لماندنی ساده و بیر کورتی و نه فامی بیان.
کهواته برایان: له مه وه که رابرد پروون بۆوه که ئیسلام نهك ههر تریاک و
مییشک ته زین نیه، وهك مارکس ده لئی، به لکو هاندهر و وریا که ره وهی
گهلانه.

جا ئیستا که زانرا و ساغ بۆوه مارکس و مارکسیزم له ئیسلام به
تریاک حسیب کردن دا ساتمه‌یان بردوه و سه‌رچه‌نگ چون، با رامین و ورد
بینه‌وه، بزاین هۆی ئه‌وه هه‌له‌نگوتن و له‌په‌و پروکه‌وتنه چیه؟!

ئه‌گه‌ر له بېرتان بێ، ماوه‌یه‌ک له‌مه‌وبه‌ر له کاتی‌ک دا خه‌ریکی
تویژینه‌وه‌ی شیوازی نه‌زانانه و نا عیلمیانه‌ی مارکس بوین، له سێ خالان
دا ئه‌وه مه‌سه‌له‌یه‌مان خسته‌ روو، ئیستاش که ده‌رباره‌ی هۆی به‌هه‌له‌دا
چوونی مارکس ده‌دوین هه‌وجی ئه‌وان سێ خالان و خالیکی
چواره‌میشیان ره‌گه‌ل دیخین، که‌واته به‌هه‌له‌دا چوونی مارکس له به‌ تریاک
حسیب کردنی ئیسلام دا، سه‌رجه‌م ده‌گه‌رپته‌وه بۆ چوار شتان:

یه‌که‌م: چوونه ده‌ره‌وه‌ی مارکس له مه‌ودای پسپۆری یه‌که‌ی، کورد گوته‌نی: له
هه‌موو دیزان بۆته ئه‌سکوی.

دووه‌م: قسه‌ کردنی سه‌باره‌ت به‌ کۆمه‌لگایه‌ک که به‌ خه‌ونیش نه‌ی دیوه، وه‌ک
پیشیان ده‌لێن: تفه‌نگی به‌ تاریکایی یه‌وه ناوه.

سێ‌یه‌م: تاوانبار کردنی ئیسلام، له‌به‌ر تروسکایی ئه‌وه‌تی‌بینی یانه‌دا که له‌مه‌ر
دام و ده‌زگای کلێسا ده‌دوین، کورد گوته‌نی: هه‌موو سمیل سوور به‌ هه‌مزاعا
زانین.

چواره‌م: کیشانی هه‌موو شتی‌ک به‌ سه‌نگ و ترازووی ئابووری، واته‌: هه‌ر له
هه‌مبانه‌ی خۆدا گوێز ژماردن.

له‌مه‌وبه‌ر ده‌رباره‌ی سێ خالان دواین، ئیستاش تاوی‌ک ده‌چینه
سه‌روکاری خالی چواره‌م:

ئایا مارکس راست ده‌کات که ئابووری سه‌رچاوه و بنه‌چه‌که‌ی ژیا‌نی
مرۆڤه‌ به‌ هه‌موو شتی‌کی یه‌وه؟!!

له میژە گویتان راگرتوه دهترسم سهرتان بیشتینم بویه به وینه
هینانهوهیهکی ساکار وهلامی ئەم پرسیاره دهدهینهوه:

ئایا جوتیاری کورد ههروهک چۆن □ شهگهر دهخۆی رابینێ □ به گژ
بابایهکی ئاغا⁽¹⁾ و دهربهگ دا دهچیت، که ههویای زهوت کردنی زهوی و
زارهکهی وی ههیه و دهیهوی قووتی منداڵانی برپێ، به ههمان شیوه و
بگر توندتریش بهرۆک و ژیر چهنه ی ئەو ماتریالیست و بێ دینه ناگرێ، که
له راست نایین و موقهدههساتی دا زمانی به خراپ دهگهڕێ و پێی خوار
دادهنێ !!؟

ده باشه ئەو له مهسهلهی زهوتکرانی زهوی و زارهکهی دا ئابووری و⁽²⁾
بهژوههندی ماددی له گۆڕی دا بوه و بۆته پالنهری جوتیاره که بۆ شوێرش
کردن و وهدهنگ هاتن، بهلام له مهسهلهی دووهم دا چی؟!!!

---

(1) لێره دا مهیهستم له (ئاغا و دهربهگ) که سێکه که به زوڵم و دهستدرێژی و به شپۆیهکی
ناشهرعی دهستی بهسهر زهوی و زاریکی زۆر دا گرتوه و خۆی بهسهر دا سهپاندوه و پاشان ئەو
جوتیارانهی زهویهکهی بۆ دهکهنه کشت و کال کردوونی به نیه کار و بهربۆته خوێمژین و
چەوساندن و هیان، که پێم وایه ئەو حالهته ئیستا له کوردستان یان نهماو یان زۆر دهگمهنه،
کهواته باوا نهزانرێ که ههموو (ئاغا) و شۆرت ئاغا یهکم مهیهسته. چۆن ئیستا کهسانی وا هه
نازانو و لهقهیی ئاغان ههیه و ههزار و نه داریشن یان دهوله مهنده و به خزمهت و چاکه کارن
!!

(2) ههههههههه له دوایین پهراوێزی و تووێزی دووم دا له ژێر سهرباسی (بهروکولیک
دهبراره ی ماتریالیزی میژوویی) دا، تا رادهیهکی چاک نشهری ژیری و زانباریمان لهم
مهسهلهیه و «کار خستو» و، ده مامکمان لهسهر رووی دز لاهردوه، بهلام به پهسندی دهزانم
برێکی دیش تهبشکی ههق و راستی بچهنه سهر شهوه زهنگی ئەم قسه پووجه، که به برپهری
پشتی مارکسیزم دا دهنرێ، تاکو بۆ ههمان روون بێتهوه که ئەوهی بۆته مۆدیلی تاز «باهتی،
برێک ههزره کار و گهخی نیو» خوێندهواری گهلی کورد و ناویان لێناو «ئهلهسهفه ی مارکسیزم»
، ئەگه پێی گوترا: «ئهفسانه ی مارکسیزم» زۆر ناویکی مافوول تر و گونجاو تر بوو:

یه کهم: له سروشتی ئینسان د ، وێرای غهریزه ی گه ده پړ کردن و بهرگ ده بهر کردن و ماڼ وه سه ریک نان، که ئابووری پیک دتین ، گه لیک غهریزه ی دیکه ش هه ن، که بارته قای ئابووری و بگره زیاتریش کار ده که نه سه ر ژبانی و ده به نه هانده ر و بزوتیه ری ، له وه غهریزانه :

(1) غهریزه ی جینسی:

هیچ که س نیه به توانی ئینکاری کاریگه ری و بنجینه یی ئه م غهریزه یه بکات، ته نانه ت چه ندین به سه ره ات و رووداوی دله ژین له مژووی هه ر نه ته وه به ک دا هه ن که نیه رو که کانیه ان بریتین له خو شه ویستی و دلسۆزی و فیه داکاری پیاوو ئافره تیک له پیتاوی په کدی دا.

(2) غهریزه ی سه رۆکایه تی و خو ده رخسار: (غریزه الزعامة و حب الظهور) .

ئه میش غهریزه یه کی به ره تی و به تاوو ته ئه سیره و، زۆر جار ان واری که وه توه و ریش ده که وه ی بۆ گه یشتن به سه رۆکایه تی و سه رنج راکیشانی خه لکی مرۆفه چاویژی له ئابووری و بابی ئابووریش کردوه و ده کات.

(3) غهریزه ی شت به یز بوون و په ی بردن به نه یی یه کان: (غریزه التعلم والاطلاع) بێ گومان هه ر کامیکمان دیتویه تی، یان لانی که م به یستویه تی که مرۆفی وا هه به له ده می سه رقانی و سه رگه رم بوونی دا به زانیاری و لیکۆلینه وه وه، هه موو شتیکی له به یز چه توه، که سه انیکیش که له پیتاوی ته سه ل کردنی ئه م غهریزه یه دا ماڼ و دارایی بگره هه ندیک جار ان پۆشاک و به رگیشان به خه ت کردوه له هه موو چاخ و سه رده میک دا هه بوون و هه ن.

(4) غهریزه ی به ره و کاملی چوون: (غریزه حب التکامل) .

وه ک نه فس پاک کردنه وه له خوو خه ده ده کان و رازاندنه وه ی به ره وشت و ئاکاری جوان و دنگیر و په سه ند که له ریتازی سو فیایه تی (تصوف) دا زاراوه ی (تحلیه و تحلیه) ی بۆ روئراوه، بێ گومان ئه مه ش غهریزه یه کی سروشتی و ریشه دار و کاریگه ره، زۆر که سه ش له پیتاوی تیر کردنی ئه م غهریزه یه دا چاو ده یژن له دنیا و هه رچی ته ییایه .

(5) غهریزه ی خوا به رستی و ئاین دۆستی: (فطره التدين)

ئه م غهریزه یه که من به قه ستی وه دوام خه ست، بنج و به ره تیک یه که جار قوون و رۆچووی هه به له سروشتی مرۆفه دا، کوردیش گوته یی: رۆژ هه وجی ئامازه بۆ کردنی نه، به لام ئه مه له م باره وه سه رنجی خو ئه ر ته نه یا بۆ یه ک به لگه ی ساده و ساکار راده کیشین: ئه ستا که سه ده ی به یسته مه و شارستانه تی ماددی له وه به ری ته وژم و تین دایه، ده یین ، زیاتر له (5/4) ی خه لکی دنیا به شه به ک له شه به کانی به رسن راسه تی یان هه له خوا ده به رسن و ئاین و بیرو باوه ریکی مه تافیزیک یان هه به، ئه مه له لایه که وه، له لایه کی دیکه شه وه زانا و شاره زایانی شو ئه وه ارزان (علماء الآثار) ده ئین: له وه تی مرۆفه له سه ر ئه م زه وییه ده زی به شه به کی گشتی خودای به رسته و ئاینیکی هه ر هه بووه، و ئاشکرا شه که له هه موو چاخ و سه رده میک دا

ثایا چ بهر ژه و هندی یه کی نابوری له وه دایه که بابای جوتیار له سهر
ثایینه که ی وه دنگ بی و خوی له سهر مه فع کاتوه، له کاتیک دا به چای
خراب سهیر ده کری و قسه ی به دی پی ده گوتری !!؟

کۆمه لێکی وا ههر هه بون که له پینای خوا و بهرنامه که ی دا خه بات بکه ن و ته نانه ت
گیانیشیان لێ وه چاو نه ی له و پێ ده دا.

دوهم: ههر که سێک میژوی ژبانی پیغمه بران (علیه السلام) به گشتی و پیغمه بری نازیمان
ﷺ به تایه تی مولا بکات، هینده ی نوکی ده رزی به ش دوو دلی و دل له دل دانی نامینی، له
وه دا که جگه له خوشه ویستی خودا و ترسی جه زه به و سزای دوا رۆژ، هه یج شینکی دیکه
نه پۆته هانده ر و پالنه رێک له راگه یاندن و چه سپاندنی حوکم و بهرنامه ی خودا.

چونکه ده بپین ئه و زاته مه زانه دوا ی ئه وه ی خوا وه سه ری خستون و بونه ده سه لات دار
و شه مان په و، هه یج جو ره گو رانیك به سه ر جو ری ژبان و گو زه رانیان دا نه هاتو و وه ک
ساده ترین ئهسان به دنیا نه ویستی و خوا به رستی و بی ته ماعی ژبانیان به ری کردوه.

جا باشه ئه گه ر مارکسیزم درۆ ناکات له وه دا که نابوری و بهر ژه و هندی ماددی تاقه
بزوی به ری مرۆفه، ئه دی چما ئه و زاته گه و رانه دوا ی سه رکه و تیان، ههر جارێک ئاو رێکیان له و
ئامانجه نه دا په و که به درۆ یی ته مه نیان له پینای دا رنجیان کپشاو !!؟

سێ یه م: ههر که سێکی به وێژدان، له ژبانی پروا دارانی راسته قینه به تایه تی براده ر به ریزه کانی
پیغمه برمان ﷺ (خوایان لێ ی رازی بی) ورد پێته وه و، ئه و هه مو له خو بو ردووی و ره نج و
فیدا کاری په یان بپین که له پینای خودا کردو یانه، وه ک مانگی چوار ده بو ی ده رده که وێ که
مارکس و هه رچی وه ک ویش بیروه کا به را وه ژوو حا لی بو ه.

ثایا نابوری و بهر ژه و هندی دنیای پالی به: ئه به یه کری صدیق و عومانی کو ری عه ففان و
عه بدو ره حانی کو ری عه وف و خالیدی کو ری وه لید و موضعه یی کو ری عومیر و عه کره مه ی
کو ری ئه به ج هه له وه نا که پروا به ئه سلام پین و مال و گیانی له ری تا داین ؟

ثایا ههر کام له مانه به ر له مسو لمان بو نی ساماندار و خو ش گو زه ران نه به ! ئه دی چ
شێک وای لێ کردن که مارکس و مارکسیزم وه درۆ بجه نه وه و واز له نابوری و بازرگانی و
بهر ژه و هندی دنیای و خو ش گو زه رانی پین و ده ست ده نه ئالای ئه سلامێک که له و کاته دا
هه مو دنیای کو فر و بی پروای و وه گورگینکی برسی زاری لێ دا پێ چری بو هه یج که س به ته ما
گیانی خو شی نه بو و هه تا وه شی دی را ده گا !!؟

به لێ برایان ته فسیر کردنی ژبانی مرۆف له سه ر بنچینه یه کی ماددی رووت وێرای ئه وه ی که
له نرخی مرۆف دا ده شکێن قسه یه کی ژیرانه و عیلمانه ش نه ه.

داوا له بیردۆزه‌ی مارکسیزم ده‌کەین زاری نه‌ییتته ته‌له‌ی ته‌قیوو وه‌لام
بداته‌و!!

جا ئیستا نازانم داخوا له‌گه‌ڵ ئهم هه‌له‌ زه‌ق و ره‌ته‌ڵ بردنه‌ش دا
براده‌رانی مارکسی هه‌ر سوورن له‌سه‌ر ئه‌وه که مارکس زاتیکی تیروته‌واوو
بێ له‌که‌یه و فه‌یله‌سووفی ده‌ورانه یان نا؟!

مامۆستا که‌یان که له وتووێژی دووه‌میش دا هاوبه‌شی کردبو، به
توورپه‌یی و ره‌نگیکی سوور هه‌لگه‌پاوه‌هه‌ گوتی:

— کاکه تو خه‌ریکی چی؟ ئیتر جێی ئه‌و جوهره باسانه نه‌یه!!

+ بۆچی برا گیان، خۆ هیچی خراپ و له‌گه‌ڵ واقع دا نه‌گوجام نه‌گوتوه.

— تو که باسی ئیسلامه‌تی ده‌که‌ی پیت وایه ئیمه موسلمان نبین.

+ ده مادام وایه ، بۆ ئاره‌حه‌ت ده‌بن و خۆتان قه‌ئس ده‌کەن، مادام ئیوه‌ش
(الحمد لله) موسلمانن، ده‌بو له باتی نیوچاوان تیک نان و پۆز بوون، دلشان
بکریته‌وه و ئارامیتان بۆ بێ.

— ئیستا له کورتی بی برینه‌وه، قایل نیم لی‌ده‌دا ئهم ته‌رز به‌سانه بکه‌یه‌وه ئیتره
(باره‌گایه) نه‌ک مزگه‌وت!

+ ئاخ‌ر بۆچی براده‌ر!!

— چونکه ئهم براده‌رانه (ده‌ستی بۆ کۆره‌که راکیشا) زۆریه‌یان لهم قسانه‌ حالێ
نابن و ته‌قچه‌یان له‌سه‌ری دێ.

دوو سێ یه‌کیان گوتیان: کۆره بۆ تێ ناگه‌ین، وه‌للا باوکم زۆر چاک
تێ ده‌گه‌ین و، زۆریش هه‌ز لهم جوهره باسانه ده‌که‌ین.

+ براده‌ران به‌ پرۆای من ئهم جوهره باسانه شتیکی یه‌کجار پێویستن، چونکه
په‌یوه‌ندی‌یان به‌ ژیان و چاره‌نووسی مرۆقه‌وه هه‌یه، مه‌سه‌له‌ی حالێ
نه‌بوونی پرێک له براده‌رانیش لهم رێ یه‌دا نابیتته‌ کۆسپ و چه‌په‌ر، چونکه
ئیمه هه‌ر که‌سیک توانای تێ گه‌یشتنی نه‌بوو وێلێ که‌ین به‌ به‌هانه‌ی

ئەوئى كە تى ناگات، ئەو كەسە ھەتا ھەتايە ئە گىژاوى بى ناگايى دا
دەمىنىتەو، ھەلبەتە ئەمەش شىكى رەوا نىە.

لېرەدا يەككىيان ھەستا كۆرەكەى بەجى ھىشت و گوتى:

— پەككو ! شەرت بى ئەوئى شەش دانە مانگى رەبەقە خەرىكى فېر بوونى
ھەمووم ئە بېر چۆۋە !

ئەمىنىش لەبەر خۆمەو گوتم: ئاخى شەش مانگى رەبەقە بېرى پوچ و
ئەفسانەيى يان دە مىشكى ئاخىيوى، بەلام ئەم دانىشتەدا راستى و ھەقت
كەوتە بەر گوى و پىروپالانتە و شتە بى نېوەرۆك و قىپۆكەكانى نېو
مىشكت، وەك شەمشەمە كۆپرە ئە كاتى ھەلھاتنى رۆژىدا، خۇيان قوتار
کرد و ھەلاتن.

بەھەر حال جارىكى دىكەش مامۇستاكەيان گوتى:

— كاكە تەكايە ئەم جۆرە قسانە لېرەدا مەكە، ئەم مەسەلانە فەلسەفى و قوولن
و دانىشتنى پشوو درىژيان گەرەكە.

+ بەلام ئەمەن پىم وايە ھەر بېروباوەرپىكى راست و تەواو، پىويستە گەلى بى
ئاشنا بىرئ و بۆى پوون بىرئەو، ئىدى كەيفى خۇيەتى قوولە يان
تەنكە، ھەر كەسنىكىش بلئ بۆيە بېروباوەرپەكەم ناخەمە پوو، قوولە و تى
ناگەن، يان گومانى خراپى بە گەلەكەى بىردو، يان ئەوئەتا بېرەكەى قىپۆك و
پوچەلە و لەوئى دەترسى بە خستەنە پووى شەرمەزار بى و ئابرووى بچى.

بى گومان بە درىژايى ئەم وتوويژە « زۆربەى دانىشتوان زۆر بە بايەخ
پى دانەو گوىيان راگرتبوو » بە سەرسامى يەو بە دەرياي بېر كىرەنەو
چوو بوونە خوارى و پىيان سەير و عاجباتى بوو، كە ئەم ئايىنە تىياكە و
ئەم ئىسلامە كۆنەپەرسىت و رەجەي يەى ، ھەتا دوتىن مامۇستا و
دەمراستەكانيان، تۆمەتى ئەفسانەيى و دواكەوتويى و بە كەلگ

نەھاتوویی یان دەدایە پال، ئیستا ھەر ھەمان مامۆستا و قسە بە دەست و
دەمراست بەس ھێندەیان پێ دەکری بڵێن:
کاکە پێ دەنگ بە :

پازی نین لێرەدا ئەم قسانە بکە ی
کاکە ئێرە جێی ئەم جۆرە قسانە نیە !
کاکە ئێمەش موسلمانین !

باشە ھەیاران ! ئەگەر راستە ئیسلام نەفسانیە و ، ئاین تریاکێ گەلانی و،
موسلمانان پەجعی و کۆنەپەرست و دواکەوتون، بۆ دەبێ مامۆستا و پدین
سپی و دەمراستە کافان، بە خستە رووی قەڵس بن !
بۆ دەبێ ھەراسان و نا سەرەنگ بن ؟!

ئەگەر راستە ئیسلام و خواپەرستی ئەوێە کە ئەوان دەبڵێن، دەبوو لە باتی
قەڵس بوون و نێو چاوان تێک نان، گەلێک گەلێکیان پێ خوش بێ و
سوپاسی ئەو کەسەش بکەن کە ئیسلامی ئاوا بخاتە روو، بۆ خاتری
وہی گەل بیناسی و ئە ھەڵە و ناتەواویەکانی بگات و لێی وەپرینگێ !
بەلام نە ! وا دیارە لەو دیوی پەردەوہ شتێک ھەیە و، کورد گوێنێ:
ئەم ماستە پێ موو نیە !!

بەھەر حال کەرەتییکی دیکەش بە دەنگییکی توورە ترە بە پەنگییکی
چرژاوترەوہ، مامۆستاکیان گوێیەوہ و دوو سییەکیشتگێری یان کرد!
_ کاکە گوێت لێ بێ ! لەمەودوا بە ھیچ پەنگێک پازی نیم ئەم جۆرە قسانە
بکە، وا دیارە نازانی لە کوێ دانیشتووی !!

پیشیانان گووتوویانە: ھەموو شتێک بە خوێ، خویش بە مانا، دیسان
گوتراوہ: جام کە پێ بوو دەسەرییەوہ دەرژێ، کاتیک ئەوان ھێندە بە

شیوازیکی ناقولّا و نالەبار، دوو جار و سێ جار دەنگیان دام منیش دڵم
گەرم بوو، بۆیە گوتم:

+ برادەرانی مارکسی! ئەمەیه سۆشیالیستی عیلمی و فەلسەفە
دیالکتیکی یەكەتان! توخوا ئەمەیه ئەو بیرە زانیاری و پێشکەوتنخوازە
کە بە دیاری بۆ گەلی کوردی موسلمانان هێناوە.

کە ناوێرن و زات ناکەن ئە ئاقار ئیسلامیک دا بێخەنە ڕوو کە بە تریاک
گەلان و تانە و ئەمپەری سەر ڕێی کاروانی شارستانەتی دەزانن؟!

ئەگەر راستە قەناعەتی تەواوتان بە راستی و تەواوی بیردۆزەكەتان هەیە،
بۆچی ئە خستە ڕووی دەترسێن و دەسلەمنەوه، مەژۆ کاتیك هەست بە
راست و دروستی ڕێبازەكە ی دەكات بە هیچ كەلۆجیک ئە ڕووبەڕوو پێ کردنی
ئەگەل بیرۆزە و بەرنامەکانی دیکەدا باکی نیە.

ئەمەن یەكەباری خۆم کە ئایینی ئیسلام بە ڕێباز و بەرنامە یەکی تێر و
تەواو دەزانم، ئامادەم ئەگەل هەر بیروباوەڕێکی دیکەدا بەرانبەری پێ
بکەم، ئەسەرکەوتن و زال بوونیشی بێ خەم و پشت ئەستور و دڵنیام.

_ برا گیان ناخر ئیمە نامانەوی نەتەوهكەمان بەهۆی وتووێژی ئیسلامیانە و
مارکسیزمانە، ڕیزەکانی تێك بچن و پەرتەوازه بێ.

+ باشە باش، هەلبەتە پاراستنی یەکیەتی و تەبایی گەل ئامانجێکی سەرەکی و
بەرز ی هەموانە، بەلام پێویستە ئەوهش بزانی کە گەل تەنیا کاتیك
یەكپارچە و تەبا و ئە با دەبیّت کە بیروباوەڕێکی وا هەبیّت بتوانێ هەموو
ئەندامانی ئەو گەلە ئەسەر یەك زەمینە کو بکاتەوه و، یەك ئامانجیان بۆ
دیاری بکات، جا بە ڕوای ئیمە ی موسلمان، بەس ئیسلامەتی توانای
ئەوهی هەیە و غەیری ئیسلام □ هەرچی بێ □ دەبیّتە هۆی پارچە پارچە

کردنی گهل و تیک بهردانی رۆله کانی □ وهك دیتوومانه و ئیستاش دهی
بینین □ (1).

له کۆتایی دا پیم گۆتن

+ له راستی دا ئیمه ئامانجمان یه که، ئهو ئامانجەش بریتییه له ههساندنهوهی
گهل و چاره کردنی گهروگرفته کانی، بهلام ئیوه له روانگهی مارکسیزمهوه
له مهسهلهکه دهروان، که به بروای ئیمه مارکسیزم سهربارهی ئهوهی که
بهردۆزیهکی ههله و ناتهوو و دژ به ژیری و زانیارییه، له گهل بارودۆخی
فیکری و نهفسی گهله که شمان دا ناگووین و دارخورما چهند له سهراشی
قهندیل شین دهبن و دهروای مارکسیزمیش ههرا هینده له نێو کوردهواری دا
دهچسپین.

وه ئیمه موسلمانیش له روانگهی ئیسلامی نازیز و پهیرهوی خوی
پهروهر دگارهوه تهماشای ئهو مهسهلهیه دهکین.

بهلام برایان بهر لهوهی لیستان جوئ وهیم، دههوهی له راستییهک ناگادار
بن: زۆر باش بزانی که نیشتییمان پهروهر و گهل پهروهری راستهقینه بهس
مرۆقی خواناس و موسلمان، چونکه ههرا ئینسانی خواناسه که له ترس و
سامی سزای به نازاری دوا رۆژ و شهرمهزاری رۆژی مهحشر، له ناپاکی و
خیانته دووره پهڕێژ به و، له سهرا حیسابی گهلی رهش و پرووت و چهوساوه

---

(1) دیار: ئهوهی مارکسیسته کانی دوینی و سیکولاریست و لیبرالسته کانی ئهمرۆ به یه کدییان
کرد، کهس به کهسی نهکردوه، که به حساب ههموو شیان تاکه ئامانجیان ههرا کورد و
کوردستان بوو! دیار: ئیستاش له گهل بچ ستهمدیدهیی کوردستان ههرا بجدانی ئهو شههر و
گهچهل و فدرته نانهیه که ئهو برادهره دلسۆز و به پهڕۆشانه له سهرا کهوتی گهل و ولاته کهیان
نایانهوه، ههرا بهردهوامه و ههرا خواش دهزانی ههتا کهی درێژ دهکێشین!! (2006/3/22).

نهكه ویتته پابواردن و ورگ تیر کردن و گیران پر کردن⁽¹⁾، بهلئ بیتجگه له مرقوئی خواناس و موسلمان هیچ کهس جی دنیایی نیه که بهیانی خوین و نارهقی نهتهوه کهی نافروشی و به کۆشک و تهلار و ترومبیل و پلاوو گۆشتی نادات، چونکه ئینسانی نا موسلمان پیی وایه ژیان ههر نهم ژیانیه و بهرزترین ئاوات و هیوای بابایه کی ماتریالیست و بی برواش خۆش گوزهرانی و به نهزهت لهوه پانه.

بهلئ برایان به راستی ئینسانیک نهی توانیبی نهفسی خۆی له چهنگ شهیتان و ههواو نارهزووی قوتار کات، قهت قهت تی تی را نادیتری خه لکی رزگار کاو، ههر کاتیکیش بۆی لوا هیچ دوور نیه و گه لیک گه لیک چاوه پروان کراوه که له بهر خۆی و نهو بهر ژه وهندی یه ماددی یانهی له ژیانیدا کردوونیه ئامانج، کهسی له بیر نه میئن و، ژیانی بکاته لهوه رگا و کلکی تی دا پاره شیئ.

له نجامی ئهم وتووێژه

---

(1) دباره ئهستاکه سالی (2006) ه دياردهی پابواردن و ورگ تیر کردن و گیران بگره قاسه و بانق- پیرکردنی ئهو جوړه براده رانه پان راسته بئین زۆریه ههره زۆریان بۆته راستیه کی پروون و حاشا هه لئه گر و نهوهی ئهو کاته بهنده پشینی (توقه) م کردبوو پلک و راست ده ره جووه ا جا له هه مویشی سه برتر نهوهیه که ئهو براده رانه رازیش لێن خه لک و جه ماوه ری په ش و پرووت له هه موو شت کهم بۆ هه موو شت ئا تاج. گله یه شیان لێ بکات و ره خه شیان لێ بگرئ خۆیان به شی پیرۆز (مقدس) پش ده زانن و خه یالیه شیان وایه هه تا سالا ئیکی زۆریش ههر ئاوا دنیا یان بۆ ته خت و هه موار بیته !! به لام من دیسان پشینی (توقه) ده کهم که ئهم وه زه یان عومری کورت و کهم خایه ن بێ ا

دوو سځ پوڅ دواى ئهم وتووښته ، وا ههئسووپا من و سځ چوارتيك لهو
براده رانه كه يه كيكيان پله و پايه كي بهرزي هه بوو، بهر و دئى (ق) رييمان
گرته بهر، بهلام هه هينده مان خوښ بوو تا توژتيك وه دوور كهوتين، دهست و
برد هه وړه پرژوبلاوه كان ليك وه نزيك كهوتن و سهريان پيكيه وه ناو، وه
كوندهى سهر بهر و ژير باران دهستى به پيونه و لينگيزه لى كدا ليكدا كرد،
پى و بان سهر له بهر بوونه جليتاوو ليژماو، سهرتان نهيه شيئم هه تا پى به
نيوهيى بوو، هيچ كامان پنووى ئيشكمان نه مابوو .

دواى نه وهى ماوه يه كي ديكه ش روښتني و ههستم كرد كه نزيك
كهوتووينه! له قسه به دهسته كهيانم پرسى:
+ نه رى زورى ماوه بگهينه جى؟

_ بوچى؟

+ گوتم نه گهر بزانم وه نويژى ئيوارى راناگم چيدى پى نه وه خرى و ليړه
بيكه م.

_ چى چى! چوڼ بهم حاله ش دهته وى نويژيكت نه چى!

+ جا بو كاكه ئهم حاله مان چيه تى؟

_ چوڼ چيه تى! كاكه با پيت بلنم: نه مړو زورم خاترى تو گرتوه و دلم
راگرتوى، دنا هه زار كفرم ده كرد، نه مه كوا گوزه رانه؟

+ سه باره ت بهو! كه وهك دهلى، ويستووته دلم راگرى و ههستم بريندار
نه كهى، بويه زمانى خوت له كفر كردن گيړاوه ته وه، پر به دل سوياست
ده كه م، بهلام نه گهر له بهرت گران نه بى پرسيا ريكم ههيه.

_ فهرموو!

+ به پروای من کفر کردنی تو شتیکی نا ماقوولته، چونکه تو پروات به خوی مهزن نیه تاكو نه قایلی خۆتی بهرانبهر دهرپری، پیم نالئی چ شتیك وات لئی دهكات کفران بکهی؟!

لیرده دا چۆمیلکهیه کمان توش بوو، باقل وهلامی پرسیاره کهم، دهوی دا خنکا، بههر حال بریکی دیکهش رۆشتین و، دوی چهند قسهیه کی ئاسایی دهپراسته کهیان گووتی:

— باشه پیم نالئی چیت له نویژ کردنی دا دیتۆتهوه، وا هیئنده لهسهری سامهه رستوی!!

+ نویژ وهك هه موو دهستوریکی دیکه ئیسلامی له دوو پرووهه پیویسته، یه کهم: چونکه ئهركیکی بهندایه تییه بهرانبهر به خودا، ئینسان به نه کردنی سېله و بئ غمك دهرده چی.

دووه م: وپرای ئه مهش، ده مه زهره کردنه وهیه کی یه کجار پیویسته بۆ تیغی ئیرادهی کول بوو، به برینی ئاستهنگ و له مپهری سهر ریگی ژین، به تمعبیریکی میکانیکی یانه: نویژ و خواپهرستی بۆ ئینسان وهك (شحن) بارگای کردنه وهی پاتری وایه بۆ ئۆتۆمبیل.

دههه رموو هه ئۆیستی من و تو له ئاقار ئه م بارودۆخه دا چهند جیاوازیه کی گهه رهیان ههیه، ئه من به دلئیکی پر له ئارامی و برهوه، پروبه پروی ده م و ده زام که هه رچی له ژیان دا دیته ری ئینسان خیر و چاکهیه، به — مه رجیک موسلمان بئ، چونکه پیغه مبه ر دهه رمووی ﷺ:

((عجباً لأمر المؤمن أن أمره كله له خير، و ليس ذلك الا للمؤمن، ان أصابته سراء شكر فكان خيراً له، وان أصابته ضراء صبر فكان خيراً له)) رواه مسلم.

واته: " ئىشى ئىنسانى بىرودار سەيرە، چونكى ھەر چۆنىكى بى ھەر خىرو چاكەيە، ئەو ھش بۆ كەس نىيە يىجگە لە بىرودار، ئەگەر خۆشى يەكى تووش بوو سوپاسى خۇاى دەكا، ئەو ھ بۆى بە خىر و پاداشت دەنوسرى، وە ئەگەر ناخۆشى يەكى تووش بوو ئارام دەگرى ديسان بۆى بە خىر و پاداشت حسيب دەكرى".

بەلام تۆ دەبينم سەرى دىيايەت لى وىك ھاتۆتەو ۋ پىت وايە، لە بن دارىكى ھىچ گەلاى پىو ھىيە و خەرىكى لەگەل ئەو خۇا مەزنەش دا بەكەويە گىچەل نەنەو ۋ دەعو، كە بۆ خۆت دەلىى بىروام پىى نىيە، جا بىراى ئازىز مادام بىروات پىى نىيە پىم نالىى چۆن گىرنەى تى دالىنى؟! _ بەھەر حال ئەگەر سى رۆزى دىكەش بۆم بە ئايىن ھەلا بلىى ھەر بە ئەفسانە و ترىاكي دەزانم.

+ بەلام قسەى بى بەلگە، وەك پارەى قەلە ۋ كەس وەرى ناگرى!

_ بەلگە ۋ مەلگەى چى! شتەكە ئاشكرا ۋ پروونە.

+ باشە ئەگەر راست دەكەى ئاشكرا ۋ پروونە كوا؟ ئەدى بۆچى لەبەردەم ۋ تووئى

عيلميانە دا زارتان بوو بە تەلەى تەقيو ۋ خۇا خواتان بو قوتار بن!!

_ تاقەتى ئەو جۆرە باسانەم نىيە ۋ ئىسلامىش ھەر ئەفسانەيە ۋ بە نە سەلماندى تۆ وەرەست ناگەر.

+ برادەر ئەگەر ھەر شەرە قسە بى، ئەمنىش زار ۋ زمانم ھەن ۋ، ھەتا تۆ

جارىك بە ئىسلام دەلىى ئەفسانە، من دە جار بە بىردۆزە نەزۇك ۋ

قريبۇكەكەى تۆ دەلیم ئەفسانە، ئەما من لەگەل گوتنىش دا ئامادەم بە

بەلگەى ژىرانە ۋ عيلميانە بۆت ئىسپات بەم.

_ دەزانى ئەم جۆرە قسانەت بەرەو ئاكامىكى خراب ۋ دلتەزىنت دەبەن!

+ (بە پىكەنەنەو گوتەم چۆن؟)

— بههەر حال ، دهلیم بهردهوام بوونت لهسهر ئهم تهززه بیره و ئهم چهشنه قسانه، تووشی زهره و زیانت دهکهن، دواپی نهئیی پیتان نهگوتم، ئوبالی خۆت به ئهستوی خۆت.

+ برادهر تۆزیک گوئی رادییه تاكو چهكم و مهبهستی قازانج و زهره دانت له پروانگهی ئیسلامهوه بۆ پروو بکهمهوه، وا دیاره بی ههوالی ! قازانج و سوودی ئینسانی موسلمان ههمیشه له پابهند بوونی دایه به بهرنامهی خواوه، جا بریا ئهو پابهندی و ئیلتیزامهی سهری دهکیشا بۆ تیدا چوونیشی، زهره و زیانیشی له ههتلهیی ولاملی دایه له بهرنامهی خودا، پيشم سهیره که دهتهوی به شتیك بم ترسینی که مرۆفی خواناس و پروادار ، به ئاواتی هههه بهرزی دهزانی و به دواي دا عهوداڤه، براکهه⁽¹⁾ بزانه: که ئینسانی موسلمان لهو دهمهی دا که له پئی خواو بهرنامهی خودا تووشی ناخۆشی دهبی □ که ئیوه به زیانی دهزان □ له ههموو دهمی زیاتر دلێ پههت و ئاسودهیه.

— جا باشه ئهوه دامنا ئیسلام راست و تهواویش بوو، خۆ تۆ به تهنی هیچت له دهست نایهت، دوو سی رۆژ لهمهوپهه نزیکهی دوو سهعات پاسی ئیسلامت کرد، بهلام بیجگه له کاک (--) کهس نههاته سهه قسهکانت.

+ تو خوا به راست کاک (--) دواي من قهناعهتی هیئا بوو ؟!

— ئاا پشتگیری له قسهکانی تۆ دهکرد و ، دهیگوت: ئیسلام راست و تهواوه و ئیمه تا ئیستا تیی نهگهیشتووین.

+ ئایا دهزانی ئهم ههوالهی که ئیستا پیت راگهیاندم و من ئاگام لی نهبوو، پتهوترین بهلگهیه لهسهر راستی ئیسلام و پووجهلی مارکسیزم ؟!

(1) واته برای نهزادی و نهتهوهی وهك پیشتر له وتووێزی بهکهه دا پرووهم کردهوه.

— چۆن؟!

+ بەلێ من نزیكهی دوو سەعات دەربارەى ئیسلام دوام، جا ئەگەر هەر بە دوو سەعات ئیسلام خستنه پوو، پرۆپاگەندەى شەش دانە مانگی مارکسیزم مێشکی مارکسی یەك بە جێ بێلێ و ئیسلام شۆینی بگریتهوه، مانای وایە ئەگەر بێت و دوو سێ مانگ شۆین کەوتوانی مارکسیزم ئیسلامیان بکەوتیه بەر گوێ، خراپی یان لێ دەبرێ و سەر کوێزەرەکەى نەبێ بۆ مارکسیزم نامینیتەو!

دوای ئەم قسانە، زۆری پێ نەچوو کە ئەکە بەردی بەر مالانی دێی (ق) مان، لێ وەدەر کەوت و هەتا ئەمن نوێژەکەم کرد و نەختیک سامەوه و پشووم دا، رۆژیش گەییە سەرسوێی و، ورده ورده پارێز و دزەى کرد و دوای پێچیک خۆی کوتایە پاش شاخە بەرز هەلچوووەکان و شەوگاریش بە کەلینی زانی و، وەك دز پارێزی هینا و هیادی تاولی رەشى تاریکی خۆی بەسەر گونده بێ بەخت و چارە رەشەکەدا کێشا و، دنیا خامۆش بوو، وەك ناشی ئاو لێ براوی لیپەت، ئەمنیش چونکە یەكجار ماندوو شەکەت و برست لێ براو بووم، هەر دوای بەجێ هینانی نوێژی شیوان و خەوتنان، پالم وە حوکمێ خۆای دا و بە دلێکی ئارامەوه لێی نوستم.

MediaAmeerOffice

AliBapir / عەل باپیر

AliBapir

archive.org/details/@alibapir

www.alibapir.net

AliBapir / عەل باپیر

QR codes and a central image of a man in a turban.

رەھەنگىيە

نىشارە	ئامازە
مەيلەو	ئامال
مل، گەردن	ئەستۆ
خەشامات، كۆمەلە خەلكىك	ئاپورە
بەم شىۋەيە، بەم جۆرە	ئاوا
تەجرەبە، جەرباندىن	ئەزمون
كۆتايى	ئاخر و ئۆخر
يەكالا كىرىدە، شى كىرىدە	ئاۋەلا كىرىدە
دارىكە بەسەرى گورىسەۋە دەبەستى، بۆ	ئىچك
توند كىرى بار، يان كۆل.	
بە ئاشكرا، بە بى منەتى، بى يىچ و پەنا،	بە راشكاۋى
بە سەپراحت.	
بە تەما، بە ئومىد.	بە ھەۋيا
بە ھىۋاشى، بە ئارامى، لەسەرەخۆ.	بە ئەسپايى
زەبەلاح، مەزن.	بى رەزا
خۆزگە، كاشكى.	برىا
بە ئاسانى، بە بى زەھمەت.	بە سىنئايى
ھەست يىنكراۋ، (مخسوس).	بەر ھەست
بى ھىز، نا توانا	بى بىست
بۆ يەك ھاتنە گۆر	بەرانبەر كى
بە پەلە	بە ئالۋوگە

بی بیژینی	له بهرچاوی بخت، بی نمودی بکات، له
بهو پی و دانه	پیش چاوی رهش کات.
به مهره دی تو ده چم	بهو جوړه، بهو شیوازه.
به توبزی	وهك توم به سهر دی، به دهر دی تو ده چم.
بترقیښین	به زوری، به زور ملی، به خورتی.
	بدرین، به هیڅ شتیك بگوشریټ هه تا
	ده پو کیته وه.
بهر کولیک	که میك، نمونه یهك، له ئهسل دا بهو
	ئهن دازه که مه ده گوتی.
	که له چیشټ ده خوری پیش پیگه یشتنی.
به کاوه خو	به هیواشی، به ئارامی، له سهره خو، ورده
	ورده.
بو خاتری وهی	بو ئه وهی.
به رین	پان.
به چاوان	به سهرچاو.
به رچاو	دیتراو، به رههست، ئاشکرا، پهی پی براو.
به ته نی	به ته نیا.
بی خهوش	بی گهر د، بی له که، بی عهیب، بی خلت.
بهراوه ژوو	به پیچه وانه.
به ری هه موو قسان	پیش ههر قسه یهك.
بیولوجیا	ژیانزانی.
باری بنه وه	لای بنه وه، لای ژیره وه.
به روکیان ده گری	یه خه یان ده گری.

باری بنهوهی پی ده پری	وه بن ده کهوی ، پشتی له زهوی ده دری.
بیډار	به خه بهر، نه نووستو.
به ده دری وی بچی	وهك وی لی به سه ر بی.
بوغز و غه ره ز	رق و قین، کینه داگرتن.
باقلا	توومه ز.
به مراد ناگا	به نامانج ناگات، ناگاته مه به ست.
بقه بلین	بنرخین، هه لسه نگی ن.
به چاو ده نگیو	ده بین، به دی ده کات.
به شوق	تیشك ده ر، دره وشاوه
به کهلینی زانی	به ده رفه تی زانی، به هلی زانی.
به دهو	به ره ونه ق.
پیډا ره ت بی	پیډا رابری، پیډا تیپه ر بی.
په زمه نده کران	کو کرانه وه، خر کرانه وه، گرد کرانه وه.
پنوو	خال، په ل.
جلیتاو	لیژماو، باتلاغ، قور و چلپاو.
جهرگ	جگر.
جهرده	رئ گر.
جوی کردنه وه	جیا کردنه وه، هه لاواردن.
چورتم	گیروگرفت، تهنگ و چه لته مه.
چومیلکه	رووباری گچکه.
چه مک	واتا، مانا، (مفهوم) مه به ست.
چ فایدی نه بو	هیچ سوودی نه بوو، دادی نه دا.
چاتر	باشتر، چاکتر.

چاويان لىٰ كرده دريښه	چاويان تىٰ برېم، به وردى سهرنجيان دام.
چاوان له قوچ نه نىٰ	چاوان نه نوقينىٰ، خوى گيل نه كات.
چيدى	چيتر.
چما	بوچى، له بهرچى، لو.
چه پهر	تانه.
چيدى پىٰ نه وه خړى	چيتر نه خايه نىٰ.
حه وچى يان ده بىٰ	پيوستى پيان ده بىٰ، سهرى تيان
	ده وه ستىٰ.
حه يقىٰ	به داخه وه.
حه جهانندن	جىٰ كړدنه وه، گونجاندن.
حه تمه	بىٰ گومان.
حه وال له كردن	پىٰ سپاردن، عايد كردن.
خه لك هه لده نىٰ	خه لك هان ددها.
خوشيك	ده سبه جىٰ، يه كسهر.
خوى ليك بكيښي ته وه	دريژ بخايه نىٰ.
خه سله ت	سيفه ت.
خوى رانوي نىٰ	خوى پيشان بدات.
خوپاران	خو هه لكيشان، خو هه لده وه.
خوى كوشمه له كړدبو	خوى ريك هينابوو، خوى گچكه كړدبو وه.
خوى له سهر مفع كاته وه	خوى له سهر بفه وتي نىٰ، خوى بگاته قوربانى.
خرايى يان لىٰ ده بري	كوټايى يان دىٰ، ده بري نىٰ، ته واو ده بن.
خو راپسكاندن	خو راته كاندن .
خوم پىٰ مهرزهم نه كرا	خوم پىٰ رانه گيرا.

دەبەرئیک راجوون	دم به دمه کردن، له گهڵ یه کدا روو به روو بوون.
دهسله منهوه	دهره ونه وه ، دوور ده که ونه وه .
رق لی ههستان	بوغزاندن.
دهبیهن	دهبیستن، گوئیان لی دهبی.
دۆش داده میئی	دهحه په سی، دهسته وسان دهبی، مات دهبی.
ده گژیان راجی	دهبهریان راجی، له گه لیان روو به روو بی.
دزیو	ناشیرین، نا جوان.
دهم بو ده می	تاو بو تاوی.
داری له شاقه لی دراوه	قهلۆش بو، هیچی پی نه ماوه.
دپر دۆنگ	دوو دل، گوماندار.
دالاش	خه رته ل، دال.
دارمان	مشت ، پر.
دهسته چيله	ئهو گۆله پوشه یان چیلکهیه که ناگری پی هه لده کری.
دهرۆستیان نایه ن	پییان ناویرن، دهره قه تیان نایه ن.
دهیان نوینی	به نجیان ده کات، میشکیان ده ته زینی.
دمه زهرد کردنه وه	تیژ کردنه وه.
دامنا	گریان، فه رزم کرد.
دوای پیچیک	دوای تاوئیک، دوای ماوهیه کی که م.
دنیا خامۆش بوو	دنیا کش و مات بوو
دم به دمه	وتووێژ، شه ره قسه.
دهخۆی رانایینی	له خۆی رانابه رموی.

دژايه‌تي	(تضاد) هه‌بوونی ناكوکی و پيڤكه‌وه
دومه‌ل	هه‌لنه‌كردن.
ده‌تگوت له‌سه‌ر ئاوو ئاورانه	كوان.
ده‌په‌خسینی	زۆر به‌په‌له‌ بو، زۆر تالووكه‌ی ده‌كرد.
ده‌ی ئاژوی	دروست ده‌كات.
دالده‌ ناده‌ن	لئی ده‌خوړی.
ده‌ست لئ کوتان	په‌نا ناده‌ن.
پيچكان	ده‌ست لی کوتان.
پيزپه‌ر	كو‌ی پيچكه‌يه، پيچكه‌ش بېردۆزه‌يه‌کی
په‌گه‌ل خه‌ن	مرؤف كرده.
پۆ چوون	(شاذ) .
پاقه‌ كردن	بخه‌نه‌ گه‌ل، وه‌گه‌ل خه‌ن.
پۆ نان	قوول بوونه‌وه‌.
پمینی نه‌ما	ليكدانه‌وه، ته‌فسير.
پدين سپی	دانان.
پيشمه	په‌واجی نه‌ما، له‌ بره‌و كه‌وت.
پاپيچه‌ك ده‌ر	پيش سپی، پيشه‌وا، ده‌مراست.
پاناقه‌نيین	جله‌و.
په‌گه‌ل ديخين	پامال‌كه‌ر ، راده‌ر.
پيژنه‌ باران	ناكه‌ون.
زه‌ين	ده‌خه‌ينه‌ گه‌ل.
	بارانی به‌ لينگيزه، تاوه‌ بارانی به‌ ته‌وژم.
	بيرو هو‌ش، ئاوه‌ز.

زېږوحي تېدا نيه	گيان له بهري تېدا نيه، كهسي تېدا نيه.
زار	دهم.
زات ناكات	ناوړي
ژېوان وهبي	په شيمان بيه وه.
سايكولوجيا	د وروتراني.
ساليكي په بهق	ساليكي ته واو.
سپات بووه وه	سپي بووه وه، په رنگ چووه وه.
ساخه چي	كه له ك چي، فيلباز.
سهرقال	سهرگرم، مشغول.
سوسيولوجيا	كومه ناسي.
سهر له بهر	سهرتاپا.
سهودا	مامله، مامله.
ساعه بردن	هله نگووتن، ليـره دا مهبه ست به
	سه هووچون و هله كړنه.
سيپال	جل و بهرگي شپ و دراو و فرې دراو.
سهرچنگ چوون	سهره نگرې بوون، مهبه ست به هله دا
	چوونه.
سپير	سهنگر.
سامه رستو	سور، موچير.
سپله	بي نمك، پي نه زان، بي وه فا.
سهر كويتر	سهر كوټل.
سهر لي تيكيچوون	رې هله كړن، گومرا بوون، سهر گهر دان
	بوون.

سەغەت بوون	مەحتەلّ بوون، چارە نەمان. تووشى ناخۆش
شەكەژۆ	هات .
شتاقمان	ماندوو مجرۆ.
شك نابات	هیچ کامان، زیاتر بۆ دووان بە کاردی.
شلّت و شو	نیەتی.
فسیؤلۆجیا	بەفری نیوہ تواوہ.
فیتی ویہ	تویکار زانی.
فرچک پیوہ گرتن	خەتای ویہ، سووچی ویہ.
	پیوہ راھاتن، ئە ئەسلّ دا (فرچک)
	بەو شیرە دەلّین کە کۆرپەى ساوا بۆ یەکەم
	جار دەپخوات.
قم دەکات	نقوم دەکات، ون دەکات ، بزر دەکات.
قولینچک	گۆشە، سووچ، قوژبن.
قیت کاتەوہ	هەستینیتەوہ پی، راست کاتەوہ.
قولنە نەزیلە	بەسەرھاتی کورت، کورتە چیرۆک.
قربۆکی	بی نیوی، هیچ و پووچی.
قوتار بوون	رەزگار بوون.
قەلەمرەو	حوکم، ژیر رکیف.
قەباحەت	تاوان، خراپە.
قەومان	رەودان.
قەلّس	توورە، نا سەرسەنگ.
قەلۆش بوون	گیرفان بەتالّ بوون، هیچ پی نەمان.
قسە بە دەست	سەرۆک، دەمراست.

قایل بوون	پازی بوون.
که پەت	جار.
که ندپ	قۆلت.
کړکاتی له خو پری بوو	بئ دهنګ بوو بوو.
که مبه ر	ته سک.
کیهه	کامه.
کشگړ	دهستهوسان کهر، (معجز).
گورین	ناو براو، تاین.
گچکه	چووکته، بچووک.
گفتم پئ دابو	وه عدم پئ دابو، به ئینم پئ دابو.
گاشه	به ردی زل .
کرچوو ته زین	جهرگ بر، پشت شکین.
گه روو	قورگ، پین.
گیچهل نانه وه	ههرا نانه وه، کیشه بهرپا کردن.
له دلی گران هات	پئ ناخوش بو.
له گوئ چکاندن	تی گه یاندن، حالی کردن.
لینکا لینکا	له سه ریك له سه ریك، بهرده وام.
له وی وه ولای کموی	له وی بهو لاوه، له وی بترازی.
له بهرایی دا	له سه ره تاوه، له پیشه وه.
له باتی	له جیاتی، له بری.
لی وه کار خهین	لی بخهینه کار.
له سۆنگه ی نه وه وه	له بهر نه وه ی، به هزی نه وه وه.

لويچ، ٺٺو ٺٺندازيهيه كه له نيوان له پي	لويچيک
دهست و په نجه کاني دا ده حه ويته وه .	له ميڙه
ده ميکه .	لهو ده مه ي دا
لهو کاته ي دا .	له جه نګه ي
له ګه رمه ي .	لي که چ کردن
لي که م کردنه وه ، لي داشکندن .	لاړي بوون
هه ټله بوون ، لادان ، لامل بوون .	له نووکه وه
له سه ره تاوه .	لي نافامريته وه
لي وړنا گيري .	له کن
له لاي .	لينگان
لاقان .	ليواو ليو
پړاو پر ، مه لا و مه ل .	لي و پرينګي
لي پرده ويته وه ، لي دوور که ويته وه .	مه لوټکه
کوريه ي ساوي تازه له دايک بوو .	موچيري
سوړي .	مشوور خواردن
غه مخواردن ، به ته نګه وه بوون .	ناقولا
ناله بار ، نا به راو ، نه گونجاو .	نالوي
ناگوښي ، ناسازي .	نکوولي له وه نيه
ئينکاري له وه ناکات .	نهوم
قات : سي نهوم ، سي قات .	ناليکي
ناريکي ، نا ته بايي .	نا ماقول
نه گونجاو له گهل ټيري دا ، شتي بي ړي و جي .	ويک هه ټنه کمر
پيکه وه نه گونجاو ، پيکه وه مه دار نه کمر .	

ویرای نهووش	له گهل نهووش.
وینکرا	پینکروه.
وه سه ره خوئی نایه نی	خوئی تیک نادات، خوئی شلوی ناکات.
ویچووتر	گونجاوتر، له بارتر.
وه بهر خودابو	گرتبؤ نیو خوئی، دایگرتبوو.
وه حه سییم	بجه سییمه وه، پشوو بدهم.
وی	نهو، نهف .
وه عه رزی کهوتوه	کهوتوته سهر زهوی، وه بن کهوتوه.
وه گهر خست	خستنه ئیش.
وه داریکی ده رزی	خهریکی داریکیه.
وه سه ریك نان	کۆ کردنه وه، خر کردنه وه سه ریك.
هاری له بری ناکاته وه	هیچ له هیچ نازانی، سهره ده ری لی ناکات.
هه ربوو	بی سهره تا، نه زه لی.
هه لا خه راو	پهستیوراو، پر کراو.
هه وه ل جار	یه کهم جار.
هییدی هییدی	به نه رمی، هیواش هیواش، یله یله.
هانا وه بهر بردن	په نا بردنه بهر.
هه لئریزاون	هه لئلیسکاون، لیژده دا مه بهست به هه لدها
	چوونه.
هه لئناکات	مه دار ناکات، نا سازی.
هه تله بوون	رئ ون کردن، لادان، سهر لی شیوان.
یه کدی	یه کتر.
یه که باری خۆم	بهش به حالی خۆم.

پیرست

6	پیشکش بی
7	6
16	پیشہ کی
18	7
	چہند تیبینیہ کی گرنگ
24	پیشہ کی چابی یہ کہم
	18
59	نہ لٹقہ ی یہ کہم /
89	وتووژی یہ کہم: سہماندنی ہہ بوونی خوی مہ زن
	نہ لٹقہ ی دووہم /
97	وتووژی دووہم: نیسلام نیسلامہ نہ ئایدیالیزمہ نہ ماتریالیزم
145	بہر کوئیک دہ بارہ ی پوچاندنہ وہ ی ماتریالیزمی میژووی
147	نہ لٹقہ ی سی یہم /
152	وتووژی سی یہم: نیسلام وریا کہرہ وہیہ نہک تریاک
	لہ کوتایی دا پیم گوتن
	نہ نجامی نہم وتووژہ
	147
153	فہرہہ نگلیہ